

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain, lukiolain, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 41 ja 45 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettua lakia ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia. Esityksen tarkoituksena on tarjota opetuksen ja koulutuksen järjestäjille uusia keinoja koulujen ja oppilaitosten työrauhan parantamiseksi sekä ajanmukaistaa jo käytössä olevia toimintatapoja. Perusopetuslakiin, lukiolakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset opettajien ja rehtorin toimivaltuuksista ottaa haltuun vaarallisia esineitä ja aineita sekä tarkastaa oppilaan tai opiskelijan tavarat ja päällisin puolin vaatetus tällaisen esineiden tai aineiden löytämiseksi. Lisäksi perusopetuslakiin lisättäisiin säännökset myös toimivaltuuksista häirintään käytettävien esineiden tai aineiden haltuun ottamiseksi.

Perusopetuslakiin lisättäisiin säännös kasvatuskeskustelusta, joka on uusi kasvatuksellinen keino puuttua oppilaan häiritsevään tai epäasialliseen käyttäytymiseen. Myös perusopetuslain jälki-istuntoa koskevaa säännöstä tarkennettaisiin. Lisäksi kurinpitokeinojen määrittämiseen liittyviä toimivaltuuksia täsmennettäisiin. Selkeyden vuoksi perusopetuslakiin, lukiolakiin sekä ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin oppilaan ja opiskelijan velvollisuuksien osalta viittaus vahingonkorvauslakiin.

Perusopetuslakia muutettaisiin siten, että sairaalan sijaintikunnan velvollisuus järjestää opetusta kattaa aina sairaalassa potilaana olevan oppilaan opetuksen siinä määrin kuin hänen terveydentilansa sallii. Lisäksi sairaalan sijaintikunnan tulisi järjestää erikoissairaanhoidon piirissä olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä,

pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidollis-kuntoutukselliset toimenpiteet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei kaikista lain mukaisista tukitoimista huolimatta ole oppilaan edun mukaista. Oppilaille tulisi myös järjestää riittävä siirtymävaiheiden tuki moniammatillisessa yhteistyössä.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia myös siten, että jokaisessa peruskoulussa olisi oppilaskunta. Tämän lisäksi oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta sekä samalla opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuutta kehittää osallisuutta tarkennettaisiin perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Myös oppilaskuntien tehtävistä säädettäisiin entistä täsmällisemmin. Lisäksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulisi järjestää toimintansa siten, että oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin toteutuisi myös laajemmin kuin pelkästään oppilaskuntien kautta.

Peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain kuntien välistä kustannusten korvaamista koskevia 41 ja 45 §:ää ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan perusopetuslain muutoksia. Sairaalan sijaintikunnan järjestämään opetukseen siirtyvän siirtymävaiheen tukea tarvitsevan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan tuesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle. Kunta, joka on lastensuojelulain nojalla sijoitetun perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetukselta aiheutuneet kustannuksen aiheuttamisperi-

aatteen mukaan aiemman keskiarvoon perustuneen laskentamallin sijasta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	3
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	4
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Työrauha ja turvallinen oppimisympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa.....	4
Kurinpito ja ojentaminen.....	11
Osallisuus sekä oppilas- ja opiskelijakunnat.....	18
Sairaalaopetus.....	20
Sijoitettujen lasten perusopetus.....	22
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö.....	25
2.3 Nykytilan arviointi.....	27
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	31
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	33
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	33
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	36
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	36
5 ASIAN VALMISTELU.....	36
5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto.....	36
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	37
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	38
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	39
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	39
1.1 Perusopetuslaki.....	39
1.2 Lukiolaki.....	52
1.3 Laki ammatillisesta koulutuksesta.....	54
1.4 Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta.....	56
1.5 Laki kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta.....	56
2 TARKEMMAT SÄÄDÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	58
3 VOIMAANTULO.....	59
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	59
LAKIEHDOTUKSET.....	64
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta.....	64
2. Laki lukiolain muuttamisesta.....	69
3. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	72
4. Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	75
5. Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 41 ja 45 §:n muuttamisesta.....	76
LIITE.....	78
RINNAKKAISTEKSTIT.....	78
1. Laki perusopetuslain muuttamisesta.....	78
2. Laki lukiolain muuttamisesta.....	87
3. Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	93
4. Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta.....	98
5. Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 41 ja 45 §:n muuttamisesta.....	99

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että perusopetuksen järjestämisen lähtökohtana on laadukas ja turvallinen lähikoulu. Hallituksen ohjelman mukaan avohoidossa olevien oppivelvollisten oikeutta osallistua perusopetukseen parannetaan sekä turvataan huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten oikeus perusopetukseen. Oppilaskunnat vakiinnutetaan kaikkiin peruskouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin.

Hallitusohjelmaa tarkentavan Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 -kehittämissuunnitelman mukaisesti lapsen oikeus turvalliseen ja laadukkaaseen opetukseen lähikoulussa taataan. Suunnitelman mukaan lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja opiskeluympäristöön. Kansainvälisesti tarkasteltuna suomalaiset lapset ja nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa vähäisiksi. Koulujen toiminnassa tulee suunnitelman mukaan korostua osallisuus, hyvinvointi, turvallisuus sekä kanssaihmistien kunnioitus. Koulukiusaamisen, syrjinnän ja rasismin ehkäiseminen ovat tärkeitä tehtäviä. Oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tuetaan. Toimia koulu- kiusaamisen vähentämiseksi tehostetaan, ja suvaitsevaisuus- ja tapakasvatusta koulujen toiminnassa lisätään.

Kehittämissuunnitelma sisältää myös tavoitteen parantaa sairaalaopetusta ja huostaan otettujen lasten opetusta. Tunne-elämältään tai sosiaaliselta käyttäytymiseltään haasteellisten oppilaiden lasten- ja nuorisopsykiatriseen tutkimukseen ja hoitoon pääsy ja joustava siirtyminen takaisin kouluun on ensiarvoisen tärkeää. Osa edellä mainituista oppilaista odottaa pääsyä hoitoon tai lastensuojelun sijoitusta, osaa ei ole saatu hoidon piiriin muista syistä. Myös hoidosta takaisin kouluun siirtyvän oppilaan opetuksen järjestäminen tuottaa monesti vaikeuksia. Osa oppilaisista on erilaisten tilapäisten opetusjärjestelyjen varassa. Sairaaloiden potilaspaiikkoja on vähennetty, ja hoito on viime vuosina painottunut avohoitoon. Kunnissa on tässä tilanteessa kehitetty erilaisia opetuksen järjestämismuotoja, kuten hoidollisia pienryhmiä. Selvitysten mukaan huostaan otettujen ja sijoitettujen

lasten koulussa tapahtuva perusopetus toteutuu pääosin laissa tarkoitettulla tavalla. Osalle lapsista opetusta ei kuitenkaan ole järjestetty lainsäädännön mukaisesti opetuksen järjestämisluvan saaneissa kouluissa eikä sairaalaopetuksessa. Kehittämissuunnitelmassa tavoitteeksi on asetettu, että avohoidossa olevien oppivelvollisten oikeutta osallistua perusopetukseen ja tarvittaessa sairaalaopetukseen parannetaan sekä turvataan huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten oikeus perusopetukseen. Huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen rahoitus uudistetaan yhteneväiseksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädännössä olevan laskutusoikeuden kanssa.

Tällä ehdotuksella hallituksen esitykseksi perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain sekä kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain muuttamiseksi toteutetaan hallituksen ohjelman sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman tavoitteita parantamalla koulujen ja oppilaitosten työrauhaa, turvallisuutta ja viihtyvyyttä, oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta sekä sairaalaopetuksen tarpeessa olevien ja sijoitettujen lasten asemaa.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Työrauha ja turvallinen oppimisympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa

Perustuslain 7 §:ssä säädetään jokaisen oikeudesta elämään, turvallisuuteen, vapauteen ja koskemattomuuteen. Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasarvoisesti yksilöinä, joten turvallisuuteen liittyvät perusoikeudet koskevat yhtäläisesti myös lapsia.

Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimuksen 3 (2) artiklan mukaan lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Päävastuu huolenpidosta on vanhemmilla, mutta sopimusvaltioiden on varmistettava tavoitteen toteutuminen lainsäädännössä ja hallinnossa. Suojelulla tarkoitetaan lapsen suo-

jaamista kaikenlaiselta häntä vahingoittavalta toiminnalta. Fyysisen turvallisuuden lisäksi lapsen ja nuoren psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta huolehtiminen on kouluyhteisössä tärkeää. Lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklassa sopimusvaltiot veloitetaan takaamaan, että kurinpito kouluissa tapahtuu lapsen ihmisarvon mukaisesti ja on sopusoinnussa lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa. Sopimuksen 37 artiklan a kohdassa kielletään lasten julma, epäinhimillinen ja halventava kohtelu. Sopimusvaltion on aktiivisin toimin varmistuttava siitä, ettei lapsi joudu kokemaan sopimuksen vastaista menettelyä koulun henkilökunnan tai toisen oppilaan taholta. Sopimuksen 19 artikla suojaa lasta väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Artiklan perusteella mm. koulu-kiusaaminen on kiellettyä ja siihen on velvollisuus aktiivisesti ja tehokkaasti puuttua.

Työrauhalle voidaan etsiä oikeudellista pohjaa koulun perustehtävästä. Perusopetuslain 2 §:n mukaan tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetuslain 35 §:n mukaan oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyvä asiallisesti. Vastuu koulun työrauhasta on koko kouluyhteisöllä: rehtorilla, opettajilla ja oppilailla. Näitä tavoitteita tarkennetaan valtioneuvoston asetuksessa perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (422/2012), jonka mukaan opetuksen ja kasvatuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksella ja kasvatuksella edistetään elämän, ihmisarvon loukkaamattomuuden, ihmisoikeuksien, luonnon ja toisten ihmisten kunnioittamista sekä tuetaan oppilaiden kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Tavoitteena on myös oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kasvu hyviin tapoihin. Opetus ja kasvatustukevat oppilaiden kasvua erilaisuuden kunnioittamiseen sekä vastuullisuuteen, yhteistyöhön ja toimintaan, joka edistää ihmisryhmien, kansojen, aatteiden, uskontojen ja kulttuurien välistä kunnioittamista ja luottamus-

ta. Opetuksella tuetaan asetuksen mukaan myös oppilaan kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi sekä luodaan edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa.

Perusopetuslain 29 §:n mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Hallituksen esityksen (86/1997) perustelujen mukaan tämä säännös tarkoittaa ensinnäkin opetukseen tarkoitettujen tilojen ja välineiden turvallisuutta. Lisäksi se velvoittaa opetuksen järjestäjän huolehtimaan siitä, että oppilaat eivät joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteeksi koulussa. Koulumatkalla sattuneen tapaturman hoito on oppilaalle maksuton. Opetuksen järjestäjän tulee laatia osaksi opetussuunnitelmaa suunnitelmaa oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

Opetussuunnitelman perusteissa suunnitelman laatiminen on sisällytetty osaksi oppilashuollon kokonaisuutta. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppimisympäristön tulee tukea oppilaan kasvua ja oppimista. Sen on oltava fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen, ja sen on tuettava oppilaan terveyttä. Oppilaalle tulisi antaa mahdollisuus osallistua oppimisympäristönsä rakentamiseen ja kehittämiseen. Oppimisympäristön tulee opetussuunnitelman perusteiden mukaan tukea myös opettajan ja oppilaan välistä sekä oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta. Sen pitää edistää vuoropuhelua ja ohjata oppilaita työskentelemään ryhmän jäsenenä. Tavoitteena on avoin, rohkaiseva, kiireetön ja myönteinen ilmapiiri, jonka ylläpitämisestä vastuu kuuluu sekä opettajalle että oppilaille.

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan myös, että koulun kasvatustavoitteiden ja arvojen sekä aihekokonaisuuksien tulee konkretisoida koulun toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Tavoitteena on toimintakulttuuri, joka on avoin ja vuorovaikutteinen sekä tukee yhteistyötä.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön järjestäminen on selkeästi määritelty opetussuunnitelman perusteissa. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Koulun on oltava yhteistyössä huoltajien kanssa niin että he voivat osaltaan tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisöettä yksilötasolla. Kodin ja koulun välinen yhteistyö tulee määritellä opetussuunnitelmassa yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Huoltajien mahdollisuus osallistua koulun opetus- ja kasvatustyön suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajan ja oppilaiden kanssa edistää kodin ja koulun yhteistyötä. Huoltajille tulee voimassa olevien opetussuunnitelman perusteiden mukaan antaa tietoa opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, oppilashuollosta ja mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Tämä edellyttää opettajien aktiivista aloitetta yhteistyössä sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajien, opettajan ja oppilaan oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana tulee olla eri osapuolien kunnioitus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.

Työrauhan ja sen häiriön käsitettä ei ole määritelty opetuslainsäädännössä. Vakiintuneen käsityksen mukaan työrauhaan liittyvät muun muassa opiskelun esteetön sujuminen, asianmukainen käyttäytyminen, turvallinen opiskeluympäristö, väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaaminen, oppilaitoksen omaisuuden asianmukainen käsittely ja oppilaitoksen järjestyssääntöjen noudattaminen. Yleisimpiä häiriöitä ovat opetuksen häiritseminen, kotitehtävien laiminlyöminen, luvattomat poissaolot, epäasiallinen käyttäytyminen, oppilaitoksen järjestyssääntöjen rikkominen, vilpillinen menettely ja väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen. Oppituntien häirintä on merkittävä koulun työrauhaan liittyvä ilmiö. Häirinnän muotoja voivat olla mm. äänekäs luokkaan tulo, luvaton puhe, meulaminen, luokassa vaeltelu ja työskentelyyn

osallistumattomuus. Välitunneilla oppilaita häiritsee mm. väkivalta, ilkivalta, sotkeminen ja varastelu (Työrauha tavaksi, Opetushallitus 2009). Käyttäytymistä ja häiriöitä määritellään mm. koulujen järjestyssäännöissä ja yleisissä toiminta- ja käyttäytymisohjeissa.

Koulujen työrauha on ollut 2000-luvulla useasti yhteiskunnallisen keskustelun kohteena. Työrauhan on osoitettu vaikuttavan mm. kouluviihtyvyyteen sekä oppimistuloksiin. Useista ilmiötä koskevista viranomais- ja akateemisista selvityksistä ja tutkimuksista käy ilmi, että huolimatta kansainvälisestikin hyvistä oppimistuloksista tilanne kouluviihtyvyyden ja koulujen työrauhan osalta ei ole kansainvälisesti vertaillen hyvä.

Opetushallituksen vuonna 2009 julkaiseman Työrauha tavaksi -selvityksen mukaan koulun työrauha koostuu neljästä eri alueesta. Yhden näistä alueista muodostaa koulun toimintakulttuuri, joka sisältää mm. koulun yhteisöllisyyden, koulun yhteiset toimintaperiaatteet, opettajien yhteistyön ja monialaisen asiantuntijuuden, toiminnan tasapuolisuuden ja johdonmukaisuuden vaatimuksen sekä kodin ja koulun yhteistyön.

Toinen merkittävä työrauhaan vaikuttava toiminnan osa-alue on oppilaan kohtaaminen ja välittäminen. Tähän osakokonaisuuteen katsotaan kuuluvan mm. oppilaasta huolehtiminen, osallistuminen, vuorovaikutus ja luottamus oppilaan ja opettajan välillä. Käytetyillä pedagogisilla ratkaisuilla ja mm. oppimisympäristöillä ja kouluarkkitehtuurilla on nykykäsityksen mukaan suuri merkitys kouluviihtyvyyden ja työrauhan edistämiseksi. Kansainvälisten tutkimusten (mm. PISA 09-tutkimus ja WHO-koululaistutkimus) perusteella voidaan todeta, että kyseiseen osaluueeseen liittyy kehitettävää.

Kurinpito, säännöt ja valvonta muodostavat yhden osan monimutkaisista koulurauhaan vaikuttavista tekijöistä. Koulujen työrauhaa koskeva tutkimus osoittaa, että työrauha on käsitteenä subjektiivinen, suhteellinen ja muuttuva. Käsitteen arviointiin vaikuttavat ainakin arvioijan näkemys kasvatuksesta ja opetuksen päämääristä ja menetelmistä. Opettajan hyvälle työrauhalle antama määritelmä ei välttämättä vastaa oppilaan tai toisen opettajan näkemystä. Kautta linjan työrauhaa, mielletään se sitten opettamis- ja työskentelyrauhaksi, oppimisrauhaksi tai

koulussa oleskelurauhaksi, pidetään hyvinvoinnille tärkeänä asiana. Esimerkiksi autoritaariseen kasvatukseen liitetty ehdottoman hiljaisuuden vaatimus on väistynyt oppimiskäsityksen ja pedagogiikan kehittymisen myötä. Työrauha nähdään välineenä, ja sen toteutumista arvioidaan sen valossa, toteutuvatko opetussuunnitelmassa asetetut opetuksen ja kasvatuksen tavoitteet. Työrauhahäiriö voidaan määritellä tilanteeksi, jonka vuoksi oppimistavoitteiden saavuttaminen vaikeutuu tai estyy. Työrauhaa on perinteisesti lähestytty työrauhahäiriöiden ja niihin puuttumisen näkökulmasta, mutta painopistettä on tutkimuksessa ja myös koulujen toiminnassa siirretty häiriöiden ennaltaehkäisemistä korostavaan suuntaan.

Opettajan autoritaarinen kasvatusasenne ei tutkimusten mukaan paranna työrauhaa vaan asia vaikuttaisi olevan päinvastoin. Liian tiukan kontrollin ja rangaistuskulttuurin katsotaan jopa haittaavan oppilaan itsehallinnan kehittymistä. Opettaja ei entiseen tapaan voi enää nojata koulun takaamaan auktoriteettiasemaan. Sen sijaan molemminpuoliseen luottamukseen ja arvostukseen perustuva auktoriteettisuhde vaikuttaa edistävän työrauhaa. Jos opettaja ei onnistu rakentamaan itselleen pedagogista auktoriteettia oppilaiden silmissä ja jos häneen ei luoteta, työrauhahäiriöt ovat erittäin todennäköisiä. (Työrauha tavaksi, Opetushallitus 2009, jossa viitattu tutkimuksiin Helamaa 2008, Saloviita 2007 ja Kinnunen 2008.)

Osa opettajien keinoista ylläpitää työrauhaa on ennaltaehkäiseviä, osa puolestaan liittyy häiriötilanteiden ratkaisemiseen. Keinot voi jaotella myös sen mukaan, perustuvatko ne palkitsemiseen vai rankaisemiseen. Rangaistusten käytössä on suuria eroja opettajien kesken. Tutkimukset eivät kuitenkaan tarjoa vahvistusta sille, että rangaistukset oleellisesti parantaisivat työrauhaa tai oppimistuloksia. Perinteiset kurinpitörangaistukset saattavat tehot häiriöihin mutta eivät niiden syihin. Työrauhatutkimukset osoittavat, että opettajilla on käytössään laaja valikoima yksilöllisiä tapoja kohdata työrauhahäiriöitä. Niin rangaistusten kuin palkintojenkin käytössä

olennaista on johdonmukaisuus ja tasapuolisuus.

Kouluterveyskyselyissä on vuosittain selvitetty häiriökäyttäytymistä kouluissa. Kouluterveyskyselyssä vuosina 2010—2011 oppilasta 47 prosenttia vastasi, että heidän luokassaan ei ole hyvä työrauha. Tilanne on jatkunut kyselytulosten mukaan samana koko 2000-luvun. Kouluterveyskyselyjen tulokset vahvistavat osaltaan, että ilmapiiri vaihtelee samankin koulun sisällä. Vaihtelu on jopa suurempaa kuin eri koulujen välillä. Luokan työrauha ja ilmapiiri ovat yhteydessä opettajan ohjaustapaan. (Työrauha tavaksi, Opetushallitus 2009 -julkaisuun sisältyvä Jorma Kuuselan analyysi Suomea koskevista PISA-aineistoista 2000 ja 2003 sekä mainituissa selvityksessä viitatus Kiviniemi 2000, Steinberg 2006 ja Blomberg 2008). Opettajan tulee yhdessä oppilaiden kanssa luoda kunkin luokan omat pelisäännöt ja toimintanormit. Selkeät ja yhteisesti sovitut säännöt ovat selvitysten ja tutkimusten mukaan keskeinen työrauhan ylläpitämisen keino. (Työrauha tavaksi, Opetushallitus 2009, jossa viitattu Helamaa 2008).

Kouluterveyskyselyistä saatujen tilastojen mukaan kiusaaminen, oppituntien häirintä ja oppilaiden välinen fyysinen väkivalta olivat yleisimpiä häiriötilanteita. Lukuvuosien 2008—2009 aikana oppilaiden välistä kiusaamista esiintyi 94 prosentissa kouluista. Oppilaiden välistä fyysistä väkivaltaa, esimerkiksi tappeluita, oli 74 prosentissa kouluista, oppituntien häirintää 88 prosentissa, ilkivaltaa 62 prosentissa sekä varkauksia ja näpistyksiä 37 prosentissa kouluista. Opettajiin kohdistuvaa uhkailua, väkivaltaa ja kiusaamista oli havaittu 21 prosentissa kouluista. Häiriötilanteet olivat hiukan yleisempiä suurissa kouluissa tai vuosiluokkien 7—9 kouluissa. Pommiuhkauksella tai vastaavalla oli uhattu 6 prosentissa kouluista, ja ulkopuolinen häiriötä aiheuttava henkilö oli kohdattu 8 prosentissa kouluista. Tilanteita, joissa oppilas oli vahingoittanut opettajaa, oli esiintynyt 13 prosentissa kouluista. Tilastojen mukaan fyysistä väkivaltaa koskevat tilanteet olivat harvinaisempia alakouluissa ja pienissä kouluissa.

Taulukko 1. Peruskoulujen jakauma prosentteina häiriöiden ja ongelmatilanteiden esiintymisen ja kirjaamisen mukaan lukuvuoden 2008—2009 aikana.

	Ei tietoa	Ei esiintynyt	Esiintyi, ei kirjattu	Esiintyi ja yksittäiset tapaukset kirjattiin	Esiintyi, kirjattiin tilastoyhteenvedo	Yhteensä % (N)
Oppilaiden välinen kiusaaminen	1	6	27	64	3	100 (1 776)
Oppituntien häirintä	2	10	50	37	1	100 (1 785)
Oppilaiden välinen fyysinen väkivalta (esim. tappelu)	2	24	24	49	1	100 (1 781)
Ilkivalta	3	34	28	34	0	100 (1 780)
Varkaudet, näpistelyt	6	57	15	22	0	100 (1 775)
Oppilas uhannut väkivallalla opettajaa	4	76	5	15	1	100 (1 777)
Oppilas vahingoittanut opettajaa	4	84	3	9	1	100 (1 780)
Opettaja kiusannut oppilasta/ oppilaita	13	83	2	2	0	100 (1 781)
Oppilaiden välinen sukupuolinen häirintä	15	71	8	6	0	100 (1 784)
Aseella (puukko tms.) uhkaaminen/ vahingoittaminen	5	90	1	4	0	100 (1 784)
Hyökkäävästi/häiritsevästi käyttäytyvä ulkopuolinen henkilö koulussa	3	89	5	3	0	100 (1 782)
Pommiuhkaus tai vastaavanlaisia uhkauksia	3	91	1	4	1	100 (1 779)

Turun yliopiston Kiusaamista vastustavan KiVa-koulu -ohjelman seurantatutkimuksesta saatujen tietojen mukaan vuonna 2012 toistuvasti kiusattiin 16 prosenttia 1.—6.-luokkalaisista ja yhdeksää prosenttia 7.—9.-luokkalaisista. Vastaavasti toisia kiusaavia oppilaita oli vuonna 2012 molemmissa ikäryhmissä noin kahdeksan prosenttia. Tutkimukseen osallistuu vuosittain noin 1 000 koulua.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2008 yläkoulujen opettajille tekemän tutkimuksen mukaan oppilaiden opettajiin kohdistama loukkaava käytös on yleistä, ja noin puolet opettajista oli kokenut loukkaavaa

käytöstä oppilaiden taholta. Väkivallan uhkaa oli kokenut seitsemän prosenttia ja väkivaltaa seitsemän prosenttia vastanneista opettajista. Tulokset ovat tutkimuksen mukaan pysyneet pääosin ennallaan vuonna 1997 tehtyyn kyselyyn verrattuna.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012 -selvityksen mukaan 15—16-vuotiaista nuorista luvattomiin koulusta poissaoloihin olisi ainakin kerran vuoden aikana syyllistynyt noin 40 prosenttia, koulukiusaamiseen 21 prosenttia, koulusta varastamiseen 20 prosenttia ja vahingon tekoon koulussa 15 prosenttia. Samasta selvityksestä käy ilmi, että

asetta on pitänyt mukanaan yhdeksän prosenttia, mutta aseiden mukana pitämistä juuri koulussa ei erityisesti kysytty.

Kaikki aggressiivisesti, uhkaavasti ja häiritsevästi käyttäytyvät oppilaat eivät ole psyykkisesti sairaita. Suurin osa on sosiaalisesti sopeutumattomia, rajattomia, ja osalla kotiolut ovat niin vaikeat, että se ilmenee lapsen häiriökäyttäytymisenä ja huomionhankuna. Tällöin voidaan puhua sosiaalisen kuntoutuksen tarpeesta, jolloin lapsen ja perheen asioista huolehtii ensisijaisesti lastensuojelu (lapsi- ja perhetyö). Hoivan ja huolenpidon sekä erikoissairaanhoidon tarve voi ilmetä sosiaalisten taitojen puutteena, masentuneisuutena ja vastaavina käyttäytymisen pulmina. Rajattomuus eli käyttäytymisen ylilyönnit on usein hoivan ja huolenpidon sekä ohjauksen puutteen tulosta. Hyvinvoinnin puuttuminen estää lasta integroitumasta kouluun, ryhmään ja vähitellen syrjäyttää lapsen omasta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Kaikki pahoinvoivat eivät ole psykiatrisen avun vaan muun hoivan ja huolenpidon tarpeessa. Kuitenkin osa apua tarvitsevista oppilaista tulisi osoittaa erikoissairaanhoidon ja sitä kautta mahdollisesti myös sairaalahoitukseen piiriin. Pitkään jatkuva oireilu, ympäristön välinpitämättömyys ja tukitoimien puuttuminen johtaa usein ongelmien kasautumiseen ja osalla psyykkisen hyvinvoinnin romuttumiseen.

Työrauhan osalta lukiolainsäädäntöön sisältyy vastaavankaltaisia säännöksiä kuin perusopetuslainsäädäntöön. Lukion opiskelijalla on lukiolain (629/1998) 21 §:n mukaan oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön. Lukiolain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta. Tämä ei kuitenkaan koske aikuisten koulutukseen tarkoitettuja opetussuunnitelman perusteita eikä opetussuunnitelmia. Aikuisten koulutusta varten ei myöskään tarvitse hyväksyä järjestyssääntöjä eikä muita määräyksiä.

Lukiolain 21 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai

antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestyssäännöt, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännössä ja muissa järjestyssäännöksissä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioiden -perusraportin 2008 mukaan yleisimpiä kirjallista selvitystä vaativia häiriötekijöitä lukioissa olivat ilkivalta ja varkaudet. Toiseen opiskelijaan tai koulun henkilöstöön kohdistuvaa väkivallan uhkaa oli ilmoittanut 4 % lukioista. Kriisiapua vaativia tilanteita oli ollut kolmanneksessa lukioista. Kirjalliseen selvittelyyn johtaneita sukupuolista häirintää koskevia ongelmatilanteita oli kuvannut vain pari prosenttia lukioista. Kyselyyn vastanneista lukioista 6 % ilmoitti kuluneen lukuvuoden aikana tapahtuneesta pommiuhkauksesta tai muusta vastaavasta uhasta. Lukioista 2 % vastasi lukuvuoden aikana tapahtuneen häiriötilanteen, jossa kyseessä oli jonkinlaisella aseella (puukko tms.) tapahtunut uhkaus.

Työrauhan osalta ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön sisältyy vastaavankaltaisia säännöksiä kuin perusopetuslainsäädäntöön ja lukiolakiin. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 28 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön. Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Nuorille järjestettävässä koulutuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestyssäännöt, joilla edis-

tetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. Säännökset vastaavat lukiolain säännöksiä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa -perusraportin 2008 mukaan lukuvuonna 2007—2008 ilkivalta oli yleisin kirjattu häiriö, ja sitä oli kirjattu yli puolessa oppilaitoksista. Varkauksia (46 %) ja kriisiapua vaatineita tilanteita (45 %) esiintyi lähes puolessa oppilaitoksista.

Henkilökunnan vahingoittaminen oli harvinaista (6 %). Oppilaitoksilta kysyttiin myös, kuinka monta häiriötä tai ongelmatilannetta lukuvuoden aikana oli esiintynyt. Kriisiapua vaatineet tilanteet sekä pommiuhkaukset tai vastaavat tapahtumat olivat parhaiten tiedossa. Sukupuolisesta häirinnästä ei ollut tietoa tai sitä ei esiintynyt 82 %:ssa oppilaitoksista. Koulun alueella häiritsevistä ulkopuolisista henkilöistä oli harvoissa tapauksissa tietoa. Aseella (puukko tms.) uhkaamisesta ja pommiuhkauksesta ilmoitti joka kymmenes oppilaitos. Tulokset osoittavat, että erilaisia ongelmia sekä ilkivaltaa tai erilaista väkivaltaa kuvaavia ongelmatilanteita joudutaan oppilaitoksen arjessa käsittelemään usein. Osaan ongelmatilanteista joudutaan vastaamaan sekä kurinpidollisesti että opiskeluhuollollisesti.

Taulukko 2. Kirjattuun selvittelyyn johtaneita häiriöitä tai ongelmatilanteita ammatillisissa oppilaitoksissa lukuvuoden 2007—2008 aikana. Oppilaitosten jakauma prosentteina.

Häiriö/Ongelmatilanne	Ei ole tietoa	Ei yhtään	On esiintynyt		Yhteensä % (N)
			Lukumäärä ei tiedossa	Yksi tai useampia	
Kiusaaminen	13	25	2	59	100 (160)
Ilkivalta	8	37	25	30	100 (158)
Varkaudet, näpistelyt	11	43	22	23	100 (162)
Opiskelija uhannut väkivallalla henkilöstöä	16	44	32	7	100 (162)
Opiskelija uhannut väkivallalla toista opiskelijaa	17	44	17	22	100 (162)
Kriisiapua vaatinut tilanne tai tapahtuma	4	50	17	29	100 (161)
Häiriöt työssäoppimisjaksolla	16	54	17	13	100 (162)
Opiskelijoiden välinen fyysinen väkivalta	9	55	14	22	100 (162)
Sukupuolinen häirintä	27	55	7	11	100 (161)
Häiritsevä ulkopuolinen henkilö oppilaitoksessa	12	73	8	6	100 (161)
Aseella (puukko tms.) uhkaaminen/vahingoittaminen oppilaitoksessa	7	82	2	8	100 (162)
Pommiuhkaus tai vastaava uhkaus	4	86	2	8	100 (160)
Opiskelija vahingoittanut henkilöstöä	8	86	2	4	100 (161)

Kurinpito ja ojentaminen

Työrauhan turvaamiseksi ja turvallisen oppimisympäristön takaamiseksi tarvitaan keinoja puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Koulun työrauhaan ja kurinpitoon liittyviä säännöksiä sisältyy mm. perusopetuslakiin (628/1998) ja -asetukseen (852/1998), lukiolakiin (629/1998) ja -asetukseen (810/1998), lakiin (630/1998) ja asetukseen (811/1998) ammatillisesta koulutuksesta, valtioneuvoston asetukseen perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (1435/2001, muutettu asetuksella 422/2012), valtioneuvoston asetukseen lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002), rikoslakiin (39/1989), vahingonkorvauslakiin (412/1974) sekä Opetushallituksen määräykseen opetussuunnitelman perusteista ja paikalliseen opetuksen järjestäjän laatimaan lakisääteiseen opetussuunnitelmaan. Tämän lisäksi huomioon on otettava perustuslain säännökset, yleisiä hallinnollisia perusteita ja toimintatapoja säätelevät hallintolaki ja muutoksenhaun kannalta hallintolainkäyttölaki. Kunnallisen opetuksen järjestäjän kannalta hallinnon järjestämistä säätelee kuntalaki (365/1995).

Hallintolaissa säädetyt yleiset hallinnon periaatteet on otettava huomioon koulun ja oppilaitoksen kurinpidossa ja ojentamisessa. Myös vahingonkorvauslain velvoite vahingon korvaamisesta tulee ottaa huomioon, mikäli selviteltäviin tilanteisiin liittyy aineellisia vahinkoja. Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n mukaan joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen. Vahingonkorvauslain 2 §:n mukaan kahdeksaatoista vuotta nuorempi vahingon aiheuttaja on velvollinen korvaamaan vahingosta määrän, joka hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa, teon laatuun, vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusoloihin sekä muihin olosuhteisiin katsoen harkitaan kohtuulliseksi. Rikoslain 3 luvun 4 § (13.6.2003/515) määrittelee rikoslain mukaisen rangaistusvastuun edellytyksenä olevan, että tekijä on teon hetkellä täytännyt viisitoista vuotta ja on syyntakeinen. Myös alle viisitoistavuotiaan tekemästä rikoksesta poliisi voi suorittaa esitutkinnan.

Kouluissa ja oppilaitoksissa tulee eteen tilanteita, jolloin joko oppilas tai henkilökunta joutuu puolustautumaan uhkaavaa hyökkäystä vastaan. Rikoslain 4 luvun 4 § (13.6.2003/515) määrittelee, että uhkaavan hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustautuminen on hätävarjeluna sallittu. Tilanteessa on kuitenkin huomioitava hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautuja ja hyökkääjä sekä olosuhteet.

Samassa yhteydessä kun perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään turvallisesta opiskeluympäristöstä, säädetään opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai oppilaitoksessa sovellettavat järjestyssäännökset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun tai oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella. Kyseiset säännöt ovat koulun tai oppilaitoksen sisäisiä toiminnan selkeyttämiseksi ja sujuvoittamiseksi annettuja sääntöjä, joiden vastainen luvaton ja perusteeton menettely voi johtaa kurinpitotoimeen. Järjestyssäännöillä ei kuitenkaan voida poiketa perustuslaissa säädetyistä perusoikeuksista eikä muista lailla säädetyistä asioista. Esimerkiksi vahingonkorvauslain mukaista velvollisuutta ei voida laajentaa. Kyseessä ei ole lainsäädäntövallan delegointi vaan oikeus tehdä alueellisesti rajattuja yleisluonteisia viranomaisen määräyksiä. Järjestyssääntöjä koskeva säännös liittyy asianmukaisen käyttäytymisen velvollisuuteen. Koulun ja oppilaitoksen järjestyssäännöt eivät saa olla ristiriidassa lain kanssa. Perusopetuslain valmisteluvaiheessa laaditun opetusministeriön työryhmämuistion mukaan koulumatkat eivät kuulu järjestyssääntöjen piiriin. Tämän tulokannan on tehnyt myös apulaisoikeuskansleri ratkaisuisaan. Opettajilla ja rehtoreilla on kokonaisvastuu koulun ja oppilaitoksen kasvatuksellisesta toiminnasta. Perusopetuslain, lukio-

lain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kurinpitoa, ojentamista ja turvaamista koskevat säännökset ohjaavat toimintaa häiriötilanteissa. Lainsäädäntö tuntee rajoitetun määrän oppilaaseen ja opiskelijaan kohdistettavia ojentamis- ja kurinpitokeinoja. Kurinpidolliset toimet tulee porrastaa ottaen huomioon epäasiallisen käyttäytymisen laatu ja mahdollinen toistuminen. Muita kuin lakiin perustuvia keinoja ei saa koulussa ja oppilaitoksissa käyttää. Oppilasta ja opiskelijaa voidaan kuitenkin nuhdella ja puhutella sellaisen moitittavan käyttäytymisen perusteella, joka ei edellytä kurinpidollista rankaisemista tai oppilaan ojentamista. Kurinpito-, ojentamis- ja turvaamiskeinoja käytettäessä on noudatettava yleisiä hallinnon oikeusturvaperiaatteita. Rankaisemisen tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlaisia seuraamuksia, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoa ei saa käyttää muihin tarkoituksiin eli ojentamiskeinoja ei tule käyttää esimerkiksi kostamis- tai loukkaamistarkoituksessa. Rankaisu- ja ojentamiskeinojen tulee myös olla suhteessa tekoon.

Perusopetuslain 36 §:ssä säädetyt keinot ovat lievimmästä seuraamuksesta ankarimpaan esitettynä luokasta poistaminen oppitunnin jäljellä olevaksi ajaksi, jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen ovat kurinpitorangeistuksia. Jälki-istunto ja luokasta poistaminen ovat ojentamistoimenpiteitä. Lain mukaan opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta. Myös lyhyempi poistaminen on mahdollista. Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi. Mikäli tämä ei riitä, oppilaalle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos oppilaan rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppilaalta voidaan myös evätä opetukseen osallistumi-

nen enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Tällöin kyseessä on ensisijaisesti turvaamistoimenpide, jolla suojellaan muita oppilaita ja henkilökuntaa.

Lisäksi oppilas voidaan määrätä tekemään unohtuneita kotitehtäviä koulun jälkeen. Tällöin kyseessä ei kuitenkaan ole varsinainen ojentamiskeino vaan pikemminkin tukiopeutus, jonka käyttäminen ojennuskeinona ei ole tarkoituksenmukaista.

Perusopetuslain 36 a §:ssä säädetään menettelystä kurinpitoasiassa sekä erottamisen täytäntöönpanoon liittyvistä seikoista. Perusopetuslain 36 a §:n mukaan ennen oppilaan määräämistä jälki-istuntoon, kirjallisen varoituksen antamista oppilaalle ja oppilaan määräämista erottamista on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti, kuuluttava oppilasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Ennen kurinpitorangeistuksen antamista on oppilaan huoltajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Muista 36 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin on ilmoitettava oppilaan huoltajalle ja opetuksen epäamisestä tarvittaessa koulun sijaintikunnan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Määräaikaisesta erottamisesta ja kirjallisesta varoituksesta tulee antaa päätös ja muut 36 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin tulee kirjata. Päätökseen voi hakea muutosta valittamalla 14 päivän kuluessa hallinto-oikeuteen. Muista perusopetuslain 36 §:n mukaisista päätöksistä, kuten jälki-istunnosta tai luokasta poistamisesta ja opetuksen epäamisestä, ei voi hakea muutosta valittamalla.

Mikäli oppilas on käyttäytynyt niin väkivaltaisesti tai uhkaavasti, että toisen oppilaan tai koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus on kärsinyt tai vakavasti vaarantunut ja on olemassa ilmeinen vaara, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen toistuu, määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön sen estämättä, ettei päätös ole lainvoimainen.

Perusopetuslain 36 b §:ssä säädetään häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan

poistamisesta. Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata poistumismääräystä. Rehtorilla ja opettajalla on myös oikeus poistaa koulun alueelta oppilas, joka ei poistu saatuaan tiedon opetuksen epäamisestä. Rehtori ja opettaja voivat toimia yhdessä tai kumpikin erikseen. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Oppilasta kohtaan käytettyjen voimakeinojen tulee aina olla oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden eli tavoite on pyrittävä saavuttamaan lievintä mahdollista voimaa käyttäen. Voimakeinojen tulee aina selkeästi kohdistua järjestyksen ylläpitämistavoitteeseen, niitä ei saa käyttää oppilaan rankaisemiseksi. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

Perusopetuslain 36 c §:ssä säädetään kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun. Pykälän mukaan sinä aikana, jolloin oppilasta vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Jos tuomioistuimella on vapauttanut oppilaan syyttestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuimella on tuominut oppilaan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitovirasta. Oppilas saadaan kuitenkin erottaa määrääjäksi, jos se oppilaan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslain 2 §:n mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava

tarkoin lakia. Perusopetuslain 36 §:ssä sekä 36 a–c §:ssä on säädetty oppilaan kurinpito- ja ojentamiskeinoista sekä menettelystä tyhjentävästi. Muita kuin mainittuihin lainsäädännöksiin perustuvia rangaistus- ja ojentamiskeinoja ei saa käyttää. Tämä tulkintalinja on useissa ylimpien laillisuusvalvojien kanteluihin antamissa ratkaisuissa vahvistettu. Mm. oppilaan koulun alueelta annetun poistumisluvan peruuttaminen tai pelikieltoja koulun urheilujoukkueessa ei voitu käyttää kurinpito- tai ojentamiskeinoina. Tutkielmien kirjoittaminen on katsottu lakiin perustumattomaksi kurinpitoseuraamukseksi. Näin on katsottu mm. apulaisoikeuskanslerin ratkaisussa 16.8.2012.

Perusopetusasetuksen 18 §:n mukaan perusopetuslain 36 §:n 1 momentissa tarkoitettua jälki-istunnosta, pykälän 2 momentissa tarkoitettua oppilaan määräämisestä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, ja pykälän 4 momentissa tarkoitettua tehtävien suorittamisesta työpäivän päätyttyä päättää oppilaan opettaja. Perusopetuslain 36 §:n 2 momentissa tarkoitettua oppilaan määräämisestä poistumaan koulun järjestämästä tilaisuudesta päättää rehtori tai opettaja. Perusopetuslain 36 §:n 3 momentissa tarkoitettua opetuksen epäamisestä päättää rehtori. Koulunkäyntiavustajilla tai muulla koulun henkilöstöllä ei ole toimivaltaa ryhtyä perusopetuslaissa tarkoitettuihin kurinpito-, ojentamis- tai turvaamistoihin.

Kuntalain 14 §:n mukaan toimivaltaa hallinnollisen pakon käyttämistä sisältävissä asioissa voidaan siirtää vain toimielimelle. Opetustoimessa oppilaan erottamisesta päättää monijäseninen toimielin, kuten kunnan opetuksesta vastaava lautakunta tai koulun johtokunta, jonka toimivalta on määritelty kunnan johtosäännössä tai vastaavassa asiakirjassa. Määräaikaista erottamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla kun määräaikaista erottamisesta päätetään.

Turvallisen opiskeluympäristön takaamiseksi perusopetuslain 31 a §:ssä veloitetaan järjestämään tarvittava oppilashuolto kurinpitovirasta saaneelle oppilaalle sekä sellaiselle oppilaalle, jolta on evätty opetus jäljellä olevan työpäivän ajaksi. Lisäksi on

huomattava, ettei oppilasta saa jättää ilman valvontaa ojentamis- ja turvaamistoimenpiteiden yhteydessä. Tarkempia menettelytapoja ei ole laissa määritelty. Opetuksen järjestäjän tulee järjestää opetus, joka estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokkansa ja opetusryhmänsä edistymisestä. Erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan.

Laajimmin koulujen kurinpidon ja työrauhan kysymyksiä on selvitetty osana Opetushallituksen ja Stakesin (THL) syksyllä 2006 käynnistämää yhteistyötä (TedBM-hanke), jonka tavoitteena on kerätä tietoa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä pe-

ruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa. Osana hanketta on tehty neljä valtakunnallista kyselytutkimusta vuosina 2008, 2010, 2011 ja 2012. TedBM 2010 -raportin pohjalta Opetushallituksen Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009 -julkaisusta käy ilmi, että muun muassa oppilaiden ojentamisessa, kurinpidossa ja turvaamistoimissa on eroja niin kuntien kuin koulujenkin välillä eikä lainsäädäntöä ainakaan toimenpiteiden kirjaamisen osalta kailta osin tunneta tai muusta syystä noudateta. Samasta selvityksestä käy ilmi, että oppilaiden epäasiallinen käytös on yleistä. Selvityksessä on raportoitu oppilaaseen kohdistetuista ojentamis-, kurinpito- ja turvaamistoimista.

Taulukko 3. Ojentamis-, turvaamis- ja kurinpitotoimenpiteiden käyttäminen lukuvuoden 2010—2011 aikana. Peruskoulujen jakauma prosentteina.

	Ei tietoa	Ei lainkaan	On tiedossa, lukumäärää ei ilmoitettu	On tiedossa, luku ilmoitettu	Yhteensä % (N)
Jälki-istunto	16	14	12	58	100 (2 057)
Luokkahuoneesta poistaminen	48	18	10	25	100 (2 050)
Kirjallinen varoitus	2	75	4	19	100 (2 052)
Määräaikainen erottaminen	2	89	3	6	100 (2 049)
Opetuksen epääminen jäljellä olevaksi työpäiväksi	10	65	5	20	100 (2 049)

Taulukko 4. Ojentamis-, turvaamis- ja kurinpitotoimenpiteiden käyttäminen lukuvuoden 2008—2009 aikana. Peruskoulujen jakauma prosentteina.

	Ei tietoa	On tiedossa, ei lukumäärää	Lukumäärä on tiedossa		Yhteensä % (N)
			Ei yhtään	Yksi tai useampia	
Jälki-istunto	18	21	15	46	100 (1 705)
Jälki-istuntoa korvaava menettely	46	18	11	26	100 (1 748)
Luokkahuoneesta poistaminen	50	14	18	18	100 (1 743)
Kirjallinen varoitus	6	5	75	14	100 (1 735)
Määräaikainen erottaminen	4	2	90	3	100 (1 744)
Opetukseen osallistumisen epäminen	8	4	81	7	100 (1 745)

Taulukko 5. Ojentamis- ja kurinpitotoimenpiteiden lukumäärä oppilasmäärään suhteutettuna. Keskiluku ja neljännespoikkeamat koko aineistossa ja koulutyypin mukaan 2008—2009.

	Lukumäärän ilmoittaneet koulut	Keskiluku N/100	Neljännespoikkeamarajat N/100
KAIKKI KOULUT			
Jälki-istunto	1 098	7,7	1,0—26,4
Jälki-istuntoa korvaava menettely	657	4,8	0,0—14,6
Luokkahuoneesta poistaminen	647	0,7	0,0—7,0
LUOKAT 1—6			
Jälki-istunto	771	4,7	0,0—13,5
Jälki-istuntoa korvaava menettely	482	4,1	0,0—13,6
Luokkahuoneesta poistaminen	508	0,0	0,0—5,0
LUOKAT 7—9			
Jälki-istunto	176	51,6	22,6—93,0
Jälki-istuntoa korvaava menettely	92	9,3	2,3—21,0
Luokkahuoneesta poistaminen	70	7,7	2,7—13,2
MUUT*			
Jälki-istunto	151	16,4	4,1—46,3
Jälki-istuntoa korvaava menettely	83	6,2	1,0—15,3
Luokkahuoneesta poistaminen	69	2,5	0,0—7,8

*Vuosiluokat 1—9 ja muut vuosiluokkayhdistelmät

Ojentamis-, turvaamis- ja kurinpitotoimenpiteitä käytettiin yleisemmin Etelä-Suomessa, suurissa kaupungeissa ja oppilasmäärältään suurissa kouluissa ja yläluokilla. Oppilasmäärään suhteutettuna ojentamis- ja kurinpitotoimenpiteitä ylipäätään käytetään yläluokilla yleisemmin kuin alaluokilla. Yleisimpänä keinona on käytetty jälki-istuntoa. Jälki-istuntojen käyttö on selkeästi yleisempää ylä- kuin alakouluissa. Selvityksen mukaan lukuvuonna 2008—2009 kouluista 15 % ei ollut lainkaan käyttänyt jälki-istuntoa. Jälki-istuntoa oli käytetty vuoden aikana 7,7 kertaa sataa oppilasta kohden ja sen käyttö oli vuosiluokilla 7—9 monta kertaa yleisempää kuin alemmilla vuosiluokilla. Viidennes kouluista, joissa jälki-istunto on käytössä, ei kuitenkaan osannut arvioida käytettyjen keinojen lukumäärää.

Noin kolmasosa kouluista, joissa toimenpiteiden määrä oli tiedossa, ilmoitti, että luokahuoneesta poistamista oli käytetty. Poistamista oli kuitenkin käytetty vuoden aikana ainoastaan 0,7 kertaa sataa oppilasta kohden. Vuosiluokilla 1—6 tätä toimenpidettä ei käytetty juuri lainkaan vaan kyseessä vaikuttaisi olevan painotetusti vuosiluokilla 7—9 käytössä oleva toimenpide. Yläkouluissa ja muissa kouluissa, joissa ovat vuosiluokat 1—9 tai muita luokkayhdistelmiä, luokahuoneesta poistaminen on yleisempää samoin kuin oppilasmäärältään suurissa kouluissa. Opetukseen osallistumisen epäämistä loppupäivän ajaksi oli käytetty harvoin. Kouluista 81 % ilmoitti, että sitä ei ole käytetty kertakaan. Sen lisäksi 8 % ilmoitti, että niiden tiedossa ei ole, onko epäämistä käytetty. Kirjallista varoitusta oli käytetty 19 %:ssa kouluista. Määräaikaista erottamista oli käytetty vain 5 %:ssa kouluista.

Lukuvuonna 2008—2009 kouluista 44 % oli käyttänyt jälki-istunnolle vaihtoehtoista menettelyä, kuten kasvatuskeskustelua. Vastaajista vain 11 % ilmoitti tietävänsä, että koulussa ei ole käytetty vaihtoehtoisia menettelyitä. Loput vastaajista eivät tieneet, onko korvaavia menettelyitä käytetty. Tilastojen mukaan alaluokilla jälki-istuntoa korvaavaa menettelyä on käytetty enemmän kuin yläluokilla. Vuoden 2010—2011 osalta vastaavia tietoja ei kerätty. Saaduista vastauksissa voidaan havaita, että monella koulul-

la ei ole ollut varmaa tietoa käytetyistä keinoista. Puutteet koulujen kirjaamiskäytännöissä vähentävät tulosten luotettavuutta.

Suurta muutosta kurinpito- ja ojentamiskeinojen käytössä ei vuosien 2005—2011 TedBM-tilastojen ja lääninhallitusten selvitysten perusteella ole havaittavissa.

Lukiolaissa säädetään kurinpitokeinoista, menettelystä kurinpitoasiassa ja kurinpitorangeistuksen täytäntöönpanosta, häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistamisesta sekä kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon ja tuomioistuinten ratkaisuun. Kuten perusopetuksessa, myös lukiokoulutuksessa opiskelijan on lain mukaan suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Kurinpitorangeistuksena opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi. Kurinpitokeinoja koskevat menettelysäännökset sekä oppilaan luokasta poistamisesta annetut säännökset vastaavat perusopetuslain säännöksiä sillä erolla, että lukion opiskelijoille ei ole laissa säädetty vastaavaa oikeutta opiskelijahuoltoon.

Jos opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta, häneltä voidaan tutkimuksen ajaksi pidättää oikeus opiskeluun, jos se opiskelijan tekemäksi epäiltyyn rikokseen tai siihen liittyviin seikkoihin nähden on perusteltua.

Opiskelijalle annettavaa varoitusta, opiskelijan määräämää erottamista, opiskelijan erottamista asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi ja koulutuksesta pidättämisestä rikostutkimuksen ajaksi koskevassa asiassa haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolain-

käyttölaissa säädetään. Muuhun kuin edellä mainittuun 26 §:ssä tarkoitettuun kurinpittoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioiden -perusraportin 2008 mukaan suuri enemmistö lukioista ei ollut lainkaan käyttänyt kurinpitovirastoja. Lähes joka kolmannella (29 %) lukiolla ei ollut tietoa opiskelijoiden opetustilasta poistamisesta. Joka

toinen vastasi, että tällaisia tapauksia ei ole ollut lainkaan. Tapausten lukumäärät olivat erittäin pieniä. Joka kymmenennellä lukiolla ei ollut tietoa opetukseen osallistumisen epäämistapauksista. Kysyttäessä muista kurinpitovirastoista näin vastasi vain muutama prosentti lukioista. Kurinpitovirastoja ilmoitettiin kokonaisuudessaan käytetyn erittäin vähän.

Taulukko 6. Opiskelutilasta poistamisen ja kurinpitotoimenpiteiden tilastoseuranta lukuvuoden 2007—2008 aikana. Lukioiden jakauma prosentteina.

Kurinpito-toimenpide	Ei tietoa	Ei lainkaan	Kyllä	
			Lukumäärä ei tiedossa	Lukumäärä tiedossa
Opiskelutilasta poistaminen	29	50	4	17
Kirjallinen varoitus	2	78	1	19
Opetukseen osallistumisen epääminen	11	79	2	7
Määräaikainen erottaminen	2	98	0	0

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyvä asiallisesti. Kuten lukioissa ja perusopetuslaitoksissa, ammatillisen koulutuksen opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo oppilaitoksen järjestystä. Lisäksi varoitus voidaan antaa, mikäli opiskelija kieltäytyy ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 34 a §:ssä tarkoitetun huumausainetestistä koskevan todistuksen esittämisestä, taikka on 34 a §:ssä tarkoitetun selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi, sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.

Opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokahuoneesta tai muusta tilasta, jossa ope-

tusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämisestä tilaisuudesta. Toisin kuin perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa, ammatillisen koulutuksen opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Jos opiskelija kieltäytyy ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetuista terveydentilan toteamiseksi suoritettavista tarkastuksista ja tutkimuksista, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Jos opiskelija kieltäytyy 32 a §:n 4 momentissa tarkoitettua rikosrekisteriotteen nähtäväksi antamisesta, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti kunnes hän suostuu toimittamaan rikosrekisteriotteen nähtäväksi.

Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori. Opiskelu-oikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottami-

sesta sekä opiskelusta pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Toimielimessä tulee olla ainakin koulutuksen järjestäjän, opiskelijahuollon, opettajien, työelämän ja opiskelijoiden edustus. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on hankittava asiaa koskeva tarpeellinen asiantuntija- ja muu selvitys sekä varattava opiskelijalle ja hänen huoltajalleen tilaisuus tulla kuuluksi.

Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on kurinpitorangeistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöitävä, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelijasuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista kurinpitotoimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.

Kurinpitorangeistuksista, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskelusta pidättämisestä tulee tehdä kirjallinen päätös. Luokasta poistaminen ja opetuksen epääminen enintään kolmeksi päiväksi tulee kirjata. Samalla kun opiskeluoikeuden peruuttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta tai opiskelusta pidättämisestä päätetään, on päätettävä päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta.

Häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistamisesta säädetään vastavasti kuin perusopetus- ja lukiolaeissa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa -perusraportin 2008 mukaan eri kurinpitotoimenpiteitä ilmoittaneista oppilaitoksista lähes kolme neljästä oli käyttänyt kirjallista varoitusta (72 %) ja noin kaksi kolmesta asuntolasta erottamista (66 %). Opiskelutilasta poistamista oli käytetty yli joka kolmannessa (38 %) vastanneista oppilaitoksista, mutta kyseisen kurinpitotoimenpiteen käytöstä ei usein (40 %) ollut tietoa. Määräaikaista erottamista oli käyttänyt 32 % vastanneista oppilaitoksista. Kolme neljästä (75 %) vastanneista oppilaitoksista ei joko tiennyt tai ei ollut lainkaan käyttänyt opetukseen osallistumisen epäämistä kurinpitotoimenpiteenä. Opiskeluoikeuden menettämistä oli käytetty

melko harvoin. Noin 10 % vastanneista ilmoitti käyttäneensä sitä, mutta kaikilla sitä käyttäneillä ei ollut lukumäärää tiedossa.

Kirjallinen varoitus annettiin lukumäärän ilmoittaneissa oppilaitoksissa keskimäärin kuusi kertaa tuhatta opiskelijaa kohden. Kirjallisia varoituksia tuhatta opiskelijaa kohden annettiin suhteellisesti eniten Itä-Suomen ja vähiten Etelä-Suomen läänissä.

Lukumäärän ilmoittaneissa oppilaitoksissa opiskelutilasta poistaminen kurinpitotoimenpiteenä oli harvinaista, ja sitä esiintyi noin viisi (4,6) kertaa tuhatta opiskelijaa kohden. Myös alueelliset erot olivat hyvin pieniä. Yksialaisissa pienissä oppilaitoksissa (opiskelijoita alle 150) ja niissä oppilaitoksissa, joissa alle 18-vuotiaita opiskelijoita oli vähän, kirjalliset varoitukset ja opiskelutilasta poistamiset olivat hyvin harvinaisia kurinpitotoimenpiteitä. Opiskelutilasta poistaminen oli tulosten mukaan yleisempää monialaisissa oppilaitoksissa (koulutusalojen lukumäärä 4 tai enemmän), suurissa oppilaitoksissa (opiskelijoita yli 500) ja sellaisissa oppilaitoksissa, joissa alle 18-vuotiaiden osuus opiskelijoista oli suurin (50–100 % opiskelijoista) kuin muissa oppilaitoksissa. Tarkasteltaessa ilmoitettujen kurinpitotoimenpiteiden yleisyyttä suhteessa opiskelijamääriin voidaan todeta niitä käytettävän suhteellisen vähän. Kirjallinen varoitus on tilastojen perusteella yleisin tiedossa oleva oppilaitosten käyttämä kurinpitorangeistus. Keskimäärin muita useammin kurinpitotoimenpiteisiin oli turvaututtu monialaisissa, suurissa ja sellaisissa oppilaitoksissa, joissa enemmistö opiskelijoista on alle 18-vuotiaita. Noin joka kolmas (50 kpl) kysymykseen vastanneista oppilaitoksista on joutunut turvautumaan määräaikaiseen erottamiseen, ja 16 oppilaitosta oli joutunut turvautumaan opiskeluoikeuden menettämiseen kurinpitotoimenpiteenä.

Osallisuus sekä oppilas- ja opiskelijakunnat

Perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskaan päätöksentekoon. Yhdenvertaisuudesta on säädetty perustuslain 6 §:ssä, jonka 2 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada

vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Perustuslain 14 §:n 3 momentin säännöksen mukaisesti kansalaisoppimiselle, kansalaistoiminnalle ja kansalaisvaikuttamiselle tulee luoda hyvät edellytykset. Mainitun säännöksen tarkasteleminen perustuslain 6 §:n 2 momentin rinnalla asettaa julkiselle vallalle tehtävän huolehtia myös lasten ja nuorten mahdollisuuksista yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on tehty turvaamaan lapsen erityisiä tarpeita ja etua. Sopimus koskee jokaista alle 18-vuotiasta. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla takaa lapsille oikeuden osallisuuteen. Kyseisen artiklan mukaan lapsilla on oikeus tulla kuulluksi, ja heidän näkemyksensä on otettava vakavasti. Lapsilla on oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Lapsen edun selvittäminen edellyttää oppilaiden näkemyksen huomioon ottamista lähtökohtaisesti kaikissa heitä koskevissa asioissa. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuuluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai toimielimen välityksellä.

Perusopetuslain (628/1998) 47 a §:ssä säädetään oppilaskuntatoiminnasta. Perusopetuslain mukaista opetusta järjestävässä koulussa voi olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa. Perusopetuksessa oppilaskuntatoiminnan järjestäminen ja järjestämistavat riippuvat opetuksen järjestäjästä.

Lukiolain 27 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 36 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä. Lukiolain 31 §:n mukaan jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään lukiolaissa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa 27 §:ssä säädettyissä asioissa.

Vastaavasti säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 36 ja 41 §:ssä.

Valtioneuvoston 28.6.2012 päättämässä asetuksessa perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) vahvistettiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja osallistumisen oppimista ja opettamista. Perusopetuksen valtakunnallisten tavoitteiden 2 §:n mukaan opetuksella tuetaan oppilaan kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi, luodaan edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa sekä edistetään kestävästä kehitystä. Asetuksen 3 §:n mukaan opetuksen tavoitteena on tukea aktiivista kansalaisuutta ja antaa oppilaille valmiuksia yhteiskunnalliseen ajatteluun ja toimintaan sekä kestävästä kehityksen edistämiseen. Lisäksi opetuksen tulee vahvistaa oppilaiden eettistä ajattelua ja toimintakykyä ja vahvistaa heidän kansalaisvalmiuksiaan ja tietojään työelämästä ja yrittäjyydestä. Valtioneuvoston asetus perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta ohjaa opetuksen järjestäjiä tukemaan aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamista ja antamaan valmiuksia toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa.

Opetushallituksen vuoden 2004 määräys perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista edellyttää, että demokratia on keskeinen arvo koulujen toiminnassa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan yhteiskunnallisen tiedon lisäksi oppilaiden aktiivista osallistumista. Vastaavankaltaiset tavoitteet sisältyvät myös lukion ja ammatillisen koulutuksen tavoitteisiin.

Valtioneuvosto antoi 4.2.2010 periaatepäätöksen demokratian edistämisestä Suomessa. Se sisälsi 32 toimenpidekokonaisuutta, joista keskeinen aihealue oli kansalaiseksi kasvamisen, demokratiakasvatus. Tavoitteena oli madaltaa koulujen kynnystä käsitellä poliittis-yhteiskunnallisia sisältöjä sekä lisätä osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja koulupetuksessa.

Oppilaskuntatoiminta on keskeinen toimintamuoto tuettaessa oppilaiden osallistumaan ja vaikuttamaan oppimista sekä kehitettäessä koulun ja oppilaiden asioita. Oppilaskuntatoiminnan kautta voidaan edistää osallisuuden ja vaikuttamisen kulttuuria sekä lisätä

tietoa ja valmiuksia vaikuttaa koulussa, lähiyhteisössä sekä yhteiskunnassa.

Opetushallitus selvitti vuonna 2011 perusopetuksen oppilaskuntatoiminnan toteutumista. (Demokratiakasvatusselvitys. Raportit ja selvitykset 2011:27.) Kyselyyn vastanneista suomenkielisistä vuosiluokkien 7—9 kouluista 99 prosentilla ja vuosiluokkien 1—9 kouluista 92 prosentilla oli oppilaskunnat. Vuosiluokkien 1—6 kouluista oppilaskunta oli 55 prosentilla. Verrattuna Opetushallituksen vuonna 2005 toteuttamaan perusopetuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitukseen oppilaskuntien määrä on lisääntynyt merkittävästi. Tuolloin ainoastaan 12 prosentilla kyselyyn vastanneista vuosiluokkien 1—6 kouluista ja 92 prosentilla yläkouluista oli toimiva oppilaskunta.

Opetushallitus selvitti samassa kyselyssä oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia kouluissa. Vuosiluokkien 1—6 kouluista 97 prosenttia ilmoitti, että oppilaat olivat voineet vaikuttaa luokan sääntöihin. Yhtenäisissä peruskouluissa vastaava luku oli 88 prosenttia ja vuosiluokkien 7—9 peruskouluissa 84 prosenttia. Kaikista vastanneista peruskouluista 65 prosenttia ja lukioista 70 prosenttia ilmoitti oppilaiden voineen vaikuttaa koulun sääntöihin. Vuosiluokkien 7—9 vastaava luku oli 74 prosenttia. Kaikista vastanneista peruskouluista 91 prosenttia ilmoitti oppilaiden voineen vaikuttaa juhlien järjestämiseen ja 88 prosentissa peruskouluista oppilaat olivat voineet vaikuttaa kouluympäristöön. Teemapäivien ja teemaviikkojen järjestämisessä oppilaat olivat vahvasti osallisina, koska peruskouluista 81 prosenttia ilmoitti oppilaiden voineen vaikuttaa niihin. Yli puolessa peruskouluista ja lukioista (55 %) oppilaat olivat voineet vaikuttaa kouluruokailuun. Suurimassa osassa vastanneista peruskouluista oppilaat olivat olleet myös vaikuttamassa kerhotoimintaan ja vapaaehtoisiiin projekteihin.

Oppilaiden vaikutusmahdollisuudet koulun opetussuunnitelmiin arvioitiin vähäisimmiksi erityisesti peruskouluissa, joista 12 prosenttia (vuosiluokkien 7—9 kouluista 18 prosenttia) ilmoitti oppilaiden voineen vaikuttaa niihin. Lukioissa 46 prosenttia vastasi opiskelijoiden voineen vaikuttaa opetussuunnitelmaan. Kuitenkin 42 prosenttia kaikista vastanneista peruskouluista ja 51 prosenttia vuosiluokkien 7—9 kouluista sekä 68 prosenttia lukioista

ilmoitti, että oppilaat olivat voineet vaikuttaa siihen, mitä ja miten oppitunneilla opiskellaan, eli teemoihin, työtapoihin ja omaan oppimiseen, käytännössä opetussuunnitelmien varsinaiseen toteuttamiseen. Peruskouluista 34 prosenttia (vuosiluokkien 7—9 kouluista 49 %) ja lukioista 63 prosenttia ilmoitti oppilaiden pystyneen vaikuttamaan koulun muuhun kehittämiseen.

Sairaalaopetus

Oikeus perusopetukseen kuuluu myös sairaalassa oleville lapsille. Perusopetuslain 4 §:n 3 momentin mukaan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Sairaalaopetukseen sovelletaan perusopetuslain säännöksiä, mikä edellyttää esimerkiksi, että myös potilaana olevien oppilaiden opetus on järjestettävä perusopetuslain 3 §:n mukaisesti oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Sairaalaopetuksessa oleva oppilas noudattaa oman koulunsa tai sairaalakoulun opetussuunnitelmaa. Sairaalaopetuksella on oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite.

Sairaalassa potilaana oleva oppilas on sisäänkirjoitettu sairaalaan. Hoito toteutuu enimmäkseen niin kutsuttuna osastohoitona. Osastohoidossa olevalla oppilaalla on selkeä perusopetuslain mukainen oikeus sairaalaopetukseen. Erikoissairaanhoidon määrittää, onko potilaan hoitokontakti avo- vai osastohoidollinen. Avohoidon oppilaalla tarkoitetaan avohoidossa tai polikliinisessä hoidossa olevaa oppilasta, joka käy sairaalaopetuksessa kotoa tai sijoituspaikasta käsin. Polikliininen oppilas on hoitokontaktissa erikoissairaanhoidon poliklinikkaan ja on käyntipäivänsä yhteydessä oikeutettu sairaalaopetukseen. Oppilas säilyttää oppilaspaikkansa omassa koulussaan sairaalaopetusjakson ajan. Avohoidossa olevien lasten oikeudesta sairaalaopetukseen ei ole tarkasti laissa säädetty, sillä lain nykyinen sanamuoto velvoittaa järjestämään opetusta sairaalassa potilaana olevalle. Lakia on kuitenkin pääsääntöisesti tulkittu siten, että myös ns. avohoidossa oleville lapsille on saatettu järjestää tarpeen

mukaan sairaalaopetusta. Painopiste sairaalaopetuksessa on osittain käytännön tarpeista johtuen muuttunut kohti avohoidollisia hoitosuhteita ja kohti siirtymävaiheiden tukea ja konsultaatiota.

Sairaalaopetus on tarkoitus aloittaa heti, kun lapsen tai nuoren vointi sen sallii, soveltaen perusopetuslainsäädännön kolmiportaisen tuen periaatteita. Päivittäin annettavan opetuksen määrää ja sisältöjä määrittää oppilaan terveydentila. Opetuksessa oloaika voi vaihdella 1—2 tunnista kokonaiseen koulupäivään. Sairaalaopettaja myös konsultoi lapsen tai nuoren oman koulun opettajia oppimisen ja koulunkäynnin vaatimista järjestelyistä. Sairaalaopetuksessa oloaika vaihtelee 1—2 päivästä useisiin vuosiin. Pitkäaikaisairaalaoppilaat saattavat olla sairaalaopetusjaksolla useita kertoja perusopetuksensa aikana terveydentilasta ja hoitojaksoista riippuen.

Sairaalaopetus on osa perusopetusta. Se voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Hoidon jonovaihe ja hoidosta omaan kouluun siirtyminen muodostavat sairaalaopetuksen nivelvaiheet, joiden väliin sijoittuu varsinainen sairaalaopetuksessa oloaika. Nivelvaiheiden onnistumisen on havaittu edellyttävän oppilaan omalta koululta, sen oppilashuollolta sekä sairaalaopetusta antavalta yksiköltä valmiuksia ottaa huomioon oppilaan usein vaativat yleisen, tehostetun tai erityisen tuen tarpeet. Toimivan yhteistyön rakentaminen perusopetuksen järjestäjän, hoitotahon ja eri sidosryhmien välille on keskeinen edellytys toiminnan onnistumiselle. Oppilaan kokonaiskuntoutukselliset tarpeet edellyttävät usein, että niin kutsuttu pedagoginen kuntoutus oppimisen ja koulunkäynnin tukimuotona voidaan aloittaa oman koulun ja sairaalaopetuksen yhteistyönä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mikäli omassa koulussa annettavat tukitoimet eivät riitä, oppilas on useassa tapauksessa voinut siirtyä sairaalaopetukseen avohoidollisena oppilana. Lisäksi oppilaan kokonaiskuntoutumista edistävän hoidon ja opetuksen yhdistelmän jatkuvuuden turvaamiseksi tulisi olla mahdollista, että oppilas voisi saada terveydentilansa mukaisesti vielä sairaalaopetuksen tarjoamaa tukea, vaikka on uloskirjoitettu sairaalasta. Oppilaat ovat voineet moniammatillisessa oppilashuollollisessa yhteistyössä teh-

tävän erillisen sopimuksen perusteella käydä sairaalahoidon nivelvaiheissa sairaalakoulua avo-oppilaina. Näin ollen osastohoitoa odottavat tai osastolta lähtevät oppilaat saavat tiettyissä tapauksissa sairaalaopetusta hoidon nivelvaiheissa ja erikoissairaanhoidon avohoidon piirissä olevat polikliiniset oppilaat ovat saaneet sairaalaopetusta avohoidon oppilaina. Oppilaat säilyttävät oman koulun oppilaspaikkansa määräaikaisen sairaalaopetusjakson aikana.

Avo-oppilaaksi ottamisen kriteerit määräytyvät tällä hetkellä lain säädännön puuttuessa opetuksen järjestäjän edellyttämällä tai määrittelemällä tavalla. Avohoidollisten oppilaiden sisällyttäminen sairaalaopetuksen piiriin vaihtelee riippuen sairaalaopetusyksikön sijainnista, koosta, resursseista ja hoitodeologiasta sekä siitä, millaisen aseman opetuksen järjestäjä on määrittänyt sairaalaopetusyksikölle kunnallisessa oppimisen ja koulunkäynnin palvelujärjestelmässä. Arvio avohoidollisen opetuksen tarpeesta sairaalaopetusta antavassa yksikössä tehdään erikoissairaanhoidon, oppilaan oman koulun, huoltajien ja sairaalaopetuksen yhteistyönä. Päätöksen avohoidollisen opetuspaikan myöntämisestä tekee viime kädessä sairaalaopetuksen järjestäjä. Avohoidollisten oppilaiden opetusta järjestetään tällä hetkellä neljässätoista yhteensä kahdestakymmenestäyhdeksästä sairaalaopetusyksiköstä. Yksiköt ovat vuosien mittaan laajentaneet toimintaansa osaamis-keskusmaisiksi toimijoiksi.

Sairaalaopetusta järjestettiin lukuvuonna 2011—2012 29 opetusyksikössä 18 sairaanhoitopiirin alueella. Sairaalaopetusyksiköiden koko, opetuksen järjestämistapa ja hallinnon organisointi vaihtelevat yhden opettajan antamasta opetuksesta isoihin sairaalakouluihin. Opetusyksiköistä 14 toimii itsenäisinä kunnan koululaitokseen kuuluvina sairaalakouluina ja 15:n opetusyksikön hallinto on liitetty osaksi kunnan koululaitokseen kuuluvien peruskoulujen hallintoa. Tällöin yksi tai useampi opetusryhmä on sijoitettu pääkoulusta erilleen sairaalan yhteyteen. Sairaalaopetusta annetaan sairaalaopetusyksiköiden omissa opetustiloissa, vuodeosastoilla taikka oppilaan kotona.

Sairaalaopetuksen piirissä oli opetusministeriön vuonna 2003 keräämän tilaston mukaan 3 653 lasta ja nuorta, jotka tulevat sai-

raalaopetusta antavaan yksikköön omista perusopetuksen kouluistaan. Sairaalaopetuksen kehittämishankkeen keräämän tilaston (2012) mukaan sairaalaopetuksen piirissä on tämänhetkisen tiedon mukaan lukuvuosittain keskimäärin 3 000 oppilasta. Tilastokeskuksen tiedonkeruu ei kata vuosittaista sairaalaopetuksessa olevien oppilaiden määrää. Opetusta annetaan somaattisesti sairaille (mm. foniatria, neurologia, syöpäsairaat, elinsiirtolapset sekä traumalapset) sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidon tutkimuk-

sissa tai hoidossa oleville oppilaille.

Somaattisesti pitkäaikaissairaat lapset ja nuoret ovat yleensä syntymästä asti taikka myöhemmin lapsuuden aikana vammautuneita tai sairastuneita, jotka tarvitsevat jatkuvasti tai toistuvasti hoitoa ja kuntoutusta sairaalassa ja/tai avohoidossa. Eniten sairaalaopetuksessa on oppilaita lasten- ja nuortenpsykiatrian erikoissairaanhoidon avo- tai osastohoidon piiristä. Oppilasmäärästä ei ole yhtenäisiä vuosittaisia tilastoja.

Taulukko 7. Oppilaita sairaalaopetukseen lähettävät erikoissairaanhoidotahot lukuvuonna 2011—2012.

Oppilaita lähettävät tahot	Osastot	Poliklinikat
Somaattinen	38	-
Neurologinen	8	10
Lastenpsykiatrinen	32	24
Nuorisopsykiatrinen	45	22
Foniatria	-	2
Yhteensä	123	58

Poliklinikoilta tulevat oppilaat ovat sairaalakoulussa, mikäli opetusyksikössä järjestetään avo-oppilaiden opetusta. Sairaalakoulun oppilaista noin kolmanneksen arvioidaan olevan avo-oppilaita. Tilastointipäivänä 20.9.2012 avo-oppilaita 37 prosentilla oli hoitokontakti lastenpsykiatrian poliklinikalle ja noin 58 prosentilla kontakti nuorisopsykiatrian poliklinikalle.

Osastohoitoajat ovat lyhentyneet ja erilaiset avohoidon muodot ovat lisääntyneet. Erikoissairaanhoidon hoitomuodoiksi on kehitetty esimerkiksi kotisairaanhoido eli kotisairaala sekä jalkautuvat työryhmät. Sairaaloiden osastopaikat ovat vähentyneet, osastohoitoajat lyhentyneet ja hoito on viime vuosina painottunut avohoitoon. Siirtymät eli nivelvaiheet sairaalahoidosta ja -opetuksesta takaisin omaan kouluun tapahtuvat yhä nopeammin. Oppilaiden vaihtuvuus sairaalaopetuksessa on nopeutunut.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 41 §:n 1 momentin mukaan kunta, joka on sairaalassa perusopetuslain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksa-

maan oppilaasta sairaalan sijaintikunnalle kotikuntakorvauksen, joka lasketaan kertomalla hoitopäivien määrä sairaalan sijaintikunnalle opetuksesta hoitopäivää kohden aiheutuville keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla. Pykälän 4 momentin nojalla kotikuntakorvausta laskettaessa otetaan vähennyksenä huomioon mm. osuus opetuksen järjestäjälle maksettavasta kotikuntakorvauksesta. Lain mukaan kunnat voivat keskenään tai muun opetuksen järjestäjän kanssa sopia kotikuntakorvauksesta. Näin myös pääsääntöisesti toimitaan. Sairaalaopetuksen osalta on selvitetty, että koulupäivämaksun keskiarvo oli vuonna 2011 134,55 euroa ja vaihteluväli oli 78—256,78 euroa.

Sijoitettujen lasten perusopetus

Oppivelvollisuusikäisiä huostaan otettuja lapsia ja nuoria sijoitetaan lastensuojelulain (683/1983) 29 §:ssä tarkoitettujen lastensuojelulaitosten ja sosiaalihuoltolain (710/1982) 26 §:ssä tarkoitettujen perhekotien lisäksi muuhun sijaishuoltoon. Sijoituskunnan velvollisuudesta järjestää avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitetun taikka jälki-

huollossa olevan lapsen perusopetus säädetään perusopetuslaissa ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:ssä.

Oppivelvollisuuden suorittamisesta säädetään perusopetuslain (628/1998) 26 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan oppivelvollisen on osallistuttava perusopetuslain mukaisesti järjestettyyn perusopetukseen tai saatava muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot. Lisäksi perusopetuslain 26 a §:n mukaan lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Perusopetuslain 4 §:n 1 momentin mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Perusopetuslain 6 §:n mukaan kunta osoittaa oppivelvolliselle lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen opetusta järjestämään. Oikeus saada perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta kuuluu yhtäläisesti myös kodin ulkopuolelle sijoitetuille ja huostaan otetuille lapsille ja nuorille. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden opetuksen järjestäminen on yksi kunnan järjestämisvastuulla olevista tehtävistä.

Kuntien lisäksi perusopetuslaissa tarkoitettua opetusta voivat järjestää valtioneuvoston myöntämän luvan perusteella myös rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt sekä valtio opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän luvan perusteella.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden sosiaalihuollon laskentaperusteissa huostaan otettujen lasten ja nuorten osuus otetaan huomioon erillisellä kertoimella. Vuoden 2010 alusta voimaan tulleessa valtionosuusuudistuksessa esi- ja perusopetus sisällytettiin osaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuutta. Esi- ja perusopetuksen laskennallisissa kustannuksissa, toisin kuin sosiaalihuollon laskennallisissa kustannuksissa, ei oteta huomioon kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten tai nuorten osuutta erillisellä laskentakriteerillä.

Valtionosuusjärjestelmään kuuluva kotikuntakorvausjärjestelmä takaa lähtökohtaisesti rahoituksen oppilaan suorittaessa oppi-

velvollisuuttaan oman kotikuntansa ulkopuolella toisen kunnan, yksityisen opetuksen järjestäjän, kuntayhtymän, yliopiston tai valtion järjestämässä esi- tai perusopetuksessa.

Kotikuntakorvausjärjestelmää hallinnoi valtiovarainministeriö. Kuntien kotikuntakorvausmenot ja kunnille ja muille opetuksen järjestäjille maksettavat kotikuntakorvaustulot perustuvat kunnan esi- ja perusopetuksen laskennallisista kustannuksista laskettuun kotikuntakorvauksen perusosaan, joka vaihtelee kunnittain, sekä opetuksen järjestäjien kotikuntakorvauskyselyssä ilmoittamiin oppilasmääriin.

Kotikuntakorvauskyselyssä jokainen perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä ilmoittaa oppivelvollisuuttaan suorittavat oppilaat ikäryhmittäin (6–, 7–12, 13–15 ja 16 -vuotiaat), joille se on järjestänyt esi- tai perusopetusta kyselyajankohtaa edeltävänä vuodenvaihteena 31.12. Kotikuntakorvauskyselyssä kerättyjä tietoja käytetään kyselyä seuraavan vuoden rahoituksen määrittämisessä. Oppilaan kotikuntana pidetään kuntaa, joka on merkitty oppilaan kotikuntalain mukaisesti kotikunnaksi väestötietojärjestelmään varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa. Esimerkiksi 1.—20.2.2011 toteutetussa kyselyssä annettavat tiedot tilanteesta 31.12.2010 vaikuttavat vuoden 2012 rahoitukseen.

Opetuksen järjestäjän kotikuntakorvauskyselyssä ilmoittamiin oppilasmääriin sisältyvät myös kodin ulkopuolelle sijoitetut ja huostaan otetut lapset ja nuoret, mikäli he oppivelvollisuuden suorittamisen ja ikänsä puolesta täyttävät kotikuntakorvauskyselyn ilmoittamisedot.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:ssä määrätään sairaalaopetuksen, koulukotiopetuksen ja lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan kotikuntakorvauksesta. Lain mukaan kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, jona oppilaalle on annettu opetusta, kunnalle tai opetuksen järjestäjälle opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla

keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Lastensuojelulain perusteella sijoitetun esitai perusopetusta saavan oppilaan kotikunnan maksuosuutta laskettaessa tulee kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 41 §:n 4 momentin mukaan ottaa vähennyksenä huomioon opetuksen järjestäjälle maksettavat kotikuntakorvaukset ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukainen rahoitus lisäopetukseen, pidennetyin oppivelvollisuuden oppilaan opetukseen ja koulukotiopetukseen.

Kunnat voivat lain mukaan keskenään tai muun opetuksen järjestäjän kanssa sopia kotikuntakorvauksesta myös toisin. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 45 §:n mukaan kotikuntakorvauksia koskevat riidat käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL kerää vuosittain kunnilta tiedot lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä olevista sekä kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli vuoden 2011 aikana sijoitettuna 17 409 lasta ja nuorta, joista huostaan otettuja oli 10 535. Edellisestä vuodesta sijoitetuina olleiden määrä kasvoi vähän yli prosenttiin. Vuonna 2009 sijoitettujen lasten ja nuorten kokonaismäärä laski ensimmäisen kerran vuoden 1991 jälkeen, jolloin valtakunnallinen, vuosittainen lastensuojelutietojen keruu aloitettiin. Vuonna 2011 huostassa olevien lasten määrä lähti uudelleen kasvuun. Lähes puolet huostassa olleista lapsista oli sijoitettu perheisiin, joista sukulais- tai läheisperheiden osuus on noin 9 prosenttia. Tietojen mukaan kodin ulkopuolisia sijoituksia ei ollut lainkaan 10 kunnassa. THL:n tilastoista ei käy ilmi, kuinka moni sijoitetuista tai huostaan otetuista lapsista on sijoitettu kotikuntansa ulkopuolelle. Asiantuntija-arvioiden mukaan määrän voidaan kuitenkin arvioida olevan noin puolet kaikista sijoituksista.

Lastensuojelun yksiköitä oli vuonna 2009 yhteensä 714. Näistä oli julkisen vallan (kunnat, kuntainliitot ja valtio) ylläpitämiä laitoksia yhteensä 105. Niistä oli valtion koulukoteja 6, kuntayhtymien lastenkoteja 5, kuntien lastenkoteja 75, kuntayhtymien nuorisokoteja 1 ja kuntien nuorisokoteja 18. Yk-

sityisiä palveluntuottajia oli yhteensä 609. Näistä yksityisiä lastensuojelulaitoksia oli 405 ja ammatillisia perhehoitoluvalla toimivia perhekoteja 204. Lisäksi perhehoidon lasten ja nuorten perhehoitokotien lukumäärä vuonna 2009 oli yhteensä 3 623 (sijaisperheet ja yksityiset perheet, joiden kanssa toimeksiantosopimus).

Lääninhallitukset ovat selvittäneet ja arvioineet sijoitettujen lasten lukumäärää ja koulunkäyntiä. Kuntien lääninhallituksille vuonna 2008 toimittamien vastausten perusteella 85 prosenttia oppivelvollisuusikäisistä opiskeli kunnan peruskoulussa ja loput 15 prosenttia "kotiopetuksessa" (perhekodissa, lastensuojelulaitoksessa tai koulukodissa). Vuoden 2004 lääninhallitusten keräämien tietojen mukaan kunnan peruskoulussa opiskeli 83 prosenttia ja vastaavasti loput 17 prosenttia "kotiopetuksessa". Lääninhallituksen keräämät tilastotiedot eivät ole suoraan vertailukelpoisia THL:n tilastojen kanssa. Huostaan otettujen määrä on lääninhallituksen tilastossa huomattavasti vähäisempi. Lääninhallitusten kyselyyn vastasivat opetustoimen edustajat, kun taas THL:n aineisto perustuu huostaanotto päätöksiä tekeviltä saatuihin tietoihin. Tästä voidaan osaltaan päätellä, että vastaanottavan kunnan opetustoimi ei aina ole tietoinen kunnan alueelle sijoitetuista lapsista.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten ja nuorten perusopetuksen toteutumista selvittänyt opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön ja Suomen Kuntaliiton asiantuntijaryhmä toteutti joulukuussa 2010 kyselyn, joka osoitettiin 320:lle Manner-Suomen perusopetuksen järjestämisestä vastaavalle kunnalliselle viranhaltijalle. Vastausprosentti oli 61,6 vastaajien määrän vaihdeltaessa eri kysymysosioiden välillä 190 ja 158 välillä. Vastaukset ovat suuntaa-antavia.

Selvityksen mukaan kunnista 161 (90 % osioon vastanneista) ilmoitti järjestävänsä lastensuojelulain perusteella kuntaan sijoitettujen lasten esi- tai perusopetusta. Kunnista 10 prosenttia (18 kuntaa) ilmoitti, etteivät ne järjestä kyseistä opetusta. Tulosten perusteella voidaan todeta, että esi- tai perusopetuksen järjestäminen lastensuojelulain perusteella kuntaan sijoitetuille lapsille ja nuorille koskettaa suurinta osaa Suomen kuntia.

Kunnista lähes 96 prosenttia (162 kuntaa) ilmoitti, että kunta järjestää sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa (osioon vastasi 170 kuntaa). Vastanneista 11 kuntaa ilmoitti, että kunta hankkii opetuksen perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetuilta opetuksen järjestäjiltä. Neljä kuntaa ilmoitti, että lastensuojelulaitos järjestää opetuksen itse eikä kunta ole palkanut sinne opettajia. Vastanneista kunnista 12 ilmoitti kunnan palkanneen opettajia lastensuojelulaitokseen.

Lähes 87 prosenttia kunnista oli täysin tai lähes täysin samaa mieltä siitä, että sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen järjestämisestä aiheutuneet kustannukset tulisi voida laskea kotikunnalta todellisten kustannusten eikä keskimääräisten vuosikustannusten perusteella (osioon vastasi 174 kuntaa). Täysin tai lähes täysin eri mieltä asiasta oli 8,6 prosenttia kunnista. Vastanneista kunnista 4,6 prosenttia ei osannut ottaa kantaa väittämään.

Kuntien arvio kotikuntakorvauksen ja muun rahoituksen ylimenevästä laskutettavasta summasta vaihteli 150 eurosta 192 000 euroon keskiarvon ollessa 21 495 euroa (osioon vastasi 161 kuntaa). Yhteensä kuntien antamat arviot olivat hieman yli 2 miljoonaa euroa. Vastanneista kunnista 95 (59 %) ilmoitti laskutettavaa syntyvän sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen järjestämisestä oppilaan kotikunnalle. Yhteensä 37 kuntaa eli lähes joka neljäs ilmoitti, että laskutettavaa ei synny lainkaan. Vastaavasti 16 kuntaa ei osannut sanoa, kuinka paljon kunta laskuttaa vuodelta 2010 lastensuojelulain perusteella kuntaan sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen järjestämisestä sijoittajakuntia. Kysymykseen vastanneista kunnista 13 (8 %) ilmoitti, ettei kunnassa ollut sijoitettuja lapsia tai nuoria.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsin koululaissa (Skollag 2010:800) säädetään laajasti turvallisuudesta ja kouluhyvinvoinnista (5 luku) sekä loukkaavan kohtelun torjumisesta (6 luku). Järjestyssääntöjen osalta skollagissa säädetään, että ne on laadittava yhteistyössä oppilaiden kanssa. Ruotsin koululain 5 luvun 22—23 §:ssä säädetään mahdollisuudesta ottaa oppilaalta pois

esine, jos sitä käytetään koulutyötä häiritsevästi tai siitä voi olla koulussa vaaraa.

Skollagin mukaisesti vastuun sääntelyloukkaavan käytöksen estämiseksi on tarkkaa. Ilmoitusvelvollisuus ulottuu opettajatasolta rehtorin esimieheen, jonka tulee ryhtyä tarpeellisiin selvityksiin asian osalta. Skollagin mukaisten velvollisuuksien täyttämättä jättämisestä voidaan tuomita korvauksiin. Skollagissa säädetään myös oikeudenkäynnistä kyseisen korvausvaateen osalta. Ruotsin lainsäädäntö tuntee myös erityisen viranomaisen Barn- och elevombud, joka voi mm. nostaa loukkauskanteen oppilaan puolesta.

Ruotsissa erityinen viranomainen Skolinspektionen tarkastaa säännöllisesti kaikki koulut ja tarkastaa, toimitaanko niissä mm. lasten syrjinnän ja loukkaavan toiminnan vastaisten säännösten mukaisesti. Tarkastusten yhteydessä selvitetään koulun henkilökunnan, oppilaiden ja huoltajien näkemyksiä koulun toiminnasta.

Norjan opetuslaissa (Opplæringsloven) todetaan, että kunnat antavat määräykset kouluille koulun säännöistä, oppilaiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Määräysten on pidettävä sisällään säännöt käyttäytymisestä, rangaistuksista ja siitä, miten eri tilanteissa toimitaan. Fyysiset rangaistukset on kielletty. Rangaistuksesta päätettäessä oppilasta on kuultava.

Saksassa opettajille ei ole oikeutta tarkistaa oppilaiden tai opiskelijoiden omaisuutta tai poistaa esineitä, jotka voidaan määrittellä vaarallisiksi tai laittomiksi. Oppilaiden tarkastamiseen ja vaarallisten esineiden poistamiseen on oikeus ainoastaan poliisilla. Epäiltäessä oppilaalla olevan hallussaan edellä mainittuja esineitä tulee pyytää tarkastuksen tekemään poliisi. Kuitenkin esimerkiksi Saksan Brandenburgin osavaltion opetuslainsäädännön mukaan opettajilla on oikeus käydä läpi oppilaiden laukkuja tai vaatteita, jos heillä on syytä uskoa, että oppilailla voi olla aseita. Saksassa koulussa rangaistuksena voidaan käyttää vain kasvatuksellisia toimia. Opettaja voi määrätä oppilaan jälkistuntoon, kirjoittaa merkinnän luokan rekisteriin tai määrätä oppilaan keskustelemaan koulun rehtorin kanssa. Siivoaminen tai korjausvelvoitteet eivät ole rangaistuksina sallittuja.

Iso-Britanniassa (The Education and Inspections Act 2006) opetuksen järjestäjän tulee ennen käyttäytymisnormeja ohjaavan määräyksen laatimista kuulla koulun rehtoria, muuta koulun henkilökuntaa, oppilaita ja heidän vanhempiaan. Koulun rehtori päättää tarkemmin mm. kurinpidollisista keinoista. Käyttäytymissäännöt voivat kohtuullisin ja perusteltavissa olevin osin olla voimassa myös koulun ja koulupäivän ulkopuolella. Lain mukaan koulun henkilökunta voi käyttää perusteltuja voimakeinoja mm. estääkseen oppilaita vahingoittamasta itseään, muita henkilöitä tai omaisuutta. Järjestyssäännöissä voidaan määrätä esineiden halluutosta ja niiden hävittämisestä. Britanniassa kouluissa oppilas voidaan velvoittaa kulkemaan läpi metallinpaljastimesta tai osallistumaan käsikäyttöisellä metallinpaljastimella tehtyyn tarkastukseen ilman oppilaan erillistä suostumusta ja ilman erityistä epäilyä kielletyistä esineistä. Koulun henkilökunta voi myös tarkastaa oppilaan minkä tahansa syyn vuoksi, jos oppilas tämän hyväksyy. Rehtorilla ja muulla tämän valtuuttamalla henkilökunnan jäsenellä on oikeus tarkastaa oppilas ja hänen hallussaan olevat tavarat myös ilman oppilaan suostumusta, jos on perusteltu syy epäillä, että oppilaalla on kielletyjä esineitä hallussaan. Koulut voivat käyttää asianmukaisia rangaistuksia, jotka on hyväksytty opetuksen järjestäjän määräyksissä, kunhan ne ovat oikeasuhtaisia. Erityiset rangaistukset, kuten siivoaminen ja korjaaminen voivat olla lähtökohtaisesti hyväksyttäviä, mikäli ne ovat oikeassa suhteessa tehtyyn tekkoon.

Espanjassa jokaisen koulun täytyy luoda oma opetussuunnitelma, johon sisältyvät myös koulun käyttäytymissäännöt ja seuraamukset niitä rikkoville. Koulukohtaisesti määritellään kielletyt esineet ja aineet sekä se, kuinka toimitaan, kun oppilaat tuovat tämäntyyppisiä esineitä kouluun.

Kaikissa Euroopan maissa on jollain tasolla säädetty oppilaiden tai opiskelijoiden osallistumisesta. Järjestelyt eroavat kuitenkin toisistaan. Oppilaskunnista vuosiluokilla 1—9 ja toisella asteella on säädetty mm. Norjassa ja Islannissa, Virossa, Latviassa ja Puolassa. Vuosiluokilla 7—9 ja toisella asteella oppilaskunnista on säädetty mm. Saksassa, Tanskassa, Irlannissa, Espanjassa ja Portugalissa.

Ranskassa ja Italiassa oppilaskunnista on säädetty vain toisen asteen osalta. Mm. Ruotsissa ja Itävallassa oppilaskunnista ei ole keskitettyä sääntelyä. Euroopan maissa oppilaskunnat käsittelevät pääasiassa koulun toimintasuunnitelmia ja koulun sääntöjä, kuten käyttäytymissääntöjä. Kouluista riippuen oppilaskunnilla voi olla mahdollisuus osallistua myös tiettyihin koulun hankinta- ja budjettipäätöksiin. Pääsääntöisesti oppilaskuntien tehtävänä on välittää eteenpäin oppilaiden ja opiskelijoiden mielipiteitä ilman että niiden jäsenet osallistuisivat varsinaiseen päätöksentekoon (Students' Democratic Participation in School Governance – EURYDICE 2011).

Lasten ja nuorten osallistuminen koulun ja oppilaitoksen toimintaan Suomessa on ollut kansainvälisesti vertaillen vähäistä. Kansainvälisesti vertaillen nuoret myös kokevat vaikutusmahdollisuutensa vähäisiksi ja osallistuvat oppilaskuntien ja muiden elinten toimintaan vähän. Vähiten nuoret tuntevat voivansa vaikuttaa lukujärjestykseen, opetusmateriaaleihin, koulun sääntöihin ja opetettaviin asioihin (Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus – ICCS 2009).

Eurydicen tietokannasta Eurypediasta saatavien tietojen mukaan enemmistössä EU- ja ETA-maita on olemassa sairaalakouluja. Esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa oppilaalla on oikeus saada opetusta sairaalassa. Ruotsissa sairaalaopetus on erityisopetusta, joka järjestetään koululain (Skollagen) nojalla. Koululain 19 §:n mukaan sairaalaopetusta järjestetään perusopetuksen, lukion, erityiskoulun ja erityislukion oppilaalle, joka sairauden tai muun vastaavan syyn takia viettää pitkän ajan sairaalassa ja tämän takia ei voi osallistua normaaliin opetukseen. Virossa sairaalassa hoidossa olevat oppilaat ovat oikeutettuja ohjattuun sairaalaopetukseen ensimmäisestä sairaalapäivästä alkaen vähintään kahdeksan tuntia viikossa. Opettaja ja lääkäri koordinoivat opetuksen järjestämisen yhdessä. Saksassa kouluviranomaiset ovat velvollisia tarjoamaan opetusta sairaalahoitossa olevalle oppilaalle tai opiskelijalle yhteistyössä häntä hoitavan lääkärin kanssa. Tämä sama velvoite koskee myös avohoidossa olevia kotiopetusoppilaita. Iso-Britanniassa paikallishallinnon kouluviran-

omaisten on ryhdyttävä tarpeellisiin erityisjärjestelyihin niiden oppilaiden opetuksen osalta, jotka eivät kykene käymään koulua sairauden tai muun syyn vuoksi. Sloveniassa perusopetuslaissa säädetään sairaalassa potilaana olevien lasten opetuksesta. Lain mukaan opetus järjestetään pienryhmissä tai yksilöllisesti oppilaan terveydentilan tai muiden oppilaasta riippuvien edellytysten mukaan. Tavoitteena on varmistaa koulutyön jatkuvuus ja taata helppo siirtyminen takaisin oppilaan omaan kouluun ja vähentää laitostumista. Lukuvuonna 2010—2011 sairaalaopetusta järjestettiin neljässätoista sairaalassa. Belgiassa lääkäri ja sairaalakoulu arvioivat opetuksen järjestämistavan ja määrän oppilaan tilan mukaan. Oppilas on pääsääntöisesti rekisteröity omaan kouluunsa, jonka tulee olla sairaalakouluun yhteydessä opetussuunnitelman ja suoritusten sekä oppimateriaalien ja muiden opetuksen järjestämisen kannalta tärkeiden seikkojen takia. Espanjassa oppilas säilyy oman koulunsa oppilaana mutta sairaaloiden yhteyteen on perustettu oppimista tukevia kouluyksiköitä. Perusopetuksessa itsehallintoalueet ovat velvollisia järjestämään opetuksen myös sairaana oleville oppilaille. Itsehallintoalueet järjestävät opetuksen siten, että sairaalassa oleville oppilaille opetus järjestetään yleensä sairaalassa sijaitsevilla sairaalaluokissa. Kotiopetusta järjestetään niille oppilaille, jotka eivät ole sairaalassa, mutta eivät voi osallistua normaaliin opetukseen. Myös etäopetusta käytetään. Organisoidakseen ja kehittääkseen tällaisia palveluita monet itsehallintoalueet ovat luoneet erityisiä keskuksia tai ryhmiä sairaalaopetuksen ja kotiopetuspalveluiden järjestämiseksi.

2.3 Nykytilan arviointi

Tilastojen mukaan koulurauhatilanne ei ole oleellisesti muuttunut viimeisten kymmenen vuoden aikana. Tilannetta kouluissa ja oppilaitoksissa ei esitettyjen tilastojen valossa voida kuitenkaan pitää hyvänä. Häiriöt ovat yleisiä, kouluviihtyvyys ei kansainvälisesti vertailluna ole hyvä, eikä turvallisuuden tunne ole riittävällä tasolla huolimatta siitä, että viimeisimmässä kouluviihtyvyyttä mitanneessa tutkimuksessa on havaittavissa käänne positiivisempaan suuntaan (WHO-koululaistutkimus).

Vanhemmille kuuluva kasvatus- ja kurinpitovallasta liittyvät alaikäisten vajaavaltaisuuteen ja siitä seuraaviin huoltajien oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Opetuksen järjestäjällä vastaavaa toimivaltaa ei ole, vaan julkisen vallan käytön tulee aina perustua lakiin. Käytössä olevia kurinpitoon ja ojentamiseen liittyviä keinoja ja menetelmiä tulee lainsäädännössä tarkentaa oppilaiden ja opettajien oikeusturvan parantamiseksi. Kurinpitoa ei myöskään ole kaikissa kouluissa nimenomaisesti ennalta suunniteltu. Myös oppilaiden ja heidän huoltajiensa mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa kouluissa käyttäytymisnormeihin ja kurinpitoon vaihtelevat suuresti.

Ojentamiskeinojen ja rangaistusten käyttö vaihtelee huomattavasti kunnittain sekä eri koulujen että saman koulun eri ryhmien välillä. Jo Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuissa Peruspalvelut Etelä-Suomen läänissä (2004) sekä Oppilashuolto, järjestyksenpito ja kurinpito perusopetuksen kouluissa (2005) on kiinnitetty huomiota siihen, että opetuksen järjestäjän tulisi ottaa aktiivinen ja ohjaava rooli, jotta koulujen menettelyt kurinpitoasioissa olisivat yhdenmukaisia ja vastaisivat voimassa olevia säädöksiä. Tämä nähtiin välttämättömänä sekä oppilaiden että opettajien oikeusturvan toteutumisen kannalta. Tilanne ei uusimpien TedBM-oppilasterveystietokyselyiden perusteella ole merkittävästi muuttunut.

Asianmukaista käyttäytymistä koskevia opetuslakien säännöksiä (perusopetuslain 35 §, lukiolain 25 §, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 34 §) ei ole käyttäytymisen osalta laissa tai lainsäädännön perusteluissa yksityiskohtaisesti määritelty. Tältä osin järjestyssäännöt ja myös kurinpitokeinot jäävät tulkinnanvaraisiksi. Koulujen järjestyssääntöihin sisältyy paljon normeja, jotka eivät perustu lainsäädäntöön tai jotka ovat jopa osittain lain kanssa ristiriidassa. Erityisesti ongelma korostuu tilanteissa, joissa järjestyssäännön rikkomisen perusteella ryhdytään kurinpitokeinoihin ja rangaistuksiin. Sääntöjen tunnettuisuutta ja hyväksyttävyyttä kouluissa ja oppilaitoksissa lisäisi se, että ne on yhdessä valmisteltu ja sovittu. Siksi myös perusopetuksen käyttäytymisnormit tulisi määritellä yhteistyössä vanhempien ja oppilaiden kanssa ja kirjata ne järjestyssääntöön ja sa-

malla määritellä koulun lainmukaiset puuttumiskeinot normien vastaiseen käytökseen.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusten mukaan koulujen välillä on selkeitä eroja sen suhteen, miten niissä puututaan mm. kiusaamiseen ja muuhun häirintään. Puuttumiskynnys vaihtelee, samoin eroja on siinä, missä tilanteessa asioista ilmoitetaan oppilaiden vanhemmille.

Jälki-istunto koetaan osittain vanhanaikaiseksi ja tehottomaksi, eikä sen useinkaan katsota muuttavan nuoren käyttäytymistä toivottuun suuntaan. Usein jälki-istunnot kasautuvat tietyille oppilaille, joilla on paljon rikkomuksia ja myös paljon rangaistuksia. Osa oppilaista, joilla on paljon jälki-istuntorangaistuksia, ei myöskään suorita niitä. Samoilla oppilailla voi olla paljon – jopa kymmeniä tunteja – hoitamattomia jälki-istuntoja keväällä lukuvuoden päättyessä. Jälki-istuntorangaistusta vastustetaan myös siksi, että se keskittyy virheiden korostamiseen. Virheiden sijasta koulun nykyisessä pedagogiikassa olisi tarpeen korostaa onnistumisia. Kouluissa on myös epäselvyyttä siitä, miten jälki-istunto tulee järjestää.

Kouluissa on jo kehitetty ja käytössä jälki-istunnolle vaihtoehtoisia tai sen rinnalla käytettyjä menettelyjä, joista ei kuitenkaan ole olemassa säädöksiä tai muita valtakunnallisia normeja tai ohjeita. Opetushallituksen selvityksestä käy ilmi, että esimerkiksi kasvatuksellisten keskustelujen käytöstä ei ole saatavissa luotettavaa tietoa, sillä niiden käyttöä ei kouluissa kirjata. Yli kymmenessä prosentissa kyselyyn vastanneista kouluista kasvatustieteellisiä keskusteluja ei käydä ollenkaan. Lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista kasvatustieteellisten keskustelujen käyttämistä jälki-istuntoa korvaavana ohjantamis- tai kurinpitokeinona. Myöskään kasvatuksellisen tukiopetuksen antamisesta ei ole selkeästi laissa säädetty.

Kouluissa on myös havaittu epäselvyyttä siitä, millaisia toimenpiteitä voidaan käynnistää tilanteessa, jossa koulun omaisuutta vahingoitetaan. Samoin epäselvyyttä liittyy siihen, millaista määräysvaltaa koulun opetuksesta ja kasvatuksesta vastaava henkilöstö voi koulupäivän aikana käyttää oppilaaseen oppilaan omien sotkujen siivoamiseksi. Näiden osalta opetuslainsäädäntöä olisi tarkistettava.

Koulun rehtorilla ja opettajilla on keskeinen vastuu koulun kasvatuksellisesta toiminnasta sekä koulun työrauhan ylläpitämisestä. Kurinpitösäännöksiä on tarkennettu viimeksi vuonna 2003, jolloin säädettiin opetuksen epäamisestä jäljellä olevan työpäivän ajaksi. Lisäksi tarkennettiin rehtorin ja opettajien toimivaltasäännöksiä, jotka koskevat häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistamista luokasta tai opetustilasta. Sittemmin muutoksia toimivaltasäädöksiin ei ole tehty. Koulun arjessa on kuitenkin havaittu tarpeelliseksi lisätä opettajien ja rehtorien toimivaltuuksia häiriötilanteisiin puuttumiseksi ja koulun turvallisuuden parantamiseksi erityisesti liittyen häirintään käytettävien sekä turvallisuutta vaarantavien esineiden ja aineiden pois ottamiseen.

Perustuslain 6 §:ssä säädetään lapsen oikeudesta saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Myös opetustoimessa on velvollisuus selvittää oppilaiden näkemykset kouluun liittyvistä ratkaisuista, joilla on vaikutusta oppilaisiin. Tämä edellyttää oppilaiden ottamista entistä paremmin mukaan opetustoimen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Erityisesti oppilaiden osallisuutta koskevissa selvityksistä käy ilmi, että olisi luotava mahdollisuuksia oppilaiden osallistumiseen opetussuunnitelmien ja koulun muun toiminnan kehittämiseen. Opetushallituksen vuonna 2011 laatiman demokraatiakasvatustieteellisen selvityksen vastauksissa tuotiin esiin oppilaiden osallistumisen merkitys koulun kaikessa toiminnassa. Osallistumisen tulisi olla aitoa eli oppilaat tulisi ottaa oikeasti mukaan päätöksentekoon koulussa ja oppilaitoksissa. Toiminnalla tulisi olla konkreettisia seurauksia, mikä motivoisi oppilaita parhaiten.

Uudet perusopetuksen valtakunnalliset tavoitteet (422/2012) asettavat opetukselle tavoitteeksi oppilaan kasvun tukemisen aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi. Opetuksen tulee myös luoda edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa ja tukea aktiivista kansalaisuutta sekä antaa oppilaille valmiuksia yhteiskunnalliseen ajatteluun ja toimintaan, vahvistaa oppilaiden eettistä ajattelua ja toimintakykyä ja vahvistaa heidän kansalaisvalmiuksiaan. Lasten ja nuorten näkemysten huomioon ottaminen kouluissa ja oppilaitoksissa edellyttää meka-

nismeja, joiden kautta perustuslaissa, asetuksissa ja kansainvälisissä sopimuksissa taattu vaikutusmahdollisuus saadaan toteutettua. Oppilaskuntien toimintaa olisi tehostettava. Tämän lisäksi kaikkien oppilaiden osallistumismahdollisuuksia olisi parannettava.

Oppilaiden ja opiskelijoiden osallistumisen ja kuulemisen lisäämiseksi perusopetus- ja lukiolaissa sekä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tulisi tarkemmin säätää yhteistyövelvoitteista ja asioista, joiden valmistelussa ei olisi kuultava vain oppilaskuntaa, vaan myös laajemmin oppilaita ja opiskelijoita. Velvoite koskisi mm. yhteistyötä erilaisten kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävien suunnitelmien, kuten järjestyssääntöjen ja kurinpitöön ja työrauhaan liittyvien suunnitelmien, osalta.

Sairaaloissa avohoito on osittain korvannut varsinaisen osastolla tapahtuvan hoidon. Vastaavasti sairaalakoulun avo-oppilaiden määrä on lisääntynyt suhteessa sairaalassa potilaana olevien määrään, joka on puolestaan vähentynyt. Sairaalakoulun oppilaaksiottokriteereiden osalta vallitsee epäselvyyttä avohoidossa olevien oppilaiden asemasta. Epäselvyyttä on aiheutunut siitä, milloin oppilas tarkkaan ottaen on sairaalaopetuksen piirissä. Sairaalaopetusta tarvitsevat avo-oppilaat tulisi voida rajata oppilaista, jotka ovat autettavissa koulun omin toimenpitein ja hyvän, lasten ja nuorten tervettä psyykkistä kasvua ja kehitystä tukevan toimintakulttuurin avulla. Kriteerien tulisi olla yhtäläiset koko maassa. Niiden tulisi olla selkeästi lainsäädännössä määritelty, jotta kaikki sairaalaopetusta tarvitsevat erikoissairaanhoidon potilaat, joille tavanomainen koulun tarjoama kolmiportainen tuki ei ole riittävä, olisivat oikeutettuja pääsemään sairaalaopetukseen. Toisaalta järjestelmän ei tulisi johtaa siihen, että käytökseltään haastavia oppilaita osoitettaisiin sairaalaopetukseen liian kevein perustein, jolloin vaarana on piilorinnakkaiskoulujärjestelmän muodostuminen, josta on viimeaikaisilla lainsäädännöllisillä keinoilla pyritty eroon.

Sairaalaopetukseen siirtymisen ja sieltä poistumisen opetusjärjestelyistä ja siirtymävaiheiden tukitoimista ei myöskään ole säädetty laissa. Nykyinen perusopetuslain muotoilu aiheuttaa ongelmia erityisesti siinä vaiheessa, kun oppilas on kotihoidossa avohoi-

don oppilaana tai kun hänet on siirretty pois osastolta, mutta hän ei kykene osallistumaan vielä oman koulun opetukseen. Oman koulun opetukseen osallistuminen estyy esimerkiksi silloin, kun oppilas on vielä toipilas, hänellä on tartuntavaara tai vakavia psyykkisiä esteitä. Usein kuntoutustoimenpiteitä sekä oppilaan tukea ei ole suunniteltu riittävän pitkäjänteisesti. Oppilaiden tilanne ehtii usein kriisiytyä oppilaan odottaessa pääsyä hoidon piiriin. Tilapäiset opetusjärjestelyt tukevat harvoin oppilaan kokonaiskuntoutumista tai tervettä kehitystä ja lisäävät siten oppilaan syrjäytymisvaaraa sekä häiriö- ja vaaratilanteita oppilaan omassa koulussa. Sairaalaopetusta tarvitsevilla oppilailla voi myös olla oppivelvollisuusaikanaan useita siirtymiä sairaalaopetukseen ja takaisin oman koulun opetukseen. Sairaalakoulun ja oppilaan oman koulun yhteistyövelvoite olisi määriteltävä ja vastuusuhteet oppilaan osalta tarkennettava, jotta oman koulun valmiudet huolehtia siirtymävaiheista oppilaan siirtyessä sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin oman koulun opetukseen olisivat riittävällä tasolla.

Erot sairaalaopetuksesta perittyjen kotikuntakorvausten osalta ovat huomattavat. Sairaalaopetuksen kotikuntakorvausten laskentaperusteita tulee selkeyttää ja yhtenäistää. Lisäksi laissa ei ole säädetty sairaalaopetukseen siirtymisen edellyttämän yhteistyön ja tuen korvaamisesta, mikä osaltaan saattaa vaikeuttaa oppilaan oman koulun ja sairaalaopetuksen järjestäjän yhteistyötä.

Selvitysten mukaan huostaan otettujen ja sijoitettujen lasten koulussa tapahtuva perusopetus toteutuu pääosin laissa tarkoitettulla tavalla. Osalle lapsista opetusta ei kuitenkaan ole järjestetty lainsäädännön mukaisesti. Huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten oikeus opetukseen ei toteudu kaikkialla yhdenvertaisesti suhteessa muihin lapsiin. Lastensuojelulaitoksessa olevien lasten opetus toteutetaan liian usein kotiopetuksena, mikä estää integroitumista yleisopetukseen. Käytännöt vaihtelevat kunnittain, mikä aiheuttaa epätasa-arvoisuutta. Kuntien saamaa rahoitusta pitäisi selkiyttää, jotta se ei ohjaisi epätarkoituksenmukaisiin opetusjärjestelyihin. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011—2016 -kehittämissuunnitelman mukaisesti huostaan otettujen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten opetuksen ra-

hoitus tulee uudistaa yhteneväiseksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädännössä olevan laskutusoikeuden kanssa.

Opetustoimessa on laadittu selvityksiä siitä, miten kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten ja nuorten oikeus saada perusopetusta toteutuu. Selvitysten mukaan perusopetuksen kustannusten korvaamista koskevia lain säännöksiä tulisi muuttaa niin, että ne turvaisivat nykyistä paremmin kotikunnan ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeuden perusopetukseen.

Apulaisoikeuskansleri on vuosina 2004 ja 2009 pyytänyt opetusministeriöltä selvitystä ja lausuntoa huostaan otettujen ja perhekoiteihin tai lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten perusopetusta koskevien oikeuksien toteutumisen puutteista. Lausunnoista ja selvityksistä käy ilmi, että huostaan otettujen lasten koulussa tapahtuva perusopetus toteutuu pääosin laissa tarkoitettulla tavalla. Sen sijaan niin sanotussa kotiopetuksessa annettavan opetuksen todettiin sisältävän selkeitä puutteita.

Lääninhallitusten selvityksissä on ilmenyt, että laitoksissa asuvia lapsia kotiutetaan koulusta kotikoulujaksoille, määrätään sairaslomalle tai todetaan, ettei lapsi ole koulukuntoinen. Kesken vuotta sijoitetuille lapsille on vaikea löytää opetuksen järjestämispaikkaa, ja äärimmäisissä tapauksissa rehtori on kieltäytynyt ottamasta oppilasta kouluun. Oppilaan jääminen koulussa annettavan opetuksen ulkopuolelle kotiopetusjärjestelyjen takia on jo sellaisenaan toimenpiteitä vaativa epäkohta. Apulaisoikeuskansleri on todennut oppilaiden kotiopetuksena saamassa opetuksessa olevan laadullisia ja määrällisiä puutteita. Tämäntyyppinen kotiopetus merkitsee oppilaan osalta suurta vastuuta opintojen edistymisestä ja kykyä itsenäiseen opiskeluun, sillä pätevän opettajan antamaa lähiopetusta ei ole mahdollisuutta järjestää kuin korkeintaan muutama tunti viikossa. Pääosin huostaan otetun lapsen opetuksesta vastaavatkin perhekotien tai lastensuojelulaitoksen työntekijät, jotka saattavat olla vailla opettajan koulutusta. Lisäksi kotiopetuksessa jäädytään monesti merkittävästi alle tuntijakoasetuksessa edellytettyjen tuntimäärien.

Apulaisoikeuskanslerin asiassa tekemien päätösten mukaan on ilmeistä, että huostaan otettujen lasten opetuksen järjestämisen tie-

donkulkuun liittyvien ongelmien lisäksi myös huostaan otetun lapsen oppivelvollisuuden toimeenpanoon liittyvästä kustannusten jakautumisesta on ollut kuntien välillä (asuinkunta/kotikunta) paljon epätietoisuutta. Myös opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön ja Suomen Kuntaliiton asiantuntijaryhmän toteuttaman kunnille joulukuussa 2010 tehdyn kyselyn avoimissa vastauksissa suureksi ongelmaksi lastensuojelulain perusteella sijoitettujen lasten opetuksen järjestämisessä nostettiin kustannukset ja niiden jakautuminen oppilaan kotikunnan ja opetuksen järjestäjäkunnan välillä.

Tehtyjen asiantuntijaselvitysten mukaan opetusyksiköissä saattaa esiintyä tilanteita, joissa lapsen opetuksesta päättävälle taholle, eli opetuksen järjestämisvastuussa olevalle kunnalle sekä yksityiselle lastensuojelulaitokselle, on taloudellisesti kannattavampaa pitää lapsi laitoksen opetusryhmässä kuin integroida häntä perusopetuslain mukaisesti kunnan perusopetukseen. Tämä lisää riskiä, ettei lapsen opetusta järjestetä lapsen etujen mukaisesti.

Tehdyistä selvityksistä käy ilmi, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten oikeus saada perusopetusta ei toteudu yhdenvertaisesti. Kuntien peruspalveluiden valtionosuuslain mukainen kotikunnalta perittävä korvaus ei aina ole riittävä, koska kuntaan sijoitetut oppilaat tarvitsevat yleensä monenlaisia tukitoimia. Rahoituksen perustuminen keskimääräisiin koulukohtaisiin kuluihin on omiaan johtamaan myös siihen, että kunta riittävän korvauksen taatakseen perustaa sijoitetuille oppilaille erityiskoulun turvataksseen toiminnalle riittävän rahoituksen. Tällöin korostuu segregoiva toimintatapa. Tämä vaikeuttaa uusien normien mukaista joustavaa tuen antamista, jossa korostuu mahdollisuus siirtyä tuen tarpeen muuttuessa tuen eri tasoille, esimerkiksi erityisestä tuesta tehostettuun tukeen.

Palvelujen kalleus ja vähäiset resurssit opetustoimessa aiheuttavat sen, että opetusta ei aina toteuteta lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Erityisen ongelmallista on useiden perhekotien ja laitosten sijoittuminen samalle pienellekin paikkakunnalle, jolloin kunnan resurssit joutuvat tiukoille. Mikäli sijoittava kunta olisi velvollinen kustantamaan perus-

opetuksen järjestämisestä aiheutuneet ja valtionosuuden ylittävät kustannukset, tasoittaisi tämä myös sijaishuoltopaikkojen keskittymisestä johtuvia alueellisia eroja. Tällä hetkellä ne kunnat, joiden alueella on paljon sijais-huoltopaikkoja ja täten paljon erityistä tukea tarvitsevia lapsia, ovat kustannusten kannalta haastavassa tilanteessa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on parantaa useista tekijöistä koostuvaa koulun ja oppilaitoksen työrauhaa laajasti eri toimintamuotoja muuttamalla ja kehittämällä. Kaikilla ehdotukseen sisältyvillä lainmuutoksilla voidaan katsoa olevan muiden vaikutusten ohella myös koulujen työrauhaa edistävä vaikutus, ja siksi ne on perusteltua käsitellä yhdessä.

Esityksessä koulujen kurinpitokeinoja kehitetään ja näiden rinnalle säädetään uusia keinoja puuttua epätoivottavaan käytökseen. Nykyiset perusopetuslakiin kirjatut kurinpi-to- ja ojentamiskeinot tarjoavat mahdollisuudet puuttua työrauhan häiriöihin. Häiriöihin puuttumisen osalta tulee kuitenkin tarkistaa käytössä olevien keinojen tarkkarajaisuutta, jotta laillisuus- ja yhdenvertaisuusperiaate eri kouluissa toteutuisivat entistä paremmin. Kasvatuksellista lähestymistapaa kurinpitoon ja ojentamiseen vahvistetaan koulurauhan parantamiseksi. Uutena puuttumiskeinona perusopetuslakiin ehdotetaan lisättäväksi käytännössä jo suuressa osassa kouluissa jossain muodossa käytössä oleva kasvatuskeskustelu, josta tulisi ensisijainen keino puuttua rakentavasti oppilaan moitittavaan käyttäytymiseen. Lisäksi jälki-istuntoa kehitetään ottamalla paremmin huomioon oppilaan kasvatukselliset tarpeet. Laissa säädetään aiempaa selkeämmin siitä, että oppilaan erottamisesta päätöksen tekee monijäseninen toimielin.

Lukiolaki muutetaan vastaamaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia siten, että opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen

liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Lisäksi opettajille ja rehtoreille annetaan toimivalta tietyissä välttämättömissä tilanteissa tarkastaa oppilaiden ja opiskelijoiden tavaroita sekä ottaa haltuun oppilaiden esineitä oppituntien rauhoittamiseksi ja turvallisen opetusympäristön turvaamiseksi. Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivalta lasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta koulun työrauhaa parantavien suunnitelmien ja koulun järjestyssäännön osalta vahvistetaan. Lisäksi nimenomaisesti viittaamalla perusopetuslaissa vahingonkorvauslakiin selkeytetään tilannetta koulussa tapahtuvaan ilkivaltaan ja vahingontekoihin liittyvien menettelyjen osalta. Kasvatuksellisista syistä varmuudella tiedossa oleva tekijä voitaisiin määrätä puhdistamaan tai uudelleen järjestämään tahallaan tai huolimattomuuttaan likaamansa tai epäjärjestykseen saattamansa koulun omaisuus tai tila. Kunnan ja yksittäisen koulun tai oppilaitoksen tasolla kurinpitoon ja ojentamiseen liittyvät toimintaperiaatteet tulisi lain mukaan entistä selkeämmin suunnitella ja ohjeistaa sekä niiden käyttöä seurata. Suunnitelmat tehtäisiin osana muuta toiminnan suunnittelua. Ehdotuksella pyritään entistä selkeämmin varmistamaan kouluissa käytössä olevien keinojen ja menettelyiden lainmukaisuus, tarkoituksenmukaisuus sekä oikeasuhtaisuus moitittavaan tekoon tai laiminlyöntiin nähden ja lisäämään kasvatuksellisuuden kautta entistä tehokkaampia keinoja häiriökäyttäytymisen vähentämiseksi. Ehdotus parantaa kasvatuksellisten ja kurinpidollisten keinojen yhdenvertaista käyttöä eri koulujen välillä mutta myös saman koulun sisällä. Ehdotus lisää opettajien ja rehtorien toimivaltuuksia puuttua häiriökäyttäytymiseen ja tehostaa opettajien ja rehtorin mahdollisuuksia huolehtia tehtäviinsä kuuluvasta turvallisesta oppimisympäristöstä. Ehdotetuilla säännöksillä on myös ennaltaehkäisevä vaikutus, ja ne lisäävät oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta. Vastavankaltaiset muutokset ehdotetaan tehtäväksi

myös lukiolakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin tietyin toimintaympäristöön ja opiskelijoiden ikään liittyvin muutoksin.

Osallisuutta kouluissa ja oppilaitoksissa kehitetään. Esityksellä pyritään parantamaan lasten ja nuorten oikeutta osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. Osallistumiseen liittyvät muutokset vahvistavat osaltaan sekä demokratiakasvatusta että koulujen ja oppilaitosten työrauhaa. Esityksen mukaan oppilaskunnat säädettäisiin myös perusopetuksessa pakollisiksi. Tämän lisäksi oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta sekä samalla opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuutta kehittää osallisuutta tarkennettaisiin perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Myös oppilaskuntien tehtävistä lainsäädännön tasolla säädettäisiin entistä täsmällisemmin, mutta opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulisi järjestää toimintansa siten, että oppilaiden ja opiskelijoiden oikeus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin toteutuisi myös laajemmin kuin pelkästään oppilaskuntien kautta. Lasten ja nuorten osallisuus ja kuuleminen heidän elämäänsä ja lähiympäristöään koskevissa asioissa ehdotuksen mukaan lisääntyy. Samalla lasten ja nuorten osaaminen ja kiinnostus oman ympäristönsä kehittämiseen sekä yhdessä tekemiseen ja päättämiseen kasvaa. Osallisuuden tunteen lisääntyminen kasvattaa myös tunnetta kyvykkyydestä ja hallinnasta, jotka ovat tutkimusten mukaan merkittäviä tekijöitä koulussa viihtymisen ja hyvien oppimistulosten saavuttamiseksi. Ehdotuksen mukainen osallisuuden vahvistaminen ja yhteisöllisen toimintakulttuurin edistäminen vähentää myös konflikteihin johtavaa kapinointia kouluissa ja oppilaitoksissa sekä lisää mm. koulujen ja oppilaitosten järjestyssääntöjen yleistä hyväksyttävyyttä. Muutos edellyttää, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät edelleen kehittävät toimivia osallisuutta edistäviä rakteita ja toimintamalleja.

Erikoissairaanhoidon piirissä olevien oppilaiden oikeutta päästä sairaalakouluun ja heidän sairaalakoulusta saamaansa tukea ja asiantuntija-apua siirtymävaiheissa selkeytetään ja vahvistetaan. Perusopetuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sairaalan sijaintikunnan velvollisuus järjestää opetusta kattaa

aina sairaalassa potilaana olevan oppilaan opetuksen siinä määrin kuin hänen terveydentilansa sallii. Esitys poikkeaisi voimassa olevasta laista siinä, että velvollisuutta järjestää opetusta ei enää voisi rajoittaa vetoamalla muihin olosuhteisiin. Lisäksi sairaalan sijaintikunnan tulee ehdotuksen mukaan järjestää erikoissairaanhoidon piirissä olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliskuntoutukselliset toimenpiteet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua, mikäli opetus oppilaan omassa koulussa ei kaikista lain mahdollistamista tukitoimista huolimatta ole oppilaan edun mukaista. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetuksen käytännön järjestämisestä sovittaisiin yhteistyössä oppilaan opetuksesta vastaavien välillä. Samoin laissa säädettäisiin kuultavista tahoista. Ehdotuksella pyritään varmistamaan opetuksen onnistuminen, joka edellyttää niin oppilaan oman koulun oppilashuollon kuin oppilaan huoltajienkin kuulemista. Lisäksi oppilaan oma koulu ja sairaalakoulu velvoitettaisiin yhteistyöhön siirtymisen nivelvaiheiden tuen järjestämiseksi.

Muutoksilla pyritään vastaamaan tilanteeseen, jossa lääketieteen kehittymisen, hoitoteologian muuttumisen ja taloudellisen tehokkuuden vaatimusten seurauksena erikoissairaanhoidon osastoajat ovat lyhentyneet ja avohoidolliset hoitomuodot ovat lisääntyneet. Muutoksella vastataan paineeseen psykososiaalisesti oireilevien lasten ja nuorten opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi. Selventämällä yhteistyövelvoitetta tuen järjestämiseksi saadaan myös sairaalakouluihin kehittynyt tietotaito selkeämmin muiden opetuksen järjestäjien käyttöön ja oppilaiden hyväksi. Siirtymävaiheet sairaalan sijaintikunnan järjestämän opetuksen ja oman koulun välillä kehittyvät entistä suunnitelmallisemmiksi ja hallitummiksi, jolloin riskiryhmässä olevien oppilaiden syrjäytymisvaara pienenee. Ehdotuksella vaikutetaan myös häiriökäyttäytymisen vähenemiseen.

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan järjestämän opetuksen korvaamisesta säädettäisiin kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetussa laissa siten, että korvaus vastaisi entistä paremmin aiheutuneita kustannuksia ja so-

veltuisi sanamuotonsa mukaan myös avopoti-laille järjestettyyn sairaalaopetukseen. Lisäksi myös yhdessä järjestetyn tuen korvaamisesta säädettäisiin, jotta sen järjestämisen kustannukset suuntautuisivat tarkoituksenmukaisesti ja toiminta järjestettäisiin oppilaan edun mukaisesti.

Lastensuojelulain 16 b § mukaan kunnan, jossa lapsi tai nuori on avohuollon tukitoimena tai sijaishuoltoon sijoitettuna taikka jälkihuollossa (sijoituskunta), on järjestettävä yhteistyössä sijoittajakunnan kanssa lapselle tai nuorelle hänen huollon tai hoidon tarpeensa edellyttämät palvelut ja tukitoimet. Järjestetyistä palveluista ja tukitoimista aiheutuneet kustannukset sijoituskunta on oikeutettu perimään sijoittajakunnalta. Mainitut säännökset ovat selkiyttäneet kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten palveluiden järjestämistä. Vastaavat muutokset toteutettaisiin myös perusopetuksen osalta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä on taloudellisia vaikutuksia. Esitetyt säädösmuutokset tulisivat voimaan 1.1.2014 alkaen, jonka jälkeen kustannuksia pääasiassa muodostuisi. Kustannukset olisivat vuosittain oppilaskuntatoiminnan laajenemisen osalta noin 665 000 euroa. Lisäksi kustannuksia syntyisi säädösmuutosten toimeenpanon ja suunnittelun vuoksi tarpeellisista täydennyskoulutuksista vuosina 2014—2015, joiden järjestämistä valtio tukee yhteensä 1,5 miljoonalla eurolla. Tämä kattaa valtaosan tarvittavista täydennyskoulutustarpeista.

Esityksessä esitetään opetustoimen lainsäädäntöön muutoksia, joilla opetuksen ja koulutuksen järjestäjille säädetään uusia keinoja ja ajanmukaistetaan jo käytössä olevia toimintatapoja koulujen ja oppilaitosten työrauhan parantamiseksi. Perusopetuslaissa, lukiolaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa ehdotetaan säädettäväksi opettajille ja rehtorille toimivaltuudet ottaa haltuun häirintään käytettäviä tai vaarallisia esineitä ja aineita sekä tarkastaa oppi-

laan tai opiskelijan tavarat ja päällisin puolin vaatetus tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi. Perusopetuslaissa säädettäisiin kasvatustieteiden keskeisestä, joka on uusi kasvatuksellinen keino puuttua ja ennaltaehkäistä oppilaan häiritsevää tai epäasiallista käyttäytymistä. Myös perusopetuslain jälki-istuntoa koskevaa pykälää tarkennettaisiin.

Edellä mainituista lainsäädännön muutosesityksistä ei aiheutuisi lisäkustannuksia valtiolle ja opetuksen järjestäjille, koska esitetyt muutokset eivät kasvattaisi kurinpito- ja ojennuskeinojen käytön määrää. Lisäksi arviossa on otettu huomioon, että kasvatustieteiden keskeinen on jo useissa kouluissa ja oppilaitoksissa käytössä, vaikka siitä ei ole laissa nimenomaisesti erikseen säädetty.

Esitys merkitsee myös painopisteen siirtämistä korjaavista toimenpiteistä ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin. Riittävän varhain aloitetuilla kasvua, kehitystä ja oppimista tukevilla puuttumiskeinoilla pystytään yleensä auttamaan joustavammin ja oikea-aikaisemmin ja pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna myös taloudellisesti tehokkaammin. Esityksen mukaisten kasvatuksellisten keinojen aiempaa vahvempi käyttäminen tuositon myös kustannussäästöjä, koska se vähentää tarvetta mm. toistuviin jälki-istuntoihin ja raskaampiin kurinpitorangaisuksiin.

Muutos toteutetaan valtiontalouden vuosien 2014—2017 kehyspäätöksen puitteissa. Valtiontalouden kehyspäätöksessä todetaan, että perusopetuslakia uudistetaan niin, että osallisuutta ja työrauhaa koskevat säädökset uudistetaan. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia siten, että jokaisessa peruskoulussa olisi oppilaskunta. Oppilaskuntatoiminnan laajentumisesta aiheutuvat kokonaiskustannukset olisivat arviolta yhteensä noin 665 000 euroa. Kustannuksia aiheutuisi vuoden 2014 alusta lähtien. Kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 2 momentin mukaan vuodesta 2010 uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 50 prosenttia mainittujen tehtävien laskennallisista kustannuksista. Oppilaskunnista aiheutuisi näin ollen kustannuksia valtiolle yhteensä 332 500 euroa. Peruspalveluiden valtionosuutta (momentti 28.90.30) korotetaan oppilaskuntatoiminnan laajennukseen liittyen 332 500 eu-

rolla siirtämällä se momentilta 29.10.30. Valtionosuuden lisäys toteutetaan korottamalla yleistä valtionosuusprosenttia ja lisäämällä valtionosuuden laskennallista perustetta. Kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 57.1 §:n nojalla oppilaskuntien vakiinnuttamisen aiheuttamat lisäkustannukset 665 000 euroa lisätään kuntien perusopetuksen laskennallisiin kustannuksiin. Valtionosuuden lisäyksen toteuttaminen edellyttää myös kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 1 momentissa säädetyn yleisen valtionosuusprosentin korottamista. Muutokset valtionosuusprosenttiin riippuvat muista syksyllä 2013 annettavista lakiesityksistä ja tarkentuvat valtion vuoden 2014 talousarvion valmistelun yhteydessä. Tarpeelliset muutokset kunnan peruspalveluiden valtionosuuslakiin valmistelelee valtiovarainministeriö, joka ottaa myös tästä esityksessä aiheutuvat kustannukset huomioon.

Ottaen huomioon valtion tuen lainmuutosten aiheuttamista koulutuskustannuksista vuosille 2014 ja 2015, voidaan katsoa, että valtio on pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman tavoitteen mukaisesti korvannut kunnille yli puolet uusista tai laajenevista tehtävistä aiheutuneista kustannuksista.

Laskelmassa on otettu huomioon, että Tilastokeskuksen (2011) tietojen mukaan peruskouluja oli vuonna 2011 yhteensä 2 719, mistä vuosiluokkien 1—6 kouluja 2 020. Opetushallituksen demokratiaselvityksen (2011) tietojen mukaan peruskoulun vuosiluokilla 1—6 44,5 %:ssa eli arviolta noin 900 koulussa ei ollut toiminnassa oppilaskuntaa. Selvityksen mukaan peruskoulun vuosiluokkien 7—9 kouluista oppilaskunta oli toiminnassa 99 %:ssa. Vuosiluokkien 1—9 koulujen osalta oppilaskuntatoimintaa ei ollut 7,7 %:ssa kouluista eli lukumääräisesti noin 27 koulussa. Oppilaskuntatoiminta puuttuu arviolta yhteensä 927 koulusta. Laskelmassa on oletettu, että jokaisella koululla esityksen myötä olisi toiminnassa oppilaskunta. Kustannuksia arvioitaessa on huomioitava, että esitys mahdollistaa koulujen ja oppilaitosten yhteisen oppilaskunnan toiminnan, jolloin oppilaskuntien todellinen määrä voi olla arvioitua pienempi.

Laskelmassa on oletettu, että vuosiluokkien 1—6 ja 1—9 koulut, joissa ei vielä ole toimivaa oppilaskuntaa, ovat pääasiassa pieniä

tai keskikokoisia kouluja, joiden osalta ohjaavalle opettajalle korvattaisiin voimassa olevan opettajien virkaehtosopimuksen vuosiluokkien 7—9 oppilaskunnan ohjaajan korvausta mukaillen puoli vuosiviikkotuntia. Laskelmassa on käytetty luokanopetuksen vuosiviikkotunnin keskimääräistä hintaa vuodessa.

Edellä kuvattujen säädösmuutosten arvioidaan lisäävän opetustoimen henkilöstön henkilöstökoulutuksen tarvetta. Opetushenkilöstön henkilöstökoulutuksella tuetaan edellä mainittujen säädösmuutosten toimeenpanoa ja niiden suunnittelusta aiheutuvia kuluja. Opetushenkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksesta aiheutuvat kustannukset olisivat valtiolle yhteensä arviolta 1,5 miljoonaa euroa vuosien 2014—2015 aikana. Nämä kustannukset tulisivat rahoitettaviksi kokonaan valtiontalouden vuosien 2014—2017 budjetti-kehityksen sisältä. Menot katetaan opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan opetustoimen ja sitä tukevan henkilöstön henkilöstö- ja lisäkoulutukseen tarkoitettulta momentilta 29.30.20 siten, että 1 miljoonaa euroa vuonna 2014 ja 0,5 miljoonaa euroa vuonna 2015. Määräraha mahdollistaa yhteensä noin 34 680 tuntia henkilöstökoulutusta. Laskelmassa on käytetty keskimääräistä 43,25 euron opetus- tunti hintaa.

Kurinpidoillisten suunnitelmien laatiminen osaksi opetussuunnitelmaa, liittyä opetussuunnitelmien laatimiseen, eikä sen kustannusvaikutus osana muutoin tehtävää laajaa opetussuunnitelmatyötä ole merkittävä. Sallittujen kurinpidoillisten menettelyjen tarkempi kirjaaminen lakiin vähentää tehtyjen kanteluiden määrää ja näin vähentää myös hallinnollista työtä eri viranomaisissa.

Erikoissairaanhoidon piirissä olevien opetusta koskeva ehdotettu uusi perusopetuslain 4 a § ei lisää kustannuksia nykytasosta. Lääketieteen kehittyminen, osastohoitopaikkojen väheneminen ja hoitoideologian muutos avohoitopainotteiseksi suuntaa jo olemassa olevia sairaalaopetuksen resursseja avohoidollisiin oppilaspaikkoihin ja konsultointiin. Sairaalaopetuksessa olevien oppilaiden määrä ei ole kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana, vaikka laissa säätlemättömiä sairaalaopetuksen oppilaita, eli avohoidollisia oppilaita, on tullut sairaalaopetuksen piiriin. Opetus- ja kulttuuriministeriön sairaalaope-

tuksen kehittämishankkeen (2012) yhteydessä kerättyjen tietojen mukaan sairaalaopetuksen piirissä arvioidaan olevan vuosittain keskimäärin noin 3 000 oppilasta. Määrä on vähentynyt vuodesta 2004 yli 600 oppilaalla. Selvityksen mukaan keskimääräinen sairaalaopetuksen koulupäivämaksu oli noin 134,50 euroa. Niin sanottuja avo-oppilaita arvioidaan olevan luvusta noin kolmannes. Koska sairaaloiden ja erikoissairaanhoidon klinikoiden ja vastaavien toimintayksiköiden sijaintikunnat jo nyt järjestävät opetusta myös avohoitosuhteessa oleville, ei kyseessä katsota olevan kunnille uusi tehtävä, vaan ehdotuksen mukainen lainsäädäntö antaa voimassa oleville käytänteille juridisen muodon ja mahdollisuuden myös oikeudenmukaiseen kuntien väliseen tulojen ja menojen kohdentumiseen.

Varhainen sairaalaopetuksen antama tuki kunnan opetustoimelle ennaltaehkäisee oppilaan kouluvaikeuksien kumuloitumista ja siten syrjäytymistä sekä siitä aiheutuvia kustannuksia. Tarpeellisesta konsultointituesta on aiemmin sovittu ja maksettu erikseen sovitun mukaisesti. Ehdotettu muutos merkitsee voimassa olevan käytännön kirjaamista lakiin, eikä siitä katsota seuraavan merkittäviä uusia kustannuksia. Sairaalaopetusta edeltävän ja sen jälkeisen tuen kustannukset korvattaisiin sairaalaopetuksen järjestäjälle tosiasiallisten aiheutuneiden kustannusten mukaisesti. Velvollisuus määrittellä yhdessä tarvittavat tukitoimet estää kustannuksia kasvattavan toiminnan ilman molempien osapuolten myötävaikutusta.

Laissa säädetään oppilaan omaan kouluun palaamisen edistämisestä. Erikoissairaanhoidon piirissä olevan oppilaan mahdollisimman nopea ja tehokas palautuminen oman koulun opetukseen säästää myös kustannuksia ja estää oppilaiden syrjäytymistä.

Ehdotetun peruspäivälajien valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:n 1 ja 3 momentin muutoksen ei arvioida lisäävän kustannuksia nykytasosta eikä muuttavan valtion ja kuntien välistä rahoitusosuutta. Esitys ei sisällä uusia tai laajenevia velvoitteita kunnille. Ehdotus selkiyttää ongelmalliseksi koettua kustannusten jakoa sijoittavan kunnan ja sijoituskunnan tai muun opetuksen järjestäjän sekä sairaalaopetusta ja siihen liittyvää tukea järjestävän kunnan ja oppilaan

oman kotikunnan välillä. Muutettaessa korvausperuste hoitopäivästä sairaalaopetuksen järjestämispäiväksi kirjataan lakiin käytännössä selkeästi suurimmassa osassa sairaalaopetusta oleva käytäntö. Sairaalaopetuksen osaamiskeskustoimintahankkeen osana kerättyjen tietojen mukaan vuonna 2012 vain neljä sairaalaopetuksen järjestäjää käytännössä laskuttaa hoitopäivien mukaan loppujen käytäessä laskutuksen perusteena opetuspäivää. Potilaalla on saattanut olla pitkiä hoitajaksoja sairaalassa ilman että opetusta on kyetty järjestämään, jolloin näiden päivien osalta laskuttaminen ei ole ollut tarkoituksenmukaista, eikä sitä ole koettu oikeudenmukaiseksi.

Resurssit allokoituvat esityksen mukaisessa mallissa tehokkaasti opetuksen järjestämisvälistä olevalle taholle, eikä resurssien puute enää ohjaa opetuksen järjestäjiä epätarkoituksenmukaisiin opetusjärjestelyihin. Sijoituskunnan ja sijoittajakunnan kustannusten jaosta uudelleen säätäminen turvaa entistä paremmin myös tukea tarvitsevien lasten oikeudet tukeen siten, ettei kustannusvastuu nouse sijoituskunnan kannalta liian suureksi. Esitys edistää kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten yhdenvertaista asemaa saada perusopetuslain mukaista opetusta riippumatta siitä, mihin kuntaan heidät on sijoitettu. Myös erikoissairaanhoidon piirissä olevien tai hoitotoimenpiteiden alkua odottavien oppilaiden opetus ja heidän tarvitsemansa tuki voidaan järjestää ennen varsinaiseen sairaalaopetukseen siirtymistä aiempaa tarkoituksenmukaisemmin, kun siihen liittyvästä kustannusten jaosta ja sopimisesta on säädetty aiempaa selkeämmin laissa. Yhdessä sopimisen velvollisuus estää myös mahdollisuuden perusteettomaan kustannusten kasvun. Esitys on omiaan selkeyttämään ja yhdenmukaistamaan eri puolilla maata käytössä olevia maksuperusteita.

Esityksestä aiheutuu kunnissa taloushallinnollista virkatyötä, sillä ohjeet sairaalaopetuksesta ja lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan kotikunnan maksuosuuden määräytymisestä tulee kunnissa uudistaa. Kokonaisuudessaan muutoksella on laskutusperiaatteita selventävä vaikutus, joka vähentää hallinnollista työtä ja ristiriitailanteita laskutuksen osalta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitys selkeyttää jo nyt edellytettyä yhteistyövelvoitetta koulun, oppilaiden ja huoltajien välillä. Opetusviranomaisten tulee jossain määrin sopeuttaa toimintaansa vastaamaan tarkentuneita vaatimuksia. Lisäksi koulun poliisille tekemät ilmoitukset takavarikoiduista esineistä, joita ei lain mukaan voida luovuttaa oppilaalle tai näiden huoltajille, lisääntyvät jossain määrin. Varhainen puuttuminen vahingolliseen toimintaan saattaa aluksi lisätä poliisin työtehtäviä, mutta toimintamallilla arvioidaan olevan kouluissa ennaltaehkäisevä vaikutus, joka vähentää jatkossa kouluissa tarvetta poliisin väliintulolle. Samoin opettajien lisääntyneet toimivaltuudet vähentävät osaltaan tilanteita, joissa poliisi on kutsuttava paikalle. Esitys parantaa opettajien ja rehtorin mahdollisuuksista huolehtia tehtäviinsä kuuluvasta turvallisesta oppimisympäristöstä. Esitys lisää yhdenvertaisuutta eri koulujen ja oppilaiden välillä valittujen kurinpito- ja ojentamiskeinojen käytössä ja tehostaa kasvatuksellisten tavoitteiden saavuttamista.

Aluehallintovirastoille kuuluu oikeusturvan toteutumisen seuranta alueellaan. Aluehallintoviranomaisten tuloshajauksessa otetaan huomioon muuttuva lainsäädäntö.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset parantaisivat oppilaiden ja opiskelijoiden kouluhyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta, millä on myös oppimistuloksia parantava vaikutus. Esityksellä edistetään osallistumista ja demokratiakasvatusta ja vähennetään syrjäytymisen riskiä. Sairaalaopetusta koskevien muutosten arvioidaan parantavan ja varhaistavan oppilaan tuen tarpeen tunnistamista sekä ongelmien ennaltaehkäisyä ja parantavan sairaalaopetuksen paluuvaiheen järjestelyiden suunnitelmallisuutta ja näin ratkaisevasti parantavan oppilaan hoitajakson tulosten pysyvyyttä. Tämä ehkäisee riskiryhmään kuuluvien oppilaiden syrjäytymistä sekä osaltaan parantaa oppilaiden omien koulujen työrauhaa.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten oikeus saada perusopetusta toteutuu entistä yhdenvertaisemmin ja joustavan tuen

antaminen tehostuu, millä on syrjäytymistä ehkäisevä merkitys. Uudet rahoitukseen liittyvät säädökset parantavat niiden pienten paikkakuntien taloudellista asemaa, joihin on sijoittunut useita perhekoteja ja laitoksia. Esitys tasoittaisi sijaishuoltopaikkojen keskittymisestä johtuvia alueellisia eroja.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto

Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä. Jo ennen virallista lausuntokierrosta ministeriöön yhteisen vetoomuksensa koulurauhaan ja kurinpitoon liittyen toimittivat Opettajien ammattijärjestö OAJ, Suomen rehtorit ry, Opsia ja Suomen vanhempainliitto. Lisäksi ministeriön pyynnöstä asiantuntijalausuntonsa antoi Opetushallitus.

Kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain muutoksen valmistelussa on hyödynnetty vuosina 2010–2011 toimineen epävirallisen asiantuntijaryhmän työtä. Sen tehtävänä oli selvittää, kuinka kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten ja nuorten oikeus perusopetuksen saamiseen toteutuu. Selvitys sisälsi olemassa olevan lainsäädännön, ohjeistuksen, rahoituksen ja tietoperustan.

Asiantuntijaryhmä kuuli keskeisiä tahoja ja asiantuntijoita. Selvitys valmistui keväällä 2011. Kyseiseen opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön koamaan epäviralliseen asiantuntijaryhmään kuului myös valtiovarainministeriön ja Suomen Kuntaliiton edustus.

Asiantuntijaryhmä järjesti kuulemistilaisuuden 15.2.2011 Säätytalossa. Kutsuttuina olivat seuraavat tahot: Lapsiasiainvaltuutetun toimisto, Nuorten Ystävät ry, Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Ammatillisten perhekotien liitto, Yksityisten Perhekotien ja Lastensuojelulaitosten yhdistys LUJA ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Sairaalakoulujen edustus, valtiovarainministeriö, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Kuntaliitto, sosiaali- ja terveysministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Opetushallitus, Kehrä-lastensuojelun kehittämisverkosto, Asikkalan kunta ja Vaantaan kaupunki. Kuulemistilaisuuteen osallis-

tui yhteensä 24 henkilöä. Kuultavista tahoista yhteensä 18 toimitti näkemyksensä myös kirjallisena.

Kyseinen epävirallinen asiantuntijaryhmä teki useita kehittämissuhteita, joista yksi liittyi kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja huostaan otettujen lasten ja nuorten perusopetuksen rahoituksen uudistamiseen yhteneväiseksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädännössä olevan laskutusoikeuden kanssa.

Sairaalaopetuksen osalta valmistelussa on hyödynnetty sairaalaopetuksen SAIREKE 2005—2008 -kehittämishankkeen lopputuloksia sekä vuonna 2012 käynnistyneen sairaalaopetuksen osaamiskeskustoimintahankkeen osana kerättyjä tietoja.

Valmistelussa on otettu huomioon mm. seuraavat tilastot tutkimukset ja selvitykset:

1) Koulukokemusten kansainvälistä vertailua 2010 sekä muutokset Suomessa ja Pohjoismaissa 1994—2010 WHO-koululais-tutkimus (HBSC-Study) (Kämppe ym. 2012)

2) PISA-tutkimus (PISA09. Kestääkö osaamisen pohja? (Sulkunen & Välijärvi 2012)

3) ICCS 2009 tutkimus: Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS2009-tutkimuksen päätulokset

4) Demokratiakasvatusselvitys (OPH 2011)

5) THL:n Kouluterveyskysely: Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000—2009 (Luopa ym. 2010)

6) Kouluterveyskysely 2010—2011 (THL)

7) Työrauha tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa (OPH 2009)

8) Hyvä, paha koulu – kouluhyvinvointia hakemassa (Suomen Unicef – Nuorisotutkimusseura 2012)

9) Sairaalaopetuksen kehittämissuhte SAIREKE 2005—2008 -loppuraportti (Tilus 2008).

Esitys on käsitelty kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnassa 24.4.2013 ja 17.5.2013. Esitysluonnos on käsitelty sivistyspoliittisessa ministerityöryhmässä 7.2.2013 ja 26.4.2013.

Esityksestä on käyty neuvottelu Kuntaliiton edustajien kanssa 21.3.2013, 17.4.2013 ja 22.4.2013 sekä Opettajien ammattijärjestö OAJ:n kanssa 4.3.2013.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esitys on toimitettu lausunnonlehtiä 12.2.—15.3.2013. Lausuntoa pyydettiin 63 taholta ja määräaikaan mennessä saapui yhteensä 40 lausuntoa. Muita lausuntoja tai kannanottoja opetus- ja kulttuuriministeriölle saapui 3 kappaletta.

Lausuntonsa antoivat:

Ammattiin Opiskelevat – SAKKI, Ammatitiosaamisen kehittämissuhte AMKE ry, Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Finlands Svenska Lärarförbundet FSL, Hem och Skola i Finland rf., Iltakoulujen liitto IKLO ry, Julkisten hyvinvointialojen liitto JHL, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Kansalaisopistojen liitto KOL, Kunnallinen työmarkkinalaitos, Lapin aluehallintovirasto, Lapsiasiavaltuutettu, Lounais-Suomen aluehallintovirasto, Suomen Lukiolaisten Liitto, Luokanopettajaliitto, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Oikeusministeriö, Opettajien ammattiliitto OAJ, Opetushallitus, Opetus- ja kulttuuriministeriö/ Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat OPSIA, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, Sisäasiainministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto, Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto SAMOK, Suomen kansanopistoyhdistys, Suomen opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi, Suomen Rehtorit, Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos THL, Turun kaupunki, Valtion nuorisosiain neuvottelukunta NUORA, Valtiovarainministeriö, Suomen Vanhempainliitto, Vantaan kaupunki, Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestö ja Yksityiskoulujen liitto. Lisäksi lausuntonsa antoivat Vammaisfoorumi ja Suomen Unicef.

Enemmistö lausunnonantajista piti esitystä pääosiltaan kannatettavana. Osa lausunnoista sisälsi toiveita vielä pidemmälle menevästä sääntelystä, osa piti tavoitteita hyvinä, mutta ei nähnyt tarvetta esitetyn kaltaiselle yksityiskohtaiselle sääntelylle. Lisäksi osa lausunnonantajista esitti täysin uusia keinoja ja valtuuksia työrauhan parantamiseksi. Taloudellisten arvioiden osalta eräät lausunnonantajat arvioivat, että muutosten kustannukset ovat esityksessä arvioitua suuremmat.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan uutta oppilas- ja opiskelijahuoltolakea koskeva hallituksen esitys. Se ja tämä esitys liittyvät toisiinsa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain ehdotetaan kumottavaksi perusopetuslain 29 §:n 2 momentti, lukiolain 21 §:n 2 momentti ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 2 momentti. Vastaava säännös ehdotetaan säilytettäväksi uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain 10 §:ään. Mainittujen pykälien muuttamista esitetään myös tässä hallituksen esityksessä. Samoin molemmissa esityksissä ehdotetaan muutettavaksi lukiolain 21 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n vastaavia säännöksiä. Näiden esitysten

käsittely on syytä sovittaa yhteen eduskunnassa.

Esityksellä on vaikutusta kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen. Valtionosuuden lisäys toteutetaan korottamalla yleistä valtionosuusprosenttia ja lisäämällä valtionosuuden laskennallista perustetta. Valtionosuuden lisäyksen toteuttaminen edellyttää myös kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 55 §:n 1 momentissa säädetyn yleisen valtionosuusprosentin korottamista. Muutokset valtionosuusprosenttiin riippuvat muista syksyllä 2013 annettavista lakiesityksistä ja tarkentuvat valtion vuoden 2014 talousarvioehdotuksen valmistelun yhteydessä. Tarpeelliset muutokset kunnan peruspalvelujen valtionosuuslakiin valmistelee valtiovarainministeriö, joka ottaa huomioon myös tästä esityksestä aiheutuvat kustannukset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Perusopetuslaki

4 a §. *Erikoissairaanhoidossa olevan oppivelvollisen opetus.* Lääketieteen kehittymisen, hoitoidologian muuttumisen ja taloudellisen tehokkuuden vaatimusten seurauksena erikoissairaanhoidon osastoajat ovat lyhentyneet ja avohoidolliset hoitomuodot ovat lisääntyneet. Muutokset hoitokäytänteissä ovat heijastuneet sairaalaopetuksen järjestämissuotoihin ja -tapoihin. Paine psykososiaalisesti oireilevien lasten ja nuorten opetuksen järjestämiseksi on suuntautunut usein sairaalaopetukseen. Kuntiin ja sairaalaopetukseen on kehitetty ns. nivelluokkamalleja ja sairaalaopetukseen on perustettu avohoidollisia oppilaspaikkoja. Osa sairaalaopetusyksiköistä on laajentanut toimintaansa osaamiskeskustyyppiseksi antaen ohjaus- ja tukipalveluja sekä järjestäen täydennyskoulutusta oppilaaksiottoalueidensa kouluille osana kunnallista ja alueellista oppimisen ja koulunkäynnin tuen palvelujärjestelmää.

Sairaalaopetusta koskeva perusopetuslain 4 §:n 3 momentti esitetään kumottavaksi. Sairaalaopetuksesta säädettäisiin sen sijaan uudessa 4 a §:ssä, jonka otsikko on toimintaa paremmin kuvaavasti erikoissairaanhoidossa olevan oppivelvollisen opetus. Laissa määriteltäisiin yleisellä tasolla, että kyseessä on sairaana olevalle oppivelvolliselle annettava opetus, jolla on oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Lain tarkoituksena ei ole sisällöllisesti muuttaa tai tarkemmin säädellä toiminnan sisältöä. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan lain lähikouluperiaatetta vastaavasti, että erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan ensisijainen opetuspaikka on oppilaan oma koulu, joka hänelle on perusopetuslain 6 §:n mukaan osoitettu tai johon hän on hakeutunut ja johon hänet on otettu oppilaaksi. Sen lisäksi säädettäisiin rajatuista poikkeuksista tähän pääsääntöön tilanteissa, joissa opetus oppilaan omassa koulussa ei ole mahdollista tai perustellusti oppilaan edun mukaista.

Nykyisin voimassa olevaa sairaalaopetusta koskevaa säännöstä esitetään muutettavaksi

siten, että sairaalan sijaintikunta olisi velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Esitys poikkeaisi voimassa olevasta laista siinä, että velvollisuutta järjestää opetusta ei enää voisi rajoittaa vetoamalla muihin olosuhteisiin. Muihin olosuhteisiin vetoaminen voi mahdollistaa vaihtelevien tulkintojen syntymisen ja mahdollisesti saattaa liaksi rajoittaa oppilaan oikeutta perusopetukseen. Vastaisuudessa opetuksen järjestämättä jättäminen sairaalassa potilaana olevien osalta olisi mahdollista ainoastaan potilaan terveydentilaan liittyvistä syistä.

Lisäksi pykälässä säädettäisiin muun kuin sairaalassa potilaana olevan erikoissairaanhoidon piirissä olevan ns. ”avopotilaan” oikeudesta päästä sairaalaopetukseen. Erikoissairaanhoidon määritelty erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989). Avohoidossa oleva oppilas tulee ottaa opetukseen, mikäli opetus omassa koulussa ei kaikista lain mahdollistamista tukitoimista huolimatta ole oppilaan edun mukaista. Ehdotuksen mukaan tällaiselle oppilaalle tulee järjestää pykälässä tarkoitettua opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Erikoissairaanhoidon potilaana olevan oppilaan opetus järjestettäisiin ensisijaisesti omassa koulussa lain mukaista kolmiportaista tukea hyödyntäen. Silloin kun tämä on oppilaan edun kannalta katsoen riittämätöntä, tulee myös avohoidossa olevan oppilaan opetus kokonaan tai osittain järjestää muualla kuin oppilaan omassa koulussa tässä pykälässä säädetyin mukaisesti. Tarve vaihtelee oppilaan tilanteen mukaisesti.

Osa tämänhetkisestä erikoissairaanhoidon piirissä olevien lasten opetuksesta annetaan kunnissa poliklinikoiden yhteydessä. Laissa säädettäisiin mahdollisuus järjestää opetusta erikoissairaanhoidon avopotilaille myös sellaisissa kunnissa, jossa ei sijaitse varsinaista sairaalaa vaan erikoissairaanhoidolaissa tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö. Samalla tällaista opetusta järjestävät kunnat olisivat myös oikeutettuja saamaan kunnan peruspalveluiden valtionosuus-

desta annetussa laissa säädettyä korvausta. Tämä parantaa nyt toiminnassa olevien mutta sääntelemättömien erikoissairaanhoidon potilaille opetusta antavien yksiköiden toimintaa.

Ensisijaisesti pykälän mukaisesta opetuksesta sovitaan yhteistyössä oppilaan oman opetuksen järjestäjän, yleensä oppilaan kotikunnan, ja sairaalan sijaintikunnan välillä. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, tulee asiasta sopia myös oppilaan kotikunnan kanssa. Mikäli yhteisymmärrykseen ei päästä, päätöksen tekee sairaalan tai muun erikoissairaanhoidoyksikön sijaintikunta.

Lisäksi säädettäisiin niistä tahoista, joita ennen opetuksen järjestämistä tulisi kuulla. Ehdotetun säännöksen mukaan tulee kuulla oppilasta, huoltajia sekä oppilaan oman koulun oppilashuollosta että sairaalassa tai muussa toimintayksikössä annettavan opetuksen oppilashuollosta vastaavia. Toiminnan menestyksellisyys edellyttää, että oppilaan huoltajat nimenomaisesti haluavat lapselle psykiatrista tai neurologista kuntoutusta sekä sairaalakoulun tukea. Aloitteen sairaalan sijaintikunnan järjestämään opetukseen siirtymisestä voisi lähtökohtaisesti tehdä sairaalakoulu, oppilas itse tai yleensä hänen puolestaan hänen huoltajansa sekä oppilaan opetuksesta vastaava opetuksen järjestäjä, kuten tähänkin asti. Oppilaat säilyttävät oman koulun oppilaspaikkansa määräaikaisen opetusjakson aikana, eikä varsinaista perusopetuslaissa tarkoitettua valituskelpoista oppilaaksiottamispäätöstä pääsääntöisesti tehdä, vaan oppilas pyritään palauttamaan oman koulun opetukseen mahdollisimman pian. Yleisten hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaisesti henkilön oikeuksiin, etuihin ja velvollisuuksiin vaikuttavista päätöksistä tulee tehdä valituskelpoinen päätös. Näin ollen myös opetuksen järjestämisestä määräajan muussa paikassa kuin oppilaan omassa koulussa tulee tehdä valituskelpoinen hallintolain mukainen päätös erityisesti siinä tilanteessa, että opetuksen järjestämisestä ei päästä sopimukseen tai asianomainen tai hänen laillinen edustajansa vastustaa tilapäistä opetusjärjestelyä. Koska päätöksen tarvittaessa viimekädessä tekee sairaalan sijaintikunta, on päätökseen mahdollista hakea muutosta kuntalain 11 luvun mukaisin keinoin, vaikka perusopetuslain mukaista oppilaaksiottamispäätöstä, jos-

ta valitetaan perusopetuslain 42 §:n 2 momentin mukaisesti, ei tehtäisi.

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan osallistuessa tämän pykälän mukaiseen opetukseen hän on oikeutettu perusopetuslain 32 §:n 1 momentin mukaiseen ilmaiseen kulkutukseen tai riittävään avustukseen.

Sairaalaopetukseen ehdotetaan sisältyväksi myös velvollisuus sairaalan tai erikoissairaanhoidon muun toimintayksikön sijaintikunnan ja oppilaan opetuksen järjestäjän suunnitelmallisesta yhteistoiminnasta riittävän opetuksen tuen takaamiseksi. Säännös velvoittaisi toimimaan moniammatillisessa oppilashuollollisessa yhteistyössä opetukseen siirtymisen ja sieltä palaamisen nivelvaiheista. Oppilaan opetuksen järjestäjällä tarkoitetaan tässä momentissa sitä perusopetuslain 4, 7 tai 8 §:n mukaista vastuullista opetuksen järjestäjää, jonka oppilaaksi oppilas on otettu. Säännös takaisi sen, että erikoissairaanhoidon pääsyä odottavat ja sairaalan sijaintikunnan opetuksesta omaan kouluunsa palaavat oppilaat voisivat tarpeen mukaan päästä sairaalakoulun tai vastaavan opetusyksikön kanssa yhteistyössä järjestettävien tukitoimien piiriin, vaikka ensisijainen vastuu opetuksen tuesta on sillä opetuksen järjestäjällä, jonka opetukseen oppilas kulloinkin osallistuu. Yhteisten tukitoimenpiteiden suunnittelu ja toteutus voitaisiin aloittaa jo, kun terveydenhuoltolain 53 §:ssä tarkoitettu lähete saapuu erikoissairaanhoidon käsiteltäväksi, tai viimeistään, kun hoidon tarpeen määrittely ja arvio sairaalaopetuksen tarpeellisuudesta on tehty, vaikka varsinainen erikoissairaanhoido ei vielä olisi alkanut. Tuella tarkoitetaan oppilaan oman koulun ja sairaalakoulun yhteistyötä oppilaan koulussa selviytymisen tukemiseksi. Tarpeellisista tukitoimenpiteistä sovitaisiin tapauskohtaisesti, ja ne voisivat keveimmillään koostua konsultaatiosta ja suunnittelusta mutta myös raskaammista tuen muodoista, kuten sairaalakoulun henkilökunnan jalkautumisesta oppilaan omaan kouluun tai oppilaan osallistumisesta sairaalakoulun tai vastaavan opetusyksikön tukijaksoille. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, tulee myös oppilaan kotikuntaa kustannuksista vastaavana tahona kuulla.

Kotikunnan maksuosuudeksi katsotaan nykyisin vain oppilaalle sairaalan potilaana an-

nettu sairaalaopetus. Voimassa olevan kuntien peruspalveluiden valtiosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:n mukaan mak-suosuus lasketaan kertomalla hoitopäivien määrä sairaalan sijaintikunnalle opetuksesta hoitopäivää kohden aiheutuvilla keskimää-räisillä todellisilla vuosikustannuksilla. Koti-kunnan mak-suosuuden tulisi kattaa myös määräaikaista avohoidollisesta oppilaspai-kasta koituvat kustannukset. Tämän lisäksi nivelvaiheiden aikana annettavasta tuesta tulisi voida saada korvausta. Ehdotuksen mu-kaan avohoidon potilaiden opetus sekä nivel-vaiheissa annettava tuki rinnastettaisiin raihoituksen kannalta sairaalassa annettavaan opetukseen ja voitaisiin laskuttaa oppilaan kotikunnalta kuntien peruspalveluiden valti-onosuudesta annetun lain sairaalaopetuksen kotikuntakorvausta koskevan 41 §:n mukai-esti, kuitenkin siten, että annettu nivel-vaiheiden tuki laskutettaisiin tosiasiallisia toteutuneita kustannuksia vastaavasti. Hoito-päiviin sidottu mak-suosuus ei sovellu an- netun tuen korvaamiseen eikä sen kustannus-pohjana voida käyttää sairaalaopetuksesta ai- heutuneita kustannuksia. Koska nivelvaihei- den tuen järjestämisestä sovitaan yhdessä sai- raalaopetuksen ja oppilaan opetuksesta mu- ten vastaavan opetuksen järjestäjän välillä, ei toinen oppilaan tuesta vastaava opetuksen järjestäjä voi yksipuolisesti vaikuttaa korvat- tavan tuen määrään. Ehdotetuilla muutoksilla selkiytettäisiin ja täsmennettäisiin kuntien ja palvelujen tuottajien välisiä velvollisuuksia ja kustannusten määräytymistä.

Mainitut lainmuutokset tehtäisiin antamalla tähän hallituksen esitykseen sisältyvä laki kunnan peruspalveluiden valtiosuudesta annetun lain 41 §:n muuttamisesta. Myös op- pilaan koulumatkakustannukset kuuluisivat korvattavien kustannusten joukkoon. Ehd- oituksella pyritään varmistamaan, että kaikkien oppilaiden oikeus perusopetukseen voi toteu- tua.

Ehdotuksen mukaisella lainmuutoksella vastattaisiin aiempaa paremmin muuttuneeseen tilanteeseen, jossa avohoidon toimenpi- teistä on tullut enemmän sääntö kuin poikke- us, ja siirtymät eri opetusmuotojen välillä ovat yleisiä. Esityksellä turvattaisiin myös aiempaa suunnitelmallisemmin kokonaiskun- toutuksellisen opetuksen tarpeessa olevan

lapsen pitkän tähtäimen tarpeet, ja näin estet- täisiin riskiryhmän syrjäytyminen.

Laissa säädettäisiin oppilaan omaan kou- luun palaamisesta. Lain tarkoitus on erikois- sairaanhoidon piirissä olevan oppilaan mah- dollisimman nopea ja tehokas palautuminen oman koulun opetukseen, joka estää oppilai- den syrjäytymistä ja myös säästää kustan- nuksia.

29 §. *Oikeus turvalliseen opiskeluympäris- töön.* Pykälän 1 momenttia ei muutettaisi. Esityksen mukaisesti opetukseen osallistu- valla olisi edelleen oikeus turvalliseen opis- keluympäristöön. Oppilaan oikeutta turvalli- seen opiskeluympäristöön voivat uhata tur- vallisuutta ja hyvinvointia vaarantava kohtelu niin toisten oppilaiden kuin koulun henkilö- kunnankin taholta. Kiusaamista ei sen vaihte- levan muodon ja määritelmällisyyden vai- keuden takia määriteltäisi säädöstekstissä. Kiusaamisen voidaan kuitenkin katsoa mo- nissa tapauksissa olevan opetushenkilökun- nan tunnistettavissa heidän saamansa koulu- tus ja työkokemus huomioon ottaen. Ki- usaaminen voi pääsääntöisesti olla toistuvaa ja systemaattista fyysistä tai henkistä tahallista vammojen tai epämiellyttävän ja nöyryyttä- vän olotilan aiheuttamista toiselle. Sen näky- vänä tekemuotona voivat olla esimerkiksi nimittely, huutelu, uhkailu, potkiminen, lyö- minen ja tukan repiminen sekä henkilökoh- taisten tavaroiden vieminen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kou- luissa kielletyistä esineistä tai aineista. Esi- tyksen mukaan kouluun ei saisi tuoda eikä koulupäivän aikana saisi pitää hallussa sel- laista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka eri- tyisesti soveltuu omaisuuden vahingoittami- seen, eikä esineen hallussa pidolle ole osoit- taen hyväksyttävää syytä. Näin ollen kiellettyä olisi mm. järjestyslain mukaisten vaarallisten esineiden (nyrkkirautojen, stilettien ja heitto- tähtien sekä muuksi esineeksi naamioitujen teräaseiden, sähkölamauttimien ja - patukoiden, jousipatukoiden sekä tarkkuus- sinkojen ja -linkojen ja teleskooppipamppu- jen) kouluun tuominen. Lisäksi kiellettyjä ovat järjestyslain nojalla toisen vahingoitta- miseen soveltuvat esineet tai aineet, mikäli niiden tuomiseen kouluun ei ole esittänyt ty- tehtävään liittyvää tai muutoin hyväksyttävää

syytä. Näitä ovat teräaseet, rikota lasiesineet ja muut näihin rinnastettavat viiltämiseen tai pistämiseen soveltuvat esineet, patukat, ketjut, jouset, vaijerit, kaapelit, pesäpallomailat ja muut näihin rinnastettavat lyömiseen soveltuvat esineet, tikat, kuulat ja muut näihin rinnastettavat heittämiseen soveltuvat esineet, syövyttävät sekä toisen vakavaan vahingoittamiseen taikka lamauttamiseen soveltuvat aineet, ilma-aseet, jousitoimiset aseet, harppuunat, ritsat, puhallusputket ja muut näihin rinnastettavat ampumiseen soveltuvat esineet ja terveydelle vaaralliset laserosoittimet. Myös ampuma-asetta tai räjähtävää esinettä erehdyttävästi muistuttavien esineiden hallussapito yleisellä paikalla ja näin ollen tuominen kouluun on kielletty. Sallittua kuitenkin voi olla välittömästi koulun työpäivän jälkeen alkavan harrastuksen synnyttämä tarve ottaa pesäpallomaila tai harrastukseen tarkoitettut kuulat kouluun, mikäli ei ole epäilystä siitä, että niitä käytettäisiin muuhun tarkoitukseen.

Ampuma-aseiden ja räjähteiden hallussapidosta säädetään ampuma-aselaisissa (1/1998), räjähdysvaarallisista aineista annetussa laissa (263/1953) ja räjähdeasetuksessa (473/1993). Alaikäisten osalta kiellettyjä esineitä ja aineita ovat mm. alkoholilain sekä tupakkalain mukaiset tuotteet.

Myös muut kuin laissa kielletyt ominaisuuksiensa puolesta vaaralliset esineet tai aineet ovat kouluissa kiellettyjä, ellei niiden hallussapidolle ole esittää hyväksyttävää syytä. Näistä kielloista määrättäisiin tarkemmin koulun järjestyssäännöissä ja vastaavissa määräyksissä.

Voimassa olevaa perusopetuslain 29 §:n 2 momenttia vastaavasti 3 momentissa säädetäisiin, että opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opettajan ja rehtorin on ryhdyttävä toimivallassaan oleviin suunnitelman mukaisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin häirintään tai muuhun epäasialliseen toimintaan liittyvän asian selvittämiseksi ja korjaamiseksi. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

Perusopetuslain 29 §:n 3 momenttiin esitetään uutena lisättäväksi maininta, että osana edellä mainittua suunnitelmaa opetuksen järjestäjän tulisi myös suunnitella ja ohjeistaa käytettävät kurinpitoon sekä kasvatuskeskusteluun liittyvät menettelytavat. Opetushallitus antaisi tarkemmat määräykset myös tämän kurinpitosuunnitelmaosuuden laatimisesta.

Kunnan ja yksittäisen koulun tasolla kurinpitoon ja ojentamiseen liittyvät toimintaperiaatteet tulee määrittellä ja ohjeistaa. Kurinpito- ja ojentamiskeinojen soveltamisen ja käytännön järjestelyjen tulisi olla kouluissa suunniteltu ja käsitelty sekä koulun henkilökunnan että vanhempien ja oppilaiden kanssa. Opettajan tulisi rangaistusta harkitessaan ottaa huomioon sekä teon laatu että oppilaan ikäkausi ja kehitys. Kaikkien koulun aikuisten olisi puututtava rikkeisiin samalla tavalla. Tätä edellyttää yhdenvertaisuus ja oikeusturva, mutta myös työrauhan tehokas toteutuminen koulun tasolla. Mikäli kurinpidon linja ei ole yhtenäinen, säännöistä kiinni pitävien opettajien työ hankaloituu entisestään. Kouluissa tulee pyrkiä varmistamaan, että käytetyt menetelmät ja seuraamukset ovat lainmukaisia, oikeassa suhteessa tekoon tai laiminlyöntiin ja tarkoitussidonnaisia sekä että niiden käyttöä seurataan myös yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Kouluissa tulisi olla selkeä toimintasuunnitelma siitä, miten eri tilanteissa toimitaan, mitkä toimivaltasuhteet ovat, ja myös, miten oppilaan oikeus valvotaan, opetukseen ja oppilashuoltoon toteutetaan tehokkaasti myös kurinpitomenettelyiden aikana.

Kuten voimassa olevassa laissa, pykälän 4 momentin mukaan opetuksen järjestäjän tulisi hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Momenttiin lisättäisiin koulun ohella maininta muusta opetuksen järjestämipaikasta, sillä osa opetuksesta tapahtuu usein koulun ulkopuolella, kuten liikuntakeskuksissa ja luokkatrekeillä.

Voimassa olevaa lakia vastaavasti edellä tarkoitettussa järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa koulu yhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjeste-

lyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa selvemmin myös siitä, että järjestys-säännöissä voidaan määrätä koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta. Kasvatuksellisesti on tärkeää, että oppilas opetetaan kou-lussa pitämään huoli sekä omasta että työ-skentely-ympäristönsä siisteydestä. Lisäksi säädettäisiin, että järjestyssäännöissä tai jär-jestysmääräyksissä voidaan antaa tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esi-neistä tai aineista sekä niiden tarkemmasta käytöstä ja säilytyksestä koulun työpäivän aikana. Järjestyssäännöissä oleville kiellolle tulisi aina olla perusteltu syy, joka pohjaa mahdollisuuteen, että esineitä tai aineita käy-tettäisiin vaarallisella tavalla, eikä vaaraa voida estää oppilaan oikeuksia vähemmän rajoittavalla tavalla. Esimerkiksi urheiluväli-neiden kouluun tuomisen kieltäminen koko-naan ei välttämättä ole perusteltua, vaan niiden koulun työpäivän aikaisesta säilyttämi-sestä voidaan antaa turvallisuuteen perustu-via määräyksiä.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin, että pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun perusopetuslain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toi-mintaan.

Oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön, koulun järjestyssäännöt ja mm. esineiden ja aineiden hallussapitokielto ulottuvat esimer-kiksi perusopetusasetuksen 9 pykälän mukai-sen opetussuunnitelmaan perustuvan vuosi-suunnitelman mukaiseen opetukseen kuulu-viin luokkaretkiin ja vastaaviin opetuksen järjestäjän vastuulla oleviin opetukseen liit-tyviin suunnitelman mukaisiin tapahtumiin.

Lisäksi pykälän 7 momentissa säädettäi-siin, että koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai kou-lumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiu-saamisesta tai väkivallasta niihin syyllystye-neen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on tuoda esiin koulussa tapahtuvan kiusaamisen ja häi-

rinnan lisäksi myös koulumatkalla esiin tule-vat kiusaamis- ja häirintätapaukset, mikä edesauttaa kokonaistilanteen selvittämistä ja tehostaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Koulun henkilökunta voisi tarvittaessa tukea huoltajaa asian kokonaisvaltaisessa selvittä-misessä ja siihen puuttumisessa koulun kasvatuksellisin ja oppilashuollollisin keinoin yhteistyössä huoltajien kanssa myös koulu-matkojen osalta.

Esityksen 47 a §:ään sisältyvien lainmuu-tosten johdosta ja ottaen huomioon jo voi-massa olevaan lainsäädäntöön kuluvan kodin ja koulun yhteistyön periaatteen, sekä 3 mo-mentissa tarkoitettut suunnitelmat että 4 mo-mentissa tarkoitettu järjestyssääntö ja niihin tehtävät merkittävät muutokset tulisi koulu-kohtaisesti valmistella yhteistyössä koulun henkilökunnan, vanhempien ja oppilaiden kanssa siten, että kaikilla mainituilla on lähtökohtainen mahdollisuus osallistua. Lisäksi ennen niiden vahvistamista tulisi kuulla kou-lun 47 a §:ssä tarkoitettua oppilaskuntaa. Kaikkien henkilökunnan jäsenten, oppilaiden ja vanhempien mahdollisuus osallistua val-misteluun takaisi laajan yhteistyön ja hyväk-syttävyyden koulun asiaan liittyville toimin-tamalleille ja säännöille. Lisäksi menettelyllä varmistetaan, että kaikki tulevat yhteisistä menettelyistä tietoisiksi. Koulun rakenteelli-silla toimilla, kuten opetustyön suunnittelulla ja koko henkilöstön osallistumisella, on rat-kaiseva merkitys koulun työrauhan paranta-miseen ja käytöshäiriöiden vähentämiseen. Toimintakulttuurin luomisen tulee yltyä myös rangaistusten ja ojentamisen käyttöön.

31 a §. Oppilashuolto. Esityksen mukaan kumottaisiin kurinpitoon liittyvä 5 momentti, joka siirrettäisiin samansisältöisenä kurinpi-toa koskevien pykälien yhteyteen uudeksi 36 e §:ksi. Säädösteknisesti on selkeämpää, että nimenomaan kurinpitokeinojen käyttöön liittyvästä oppilashuollosta säädettäisiin ku-rinpitomenettelyjen yhteydessä.

35 §. Oppilaan velvollisuudet. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevien säännöksen lisäksi vahingonkorvauksesta perusopetuk-sessa sattuneesta vahingosta ja velvollisuu-desta korjata aiheuttamansa vahinko.

Yhdenvertaisen laintulkinnan varmistami-seksi perusopetuslakiin esitetään otettavaksi nimenomainen viittaussäännös vahingonkor-vauslakiin, vaikka sitä yleislakina jo nyt tuli-

si soveltaa koulujen toimintaan. Oppilaan tulee korjata tai korvata aiheuttamansa vahinko, mikäli hän vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti tahallaan tai tuottamuksesta tekee jotain ja näin aiheuttaa vahingon.

Vahingonkorvauksen suhteen kouluissa tulisi jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla noudattaa vahingonkorvauslakia. Oppilas on vahingonkorvauslain 2 luvun 2 §:n mukaan vahingonkorvausvelvollinen, mikäli hän tahallaan tai tuottamuksesta tekee jotain tai laiminlyö hänelle kuuluvan tehtävän ja näin aiheuttaa vahingon. Vahingonkorvausvastuu koskee lähtökohtaisesti kaikenikäisiä oppilaita. Vahingonkorvauslain mukaan alle 18 vuotta nuorempi henkilö on velvollinen korvaamaan aiheuttamistaan vahingoista määrän, joka hänen ikänsä ja kehitystasonsa, teon laatu, vahingon aiheuttaja ja vahingon kärsineen varallisuusolosuhteet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen harkitaan kohtuulliseksi.

Vahingonkorvauksen vaatiminen ja teosta rankaiseminen ovat toisistaan riippumattomia toimenpiteitä, eikä vahingonkorvausta saa käyttää rangaistuksenomaisesti. Voimassa olevat säännökset eivät estä sitä, että koulun omaisuudelle vahinkoa aiheuttaneen oppilaan tai tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa sovitaan vahingon korvaamisesta rahalla, hankkimalla uusi esine tai esimerkiksi siivoamalla tai muutoin korjaamalla aiheutettu vahinko. Holhoustoimilain (442/1999) mukaan alle 18-vuotiaat ovat alaikäisiä ja sen vuoksi vajaavaltaisia. Vajaavaltaisella ei ole oikeutta itse määrätä omaisuudestaan eikä tehdä tärkeitä sopimuksia tai muita merkittäviä oikeustoimia. Alaikäinen, joka on täyttänyt 15 vuotta, saa kuitenkin itse määrätä siitä, minkä hän on omalla työllään ansainnut. Alaikäinen voi myös tehdä olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä oikeustoimia. Alaikäisen taloudellisia ja muita holhoustoimilaisissa tarkoitettuja asioita hoitaa hänen huoltajansa.

Oppilaat voivat näin ollen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden tehdä vähäisiä vahinkoja koskevia sopimuksia myös ilman huoltajien suostumusta. Näissä tilanteissa koulun tulee huolehtia siitä, että oppilas ymmärtää suostumuksensa merkityksen. Kun aiheutettu vahinko korvataan työsuorituksella, koulun tu-

lee aina huolehtia työturvallisuudesta ja riittävästä valvonnasta. Ottaen huomioon eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kannanotot, oppilaiden oikeus itsenäisesti tehdä sopimuksia vahinkojen korvaamisesta rahalla on epävarmaa. Vahingoista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.

Perusopetuslain 35 §:n 2 momentin mukaan oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Kasvatuksellisesti on tärkeää, että oppilas opetetaan koulussa pitämään huoli sekä omasta että työskentely-ympäristönsä siisteydestä. Kun oppilaalta edellytetään asiallista käyttäytymistä, voidaan oppilasta ojentaa käyttäytymisestä tai esimerkiksi omaisuuden ja tilojen sellaisesta käsittelystä, jota ei voida pitää asiallisena tai huolellisena. Osana oppilaan asiallisen käyttäytymisen velvollisuutta sekä koulun yleistä kasvatustehtävää pykälässä säädetäisiin siitä, että oppilas voitaisiin velvoittaa puhdistamaan tai uudelleen järjestämään likaamansa tai epäjärjestykseen saattamansa koulun omaisuus tai tila sellaiseksi, että ne vastaavat ennen oppilaan toimintaa vallinnutta olotilaa. Uuden 35 §:n 4 momentin mukaan mikäli tekijä on varmuudella tiedossa ja yksilöitävissä, koulun opettaja tai rehtori voi kasvatuksellisista syistä määrätä oppilaan puhdistamaan tai uudelleen järjestämään oppilaan tahallaan tai huolimattomuuttaan likaaman tai epäjärjestykseen saattaman koulun omaisuuden tai tilan. Tehtävä tulee suorittaa valvotusti eikä se saa muodostua oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle vaaralliseksi tai raskaaksi eikä sen suorittaminen saa kestää enempää kuin kaksi tuntia. Oppilas ei voi tehtävän suorittamisen vuoksi jäädä pois opetuksesta. Mikäli tehtävä suoritetaan oppilaan työpäivän ulkopuolella, tulee siitä ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Näin ollen jo nyt opettajalle usein miellelystä oikeudesta kasvatuksellisista syistä velvoittaa oppilas siivoamaan omat vähäiseksi katsottavat sotkunsaa säädetäisiin laissa.

Velvoitettu tehtävä tulisi suorittaa valvotusti, eikä se saa muodostua oppilaan ikään ja kehitystasoon nähden oppilaalle vaaralliseksi tai raskaaksi. Kyseessä ei olisi koulun opetussuunnitelmaan liittyvän toiminnan aiheuttamien jälkien siivous, jonka voidaan katsoa

kuuluvan normaaliin opetustoimintaan, kuten työkoneiden puhdistaminen sahanpurusta teknisen työn tunnin jälkeen, vaan mahdollisuus kasvatuksellisista syistä puuttua selvissä ja riidattomissa tilanteissa aiheutettuun taloudellisessa mielessä vähäiseen vahinkoon. Tehty työ otettaisiin huomioon korvattavan vahingon määrää laskettaessa, mikäli opetuksen järjestäjä kohdistaisi oppilaaseen lisäksi vahingonkorvauksellisia vaateita. Kyseessä ei ole rangaistuksenomainen seuraamus teosta tai laiminlyönnistä, vaan rajatusta toimivallasta antaa velvoitteita kasvatuksellisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Oppilaiden työturvallisuudesta tulee kaikissa tapauksissa huolehtia. Siivousvelvoitetta ei voida asettaa mm. siinä tapauksessa, että vaarana on nuoren oppilaan vahingoittuminen maitolasin sirpaleista, mikäli riittävää opastusta ja oikeita työvälineitä ei kyetä järjestämään.

35 a §. Kasvatuskeskustelu. Perusopetuslakiin esitetään lisättäväksi mahdollisuus puuttua epäasialliseen käytökseen järjestämällä oppilaan kanssa kasvatuskeskustelu. Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voitaisiin määrätä osallistumaan kasvatuskeskusteluun, joka olisi mainitussa tilanteessa ensisijainen menettely ennen kuin jouduttaisiin turvautumaan jälki-istuntoon ja muihin kurinpidollisiin menettelyihin. Jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistään kasvatuskeskusteluun osallistuttuaan, voidaan oppilas määrätä uudelleen kasvatuskeskusteluun, tai mikäli se katsotaan perustelluksi, jälki-istuntoon, ennen varsinaisten kurinpitorangeistusten antamista. Kasvatuskeskusteluun voitaisiin velvoittaa osallistumaan enintään kahden tunnin verran. Kasvatuskeskustelu voitaisiin käydä useassa osassa, ja se voitaisiin järjestää joko kokonaan tai osittain työpäivän aikana tai sen jälkeen. Kasvatuskeskustelu voitaisiin esimerkiksi aloittaa välittömästi oppilaan luokasta poistamisen yhteydessä, ja sitä voitaisiin jatkaa oppilaan huoltajan kanssa työpäivän jälkeen.

Kasvatuskeskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtava teko tai laiminlyönti ja kuulla oppilasta sekä selvittää käyttäytymisen syyt ja seuraukset ja keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tarkoituksena on löytää posi-

tiivisia keinoja oppilaan käyttäytymisen parantamiseksi. Rangaistuksen sijasta oppilaalle voidaan katsoa olevan hyödyllistä oppia, mikä hänen käytöksessään oli virheellistä ja miksi. Lisäksi oppilaan tulisi saada tietää, kuinka hänen kannattaa vastaavissa tilanteissa käyttäytyä tai toimia toisin. Kasvatuskeskusteluun olisivat toimivaltaisista määräämään samat tahot kuin jälki-istuntoon eli opettaja ja rehtori. Kasvatuskeskustelun järjestäminen ja siihen liittyvät menettelyt tulee ennakolta suunnitella ja siihen osallistuvat tahot määrittellä. Kasvatuskeskusteluun voisivat oppilaan lisäksi osallistua ne koulun henkilökuntaan kuuluvat, jotka osallistuvat oppilaan opetuksen tai oppilashuoltoon, kuten esimerkiksi oppilaan oma opettaja, koulukuraattori, koulupsykologi ja rehtori. Kuten jälki-istunnon osalta, kasvatuskeskustelu tulisi kirjata ja siitä tulisi ilmoittaa oppilaan huoltajille. Kasvatuskeskustelu tulisi voida järjestää suunnitellusti mutta joustavasti ja ajallisesti lähellä epäasiallisen käytöksen havaitsemista. Näin ollen huoltajan osallistumista ei laissa edellytettäisi, mutta huoltajalle tulee kuitenkin varata mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun, mikäli se 2 momentissa esitetty huomioon ottaen katsotaan tarpeelliseksi. Huoltaja voi osallistua koko keskusteluun tai osaan siitä, mikäli se katsotaan perustelluksi oppilaan kokonaiskäyttäytymisen ja sen syiden selvittämiseksi ja oikeiden keinojen löytämiseksi.

36 §. Kurinpito. Perusopetuslain 36 §:n 1 momentin mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo koulun järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voidaan määrätä jälki-istuntoon enintään kahdeksi tunniksi tai hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus. Jos rikkomus on vakava tai jos oppilas jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä jälki-istunnon tai kirjallisen varoituksen saatuaan, oppilas voidaan erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Jälki-istunto on yleisin perusopetuksessa käytetty ojentamiskeino. Vaikka sen tehoa ja mielekkyyttä kohtaan on esitetty kritiikkiä, useissa tilanteissa jälki-istunnolla on kuitenkin edelleen yksittäisten oppilaiden osalta kaivattu ojentamisvaikutus. Jälki-istunnolla on myös yleisestävä vaikutus. Jälki-istuntoa ei esitetä poistettavaksi ojentamiskeinovali-

koimasta, mutta sen toteuttamisen tapaa ehdotetaan tarkennettavaksi.

Perusopetuslain 36 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka perusteella jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä tai harjoituksia, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia.

Oppilas voitaisiin myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan. Lain sanamuoto mahdollistaisi myös sen tulkinnan, että jälki-istunto voisi koostua myös näiden kaikkien toimintojen yhdistelmästä.

Perusopetuslain 36 §:ään esitetään lisättäväksi uusi 6 momentti, jonka mukaan jälki-istuntoa ei voitaisi järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetussuunnitelman tai koulun toimintaa ohjaavan muun suunnitelman mukaisesta opetuksesta. Lain tasoinen tarkennus jälki-istunnon järjestämisaikakohdasta takaisi entistä selväsanaemmin oppilaan oikeuden osallistua opetukseen, johon kuuluvat myös esimerkiksi koulun vuosisuunnitelman mukaiset retket ja leirikoulut sekä juhlat ja vastaavat tapahtumat. Näin ollen jälki-istuntoon määräämällä ei enää voisi jälki-istunnon lisäksi rangaista oppilasta kahteen kertaan jättämällä häntä samalla myös pois koulun muusta toiminnasta.

Esityksellä lisätään jälki-istunnon kasvatuksellista tehokkuutta, yhdenmukaistetaan koulujen kurinpitokäytänteitä sekä parannetaan oppilaiden sekä koulun henkilökunnan oikeusturvaa.

36 a §. *Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano.* Perusopetuslain 36 a §:n 6 momentissa säädetään, että rehtorin ja opettajan päätösvallasta jälki-istunnon määräämisessä sekä perusopetuslain 36 §:n 2—4 momentissa tarkoitetuissa asioissa säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Perusopetuslain 36 §:n 1 momentissa säädetävistä kirjallisesta varoituksesta ja määräämisestä erottamisesta tulee 36 a §:n 1 momentin mukaan tehdä päätös. Päätöksen tekijästä ei ole perusopetuslaissa tai perusopetusasetuksessa nimenomaisesti säädetty.

Toimivaltakäytösten osalta esitetään selvyuden vuoksi perusopetuslain 36 a §:ään lisättäväksi uusi 7 momentti, jonka mukaan

pykälän 1 momentissa tarkoitettua määräämisestä erottamista koskevan päätöksen tekee opetuksen järjestäjän monijäseninen toimielin. Jo nyt kuntalain 14 §:n 3 momentin on tulkittu velvoittavan tähän kuntien osalta. Kuntalain mukaan toimivalta sellaisessa asiassa, joka sisältää hallinnollisen pakon käyttämistä, voidaan siirtää vain toimielimelle. Samoin on tulkittu valtion ja yksityisten yhteisöjen tai säätiöiden ollessa opetuksen järjestäjinä. Määräämisellä erottamisella puututaan perustuslain mukaiseen oikeuteen saada opetusta, jolloin asian käsittely monijäsenisessä toimielimessä on oikeusturvan kannalta perusteltua.

Valtion ja yksityisen opetuksen järjestäjän osalta monijäseninen toimielin olisi käytännössä valtion ja yksityisten järjestämän koulutuksen hallinnosta annetun lain (634/1998) mukainen koulun johtokunta. Kunnan ollessa opetuksen järjestäjä päätöksen tekisi koulun johtokunta tai mahdollisesti esimerkiksi asianomainen lautakunta.

Lastensuojelulain (417/2007) 24 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla edustettuna käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa opetustoimesta vastaavassa toimielimessä. Myös tämän lain mukainen sanamuoto puoltaa monijäsenisen toimielimen käsittelystä säätämistä suoraan opetustoimen säädöksissä. Selvyuden vuoksi perusopetuslain 36 a pykälässä myös nimenomaisesti viitattaisiin lastensuojelulain 24 §:n 2 momenttiin.

Kirjallisen varoituksen antamisesta voisi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori.

36 d §. *Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita ja tarkastaa oppilaan tavarat.* Koulupäivän aikana syntyy tilanteita, joissa on tarve puuttua oppilaan toimintaan myös muulla tavoin kuin rangaistuskeinoilla. Oppilas saattaa käyttää oppitunnilla jotakin esinettä, esimerkiksi lelua tai puhelinta, luvatta, eikä suostu laittamaan sitä pyydettyä pois tai ottaa sen uudelleen esiin hetken kuluttua. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opettajalla ei ole oikeutta ottaa oppilaan esinettä haltuunsa ilman oppilaan suostumusta. Häiritsevä oppilas voidaan poistaa luokasta lopputunnin ajaksi. Tällöin oppilas kuitenkin jää paitsi opetuksesta. Opettaja saattaa huo-

mata oppilaalla vaaralliseksi luokiteltavan teräaseen, tupakkaa tai päihteitä tai epäillä oppilaan säilyttävän niitä laukussaan. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan opettaja voi pyytää oppilaalta, että hän antaa kyseiset esineet opettajalle. Esineen pois ottaminen on mahdollista oppilaan iästä riippuen myös huoltajan luvalla. Mikäli huoltajaa ei tavoiteta, eikä oppilas itse vapaaehtoisesti esineitä luovuta, on harkittava, onko oppilas mahdollisesti poistettava luokasta tai muusta opetustilasta. Opettajalla ei myöskään ole oikeutta oppilaan laukun tai taskujen tutkintaan ilman suostumusta. Mikäli esineen hallussapidon arvioidaan aiheuttavan vaaraa oppilaalle tai muiden turvallisuudelle, on esineen pois saamiseksi turvaututtava poliisin apuun.

Opettajille ja rehtorille on vuonna 2003 voimaan tulleiden kurinpitokeinoja koskevien säädösten yhteydessä annettu tarkkarajainen voimankäyttöoikeus poistettaessa oppilasta luokasta. Oikeudella kajotaan oppilaan lähtökohtaiseen perusoikeuteen henkilökohtaisesta koskemattomuudesta (PL 7 § 1 mom). Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan (70/2002 vp) todennut, että vaikka voimankäytön kohteelle ja käyttäjälle aiheutuu riskejä siitä, että voimankäyttöä saavatkin harjoittaa henkilöt, joilla ei välttämättä ole siihen liittyvää koulutusta, sääntelylle on käytännössä havaituista ongelmatilanteista johtuva välttämätön tarve. Kyseinen omien kurinpitotoimenpiteiden lisääminen loi säännellyn välimuodon puuttumattomuuden ja poliisille ilmoittamisen välille.

Vastaava tarve puuttua ja samalla rajoittaa oppilaan perusoikeuksia liittyy sellaisten esineiden ja aineiden pois ottamiseen, jotka voidaan määritellä oppilaalle itselleen tai muille koulu yhteisön jäsenille vaarallisiksi. Näitä ovat mm. erilaiset aseet ja päihteet, joiden hallussapito on jo muussa lainsäädännössä joko julkisella paikalla tai oppilaalta hänen alaikäisyytensä vuoksi kielletty. Myös muut esineet tai aineet voivat todennäköisen tarkoituksensa vuoksi muodostua uhaksi hengelle, terveydelle tai toisten omaisuudelle. Tarve ottaa haltuun oppilaan esine liittyy myös sellaisiin esineisiin, joilla vakavasti häiritään opetusta ja samalla muiden oppimista. Ottamalla esine haltuun ilman oppilaan suostumusta ja tutkimalla oppilaan tavarat kajotaan hänelle kuuluvaan omaisuuden

ja yksityisyyden suojaan sekä rajoitetaan hänen oikeuttaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Näin ollen näiden keinojen käytön tulee olla tarkasti lainsäädännössä rajattu, ja niiden käytölle tulee aina olla välttämätön tarve. Mainitut keinot voivat olla perusteltuja, mikäli niillä suojellaan oppilaan omaa tai muiden oikeutta oppimiseen ja turvalliseen oppimisympäristöön eikä käytettävissä ole lievempiä ja vähemmän perusoikeuksia rajoittavia keinoja. Keinojen tulee olla oikeassa suhteessa tavoitteisiin nähden ja niiden tulee rajoittaa perusoikeuksia mahdollisimman vähän.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan vaikiintuneen lausuntokäytännön mukaan perusoikeutta rajoittavan tai siihen puuttuvan sääntelyn tulee olla perusteiltaan hyväksyttävää ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa sekä välttämätöntä hyväksyttävän tarkoituksen toteuttamiseksi. Lisäksi on otettava huomioon sääntelyn suhteellisuutta koskevat vaatimukset siten, että perusoikeuteen puuttuminen ei saa johtaa yksilön kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Julkisen vallan velvollisuutena on koulun työrauhan, turvallisuuden ja oppimisen turvaaminen. Tämän lisäksi julkisen vallan tulee perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan edistää väestön terveyttä sekä tukea tukeen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi. Lasten kyky arvioida riskejä ja vaaroja on myös puutteellisempi kuin aikuisilla. Mainitut seikat puoltavat mahdollisuutta tietyissä tilanteissa puuttua oppilaiden itsemääräämisoikeuteen muiden oikeuksien turvaamiseksi.

Perusopetuslakiin esitetään lisättäväksi sen uudeksi 36 d §:ksi säännökset opettajan ja rehtorin oikeudesta koulupäivän aikana ottaa pois oppilaalta tämän lain 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista. Perusopetuslain turvallista opiskelu ympäristöä koskevan 29 §:n uudessa tähän esitykseen sisältyvässä 2 momentissa säädetään kouluissa kielletyiksi sellaiset esineet ja aineet, joiden hallussapito on oppilaalta muualla lainsäädännössä kielletty. Tällaisia lakeja ovat ainakin järjestyslaki (612/2003), ampuma-ase laki (1/1998), tupakkalaki (693/1976) ja alkoholilaki (1143/1994). Järjestyslaki kieltää tiettyjen

aineiden ja esineiden hallussapidon yleisellä paikalla kokonaan (9 §) tai ilman hyväksyttävää syytä (10 ja 13 §). Hyväksyttävän syyn olemassaolo tulee arvioida tapauskohtaisesti. Rehtorilla ja opettajalla olisi lisäksi oikeus koulupäivän aikana ottaa pois oppilaalta esine tai aine, joka ominaisuuksiensa puolesta soveltuu vaarantamaan oppilaan omaa tai toisen henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, ja jonka hallussapidolle ei ole osoittaa hyväksyttävää syytä. Säännöksellä täydennettäisiin opettajan ja rehtorin toimivaltaa ja mahdollistettaisiin sellaisen esineen tai aineen haltuun ottaminen, jonka hallussapitoa ei ole nimenomaisesti nimeltä mainiten muussa laissa kielletty, mutta jonka pois ottaminen on turvallisuuden näkökulmasta kouluissa perusteltua.

Lisääntyneet toimivaltuudet eivät aseta opettajille ja rehtoreille toimintavelvollisuutta vaan mahdollisuuden toimia, mikäli se arvioidaan välttämättömän tärkeäksi sekä riittävän turvalliseksi. Toimivaltainen ryhtymään tässä pykälässä tarkoitettuihin toimiin on oppilaan koulun opettaja tai rehtori, esimerkiksi välituntia valvova opettaja, joka havaitsee tarpeen ryhtyä tässä pykälässä määriteltyihin toimenpiteisiin, ei ainoastaan oppilaan oma opettaja.

Pykälässä säädettäisiin, että mikäli haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussa pitävä oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Tarpeellinen keino voisi olla esimerkiksi oppilaan kiinni pitäminen. Esityksellä pyritään siihen, että opettajalla ja rehtorilla olisi riittävät toimivaltuudet turvallisuutta vaarantavien esineiden ja aineiden haltuun ottamiseksi, kuitenkin turvallisuudesta ja oppilaan perusoikeuksista huolehtien. Voimakeinoja ei voida käyttää 36 e §:ssä tarkoitettua tarkastamisen suorittamiseksi. Säännöksestä ei seuraisi opettajille tai rehtorille velvollisuutta käyttää voimatoimia, vaan pääsääntöinen menettely olisi uhkaavissa tilanteissa hälyttää paikalle poliisi. Pois ottamiseen voimakeinoja käyttäen turvautuneen opettajan tai rehtorin tulisi antaa 36 f §:n pe-

rusteella kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle vastaavasti kuin nykyisessä lainsäädännössä edellytetään turvaamistoimien osalta.

36 e §. *Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat.* Ilman jonkinasteisia pakkokeinoja turvallisuutta vaarantavien esineiden ja aineiden pois ottaminen olisi käytännössä hyvin vaikeaa. Uudessa 36 e §:ssä säädettäisiin, että 29 §:n 2 momentissa tarkoitettua esineen tai aineen etsimiseksi opettajalla ja rehtorilla olisi koulupäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa. Tämä mahdollistaisi mm. oppilaan taskujen tarkastamisen. Toimiin ryhtyminen edellyttäisi, että on ilmeistä, että tällaisia esineitä tai aineita on oppilaan hallussa, ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Henkilöntarkastus tarkoittaa pakkokeinolain 5 luvun 9 §:n mukaan sen tutkimista, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muutoin yllään. Lakivaliokunnan alkoholilain muutoslausesta koskeneen mietinnön (LaVM 11/2009 vp – HE 84/2008 vp) mukaan oikeuskirjallisuudessa todetun vakiintuneen tulkinnan mukaan tämä kattaa myös sen tarkastamisen, mitä henkilöllä on vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Henkilöntarkastusta voi olla myös taskujen tarkastaminen. Henkilöntarkastukseksi ei vakiintuneen tulkinnan mukaan katsota henkilön yllä olevien vaatteiden päällisin puolin tapahtuvaa käsin koettelemista eikä vaatteista selvästi pullottavan tai taskussa varmasti olevaksi tiedetyn esineen pelkkää pois ottamista.

Lapseen kohdistuvista viranomaisen pakkokeinovaltuuksista säätämiseen samoin kuin valtuuksien käyttöön tulee lähtökohtaisesti suhtautua pidättyvästi. Viranomaisen puuttaminen oppilaan henkilökohtaiseen koskettomuuteen on erityisesti lapsen näkökulmasta verraten järeä toimenpide etenkin, jos pakkokeinoon turvaututaan julkisesti yleisellä paikalla, kuten luokkahuoneessa tai muualla koulun tiloissa tai pihalla. Sääntelyn pääasiallisten tavoitteiden ja oikeasuhtaisuuden kannalta on selvästi asianmukaisempaa rajata tarkastusvaltuus koskemaan ensisijaisesti vain rikkomuksesta epäillyn oppilaan mukana olevia tavaroita, kuten laukkuja ja kasseja, sekä tämän hallinnassa olevia säilytystiloja,

kuten kaappeja. Henkilöntarkastus on tässä mielessä liian järeä toimenpide annettavaksi siihen kouluttamattomien henkilöiden tehtäväksi ottaen huomioon oppilaiden iän ja kasvunvaiheen sekä kouluuyhteisön ja sen toiminnan kokonaisuutena. Esitetty opettajien ja rehtorin tarkastusoikeus poikkeaa pakkokeinolaissa säädetyistä henkilöntarkastuksesta muun muassa siten, ettei vaatteiden muu kuin päällisin puolin tarkastaminen ole mahdollista. Rikkomuksesta epäillyn oppilaan tarkastettavilla mukana olevilla tavaroilla tarkoitettaisiin esimerkiksi tavaroiden säilyttämiseen ja kantamiseen tarkoitettuja välineitä, joita ovat ainakin oppilaan laukku, penaaali ja kotello. Lisäksi voitaisiin tarkastaa oppilaan hallinnassa olevat säilytystilat, kuten kaappi ja pulpetti.

Päällisin puolin tapahtuvalla tarkastamisella tarkoitetaan henkilön yllä olevien vaatteiden ulkopuolista käsin koettelemista. Tarkastusoikeus ei ulotu oppilaan vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneiden esineiden etsimiseen, joka on henkilöntarkastusta. Kyseessä on siten henkilön ruumiilliseen koskemattomuuteen henkilöntarkastusta vähäisemmin puuttuva tarkastus. Pakkokeinojen käyttöön liittyvällä hienotunteisuusperiaatteella on korostunut merkitys silloin kun kohteena on alaikäinen. Vaatteiden päällisin puolin koskettelu esimerkiksi erogeeniseksi luokiteltavien alueiden kohdalta on selkeästi hienotunteisuuden vastaisena kielletty ja näiltä osin tarkastamisen suorittamiseksi tulee turvautua poliisin apuun.

Tarkastusvaltuuden rajaaminen koskemaan vain tilanteita, joissa pois otettavasta aineesta tai esineestä olisi ulkoisten seikkojen perusteella täysi varmuus, ei ole tarkoituksenmukaista. Pakkokeinovaltuuksien edellytyksenä on poliisin toimivaltuuksien osalta vakiintuneesti käytetty joko "on syytä epäillä" -kriteeriä taikka korkeampaa "on todennäköiset syyt epäillä" -kriteeriä. Todennäköiset syyt epäillä -kriteeri edellyttää vaatimusta jonkinlaisesta konkreettisesta tosiseikasta epäilyn perustana (PeVL 53/2006 vp). Esityksessä tavaroiden ja vaatteiden tarkastamisoikeuden edellytykseksi ehdotetaan vielä tästä korotettua näyttökynnystä. Ehdotettu näyttökynnyksen sanamuoto "on ilmeistä" ei mahdollistaisi ennakkollisesti ja varmuuden

vuoksi ilman vahvaa konkreettista epäilyä tehtäviä tarkastuksia.

Säännöksen tarkoittaman ilmeisyyden olemassaoloa voidaan opettajan tai rehtorin oman näköhavainnon lisäksi arvioida mm. oppilaan käyttäytymisen, esimerkiksi havaitun humalatilán, perusteella tai muuten saatujen luotettavien tietojen perusteella. Tieto voi perustua esimerkiksi koulun henkilökunnan tai toisen oppilaan luotettavana pidettävään näköhavaintoon tai oppilaan omaisen tai toisen viranomaisen, kuten sosiaalihuoltoviranomaisen, ilmoitukseen. Oppilaalle tulee ilmoittaa tarkastuksen syy ja sen perustelu ennen tarkastukseen ryhtymistä.

Tarkastusoikeutta ei olisi ollenkaan opetusta häiritsevän esineen tai aineen osalta. Tällaisen esineen tai aineen poistaminen liittyy tilanteisiin, joissa niitä tosiasiallisesti käytetään opetuksen häirintään, jolloin ko. esine tai aineen hallussapito on varmaa.

Esityksen mukaan tarkastus tulee oikeusturvaväyistä aina kuin se on mahdollista suorittaa kahden koulun henkilökuntaan kuuluvan täysi-ikäisen henkilön läsnä ollessa. Vaikka päällisin puolin suoritettava tarkastus voidaan lähtökohtaisesti suorittaa sukupuolineutraalisti, laissa edellytettäisiin, että tarkastuksen suorittaa oppilaan kanssa samaa sukupuolta oleva opettaja tai rehtori ja läsnä on myös toinen henkilökuntaan kuuluva täysi-ikäinen henkilö. Oppilaalla on oikeus pyytää valitsemaansa saapuvilla olevaa koulun henkilökuntaan kuuluvaa olemaan tarkastuksessa läsnä. Näin pyritään vähentämään tilanteen uhkaavuutta oppilaan näkökulmasta, kun oppilas saa tilanteessa tuekseen itselleen turvalliseksi kokeman koulun henkilökuntaan kuuluvan aikuisen. Tästä tarkastuksen suorittamisesta voidaan poiketa tilanteissa, joissa oppilaan kanssa samaa sukupuolta olevan tarkastajan tai toisen henkilön saaminen paikalle on käytännössä mahdotonta tai liian hidasta ja tarve tarkastukselle on turvallisuuden varmistamiseksi niin välttämätön, ettei toimenpiteisiin ryhtymistä voida lykätä.

36 f §. *Haltuunoton ja tarkastamisen suorittamisen yleiset periaatteet.* Pykälässä säädettäisiin yleisistä periaatteista, joita 36 d ja 36 e pykälissä säädetyt toimivaltaa käytettäessä tulee noudattaa.

Esineiden ja aineiden pois ottaminen, siihen liittyvät voimakeinot ja esineiden ja ai-

neiden löytämiseksi tehtävä tarkastus on toteutettava mahdollisimman turvallisesti, eikä toimenpiteillä saa puuttua oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Oppilaan tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Hienotunteisuudella tarkoitetaan mm. oppilaan ihmisarvon, sukupuoli-identiteetin, yksityisyyden ja fyysisen koskemattomuuden huomioon ottamista esinettä pois otettaessa ja tarkastusta tehtäessä. Käytännössä nämä toimintaa rajaavat normit tarkoittavat esimerkiksi sitä, että oppilaan tavaroiden ja vaatteiden päällisin puolin tapahtuva tarkastaminen olisi mahdollisuuksien mukaan pyrittävä tekemään esimerkiksi rehtorin työhuoneessa tai käytävällä, kun muut oppilaat ovat jo menneet luokkiin sisään.

Säädös asettaa tiukat rajoitteet mm. sille, että esimerkiksi esineiden ja aineiden pois ottamiseen oppilaan vaatetuksen ja ihon väliseltä alueelta ei voida ryhtyä siitä huolimatta, että esineen tai aineen sijainnista olisi varma tieto, vaan pois ottaminen tulisi antaa poliisin tehtäväksi. Laukkuja tutkittaessa oppilaan laukun sisältöä ei tulisi paljastaa muille oppilaille. Toimenpiteiden tulee olla välttämättömiä opetuksen tai turvallisen opiskeluympäristön turvaamiseksi. Näin ollen opettajan tulee esineen takavarikoimiseksi ensin käyttää kaikki käytettävissä olevat lievemmat keinot kiellettyjen esineiden pois ottamiseksi. Myös esimerkiksi häirinnän tason tulee olla sellainen, että opetustilaisuus selkeästi häiriintyy. Häirion tulee olla tosiasiallista, eikä esineitä voi ottaa haltuun siksi, että niitä voidaan potentiaalisesti käyttää häirintään. Lisäksi säädettäisiin, että toimenpiteiden käyttö tulee kouluissa suunnitella ja ohjeistaa.

36 g §. *Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen.* Pykälässä säädettäisiin siitä, mitä jatkotoimia oppilaalta haltuun otettu esine tai aine edellyttää. Haltuun otettu häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai tilaisuuden päättymisen jälkeen. Oppilaan voi olla tarpeen pitää hallussaan välitunneilla esimerkiksi matkapuhelinta tai muuta esinettä, jolloin niiden takavarikointi opetustilannetta pidemmäksi aikaa, kuten koko loppupäiväksi, ei ole opetuksen ja oppimisen tur-

vaamiseksi perusteltua ja se rajoittaa tarpeetomasti oppilaan omistusoikeutta. Mikäli kuitenkin on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, tulee häirintään käytetty esine tai aine luovuttaa oppilaalle viimeistään koulupäivän päättyessä. Näin meneteltäisiin, jotta usealla tunnilla toistuvalla haltuunoton aiheuttamalta häiriöltä oppitunnin kulkuun välttyttäisiin.

Laissa kielletyt tai muuten vaarallisina kielletyt oppilaalta haltuun otetut esineet tai aineet luovutetaan oppilaan huoltajalle. Viranomaisille olisi luovutettava sellaiset esineet tai aineet, joita oppilas tai edes hänen huoltajansa eivät voi lain mukaan pitää hallussaan ja jotka poliisi tai muu viranomainen olisivat oikeutettuja ottamaan pois. Näin ollen muussa laissa julkisella paikalla tai muutoin kielletyksi säädetyt esineet tai aineet tulisi luovuttaa pääsääntöisesti poliisille, joka huolehtisi niitä koskevista jatkotoimenpiteistä. Huumausaine-, poliisi- ja järjestyslain sekä ampu- ja räjähdeseasetuksen perusteella esimerkiksi oppilaalta koulussa haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aset, aseosat, patruunat, ammuksut ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee niiden vaarallisuudesta johtuen luovuttaa poliisille välittömästi. Poliisilaissa ja järjestyslaissa säädetään vaarallisten aineiden tai esineiden ottamisen poliisin haltuun ja muista tähän omaisuuteen kohdistettavista seuraamuksista.

Mikäli turvallisuusyistä on haltuun otettu sellaisia esineitä tai aineita, joiden hallussapitoa ei suoraan muussa lainsäädännössä kielletä, mutta niitä ei niiden todennäköinen käyttötarkoitus huomioon ottaen ole turvallista luovuttaa oppilaalle, tulee ne luovuttaa oppilaan sijasta hänen huoltajalleen. Samoin voidaan menetellä tupakatuotteiden ja alkoholin osalta, sillä huoltajalla on pääsääntöisesti oikeus pitää kyseisiä aineita hallussaan ikänsä puolesta. Ennen luovuttamista esine tai aine tulee huolellisesti säilyttää lukitussa tilassa tai kaapissa. Esineiden ja aineiden luovutus huoltajalle tai viranomaiselle tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otettu omaisuus, jota huoltaja ei ilmoituksesta huolimatta nouda, voidaan hävittää kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksesta. Luovutus ja hävittäminen tulee kirjata.

36 h §. *Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä.* Voimassa olevan perus-

opetuslain 31 a §:n 5 momentin mukaan opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jonka käyttäytyminen on aiheuttanut 36 §:n 1 momentissa tarkoitetun kurinpitovirangan tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentin tarkoittamien toimenpiteiden jälkeen. Säädösteknisen selkeyden vuoksi esitetään nyt oppilashuoltosäännösten yhteydessä olevat kurinpitoon ja turvaamiskeinoihin liittyvät oppilashuollolliset säädökset siirrettäväksi kurinpitokeinoja koskevien säännösten (36 §) yhteyteen.

36 i §. *Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen.* Kurinpitoon liittyen menettelyistä on joko tehtävä kirjallinen päätös tai ne on kirjattava. Kurinpitokeinojen käyttö koulussa tulisi tähän esitykseen sisältyvän perusopetuslain 29 §:n 3 momentin mukaan suunnitella. Näitä velvollisuuksia täydentäisi uusi velvollisuus seurata kasvatustieteellisen ja eri kurinpito- ja turvaamiskeinojen käyttöä koulussa, jotta mainitun suunnitelman toteutumista ja toiminnan yhdenmukaisuutta voidaan seurata ja kehittää sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Perusopetuslain 36 i §:ssä säädettäisiin, että opetuksen järjestäjän tulee seurata tämän lain 35 a, 36, 36 b 36 d ja 36 e §:ien mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä. Koulukohtaiset tiedot tulisi määräjain käsitellä mm. koulun oppilashuoltoryhmässä.

47 a §. *Osallisuus ja oppilaskunta.* Opetuksen järjestäjän tulisi edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja järjestää oppilaille mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Opetuksen järjestäjän tulisi myös muilla tavoin huolehtia siitä, että oppilailla on mahdollisuus osallistua ja ilmaista mielipiteensä koulunsa tai muun toimintayksikkönsä toimintaan ja kehittämiseen liittyvissä asioissa. Näin ollen pelkkä oppilaskunnan kuuleminen ei usein olisi yksistään riittävä toimenpide, jolla oppilaiden osallistuminen koulun toiminnassa ja päätöksenteossa otettaisiin huomioon, vaan tarkoituksena on laajasti edistää oppilaiden osallistumista heitä koskevissa asioissa. Tämä edellyttäisi useassa tapauksessa muutosta koulun toiminnassa ja toimintakulttuurissa.

Laiassa olisi erikseen lueteltu suunnitelmia ja päätöksiä, joihin oppilaiden tulisi ainakin voida vaikuttaa. Laiassa mainittu lista ei kuitenkaan olisi tyhjentävä.

Koululla tulisi myös olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskuntatoiminnan järjestäminen olisi siis ehdotuksen mukaan opetuksen järjestäjän velvollisuus. Oppilaskunta voisi olla useamman koulun tai yhteinen, kuten tähänkin saakka. Oppilaskunnan tehtävänä olisi osaltaan edistää oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia, osallistumista ja oppilaiden yhteistoimintaa sekä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistoimintaa. Oppilaskunnan kanssa opetuksen järjestäjä voisi mm. kehittää toimintatapoja, joilla koulun kaikki oppilaat saataisiin osallistumaan ja vaikuttamaan. Oppilaskunta ei kuitenkaan olisi ainoa kuultava oppilaita edustava taho.

Opetuksen järjestäjän tulee ehdotuksen mukaan kuulla koulun oppilaskuntaa ennen opetusta ja koulun toimintaa koskevien suunnitelmien ja määräysten sekä mm. koulun järjestyssäännön vahvistamista sekä ennen muiden oppilaiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä. Oppilaskuntien tehtävät ja niiden merkitys eivät siis väheneisi voimassa olevaan lakiin verrattuna, vaikka laissa edellyttäisiin myös oppilaiden laajempaa osallistumista päätöksentekoon.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta tulisi järjestää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Tarkemmin toiminnan järjestämisestä päättäisi opetuksen järjestäjä. Toiminta tulisi suunnitella opetussuunnitelman ja koulun perusopetusasetuksessa tarkoitetun vuosisuunnitelman laadinnan osana tai yhteydessä, jolloin osallisuudesta ja sen edistämisestä sekä oppilaskuntatoiminnasta tulisi osa koulun toimintaa ja toimintakulttuuria.

Yhteistyövelvollisuutta täydennettäisiin velvollisuudella selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta. Selvitys voitaisiin tehdä osana muuta koulun ja kodin yhteistyötä, ja se tulisi toteuttaa määräjain. Esimerkiksi kyselyin tapahtuva selvittäminen monipuolistaisi koulu yhteistyön kehittämistyötä, takaisi oppilaille ja näiden huoltajille lakisääteisen ja kansainvälisten sopimusten, kuten lapsen oikeuksien sopimuksen, mukaisen väylän

vaikuttaa itseään koskevaan ympäristöön ja päätöksiin sekä olisi osa paikallista laadun kehittämistä ja hallintaa.

1.2 Lukiolaki

21 §. *Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.* Vastaavasti kuin perusopetuslaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, lukiolaissa turvallista opiskeluympäristöä koskevassa pykälässä säädettäisiin oppilaitoksessa kielletyistä esineistä ja aineista. Pykälän 2 momentin mukaan oppilaitokseen ei saisi tuoda eikä työpäivän aikana saisi pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on laissa kielletty, tai ainetta, jonka hallussapito on laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen, ja jonka hallussapidolle ei ole osoittaa hyväksyttävää syytä. Lisäksi pykälän 4 momentissa mainituissa järjestyssäännöissä tai määräyksissä voidaan antaa tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden tarkemmasta käytöstä ja säilytyksestä eli perustellusta syystä rajoittaa käyttöä tai kokonaan kieltää sellaiset esineet tai aineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan opiskelijan omaa tai toisen henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta. Pykälässä myös edellytetäisiin kurinpitosuunnitelmien laatimista.

Säännös mahdollistaisi entistä selkeämmin puuttumisen potentiaalisesti vaarallisten esineiden ja aineiden mukana pitämiseen ja pois ottamiseen, mutta ei kuitenkaan estäisi hyväksyttävissä tarkoituksissa mukana olevien esimerkiksi harrastamiseen liittyvien välineiden mukana pitämistä. Perustellusta syystä tiettyjen esineiden käyttöä voidaan kuitenkin rajoittaa ja esimerkiksi edellyttää niiden säilyttämistä lukitussa tilassa sen ajan kun niitä ei välittömästi tarvita.

26 a §. *Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano.* Ehdotuksen mukaan 26 a §:ään lisättäisiin uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin, että oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamista koskevan päätöksen ja opiskelusta pidättämisspätöksen tekee koulutuksen järjestäjän päättämä monijäseninen toimielin. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin

päätäessä päättää myös oppilaitoksen rehtori. Vastaava toimivaltaa koskeva tarkennus tehtäisiin perusopetuslakiin. Jo nyt kuntalain 14 §:n 3 momentin on tulkittu velvoittavan tähän kuntien osalta. Samoin on tulkittu yksityisten yhteisöjen tai säätiöiden ollessa koulutuksen järjestäjinä. Asian käsittely monijäsenisessä toimielimessä on oikeusturvan kannalta perusteltua. Kirjallisesta varoituksesta voisi päättää myös oppilaitoksen rehtori. Vastaavasti on jo aiemmin säädetty ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 a §:ssä. Monijäseninen toimielin olisi käytännössä usein asiasta päättävä lautakunta tai oppilaitoksen johtokunta.

25 §. *Opiskelijan velvollisuudet.* Lukiolakiin lisättäisiin perusopetuslakia ja ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia vastaavasti viittaussäännös vahingonkorvauslakiin. Uuden 3 momentin mukaan opiskelija olisi velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon siten kuin vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

26 §. *Kurinpito.* Pykälän 3 momentti muutettaisiin vastaamaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 §:n 4 momentin säännöstä siten, että myös lukio-opiskelijan osallistuminen opetukseen voitaisiin jatkossa evätä jäljellä olevan työpäivän sijasta entään kolmen työpäivän ajaksi säädettyjen edellytysten täyttyessä. Vuoden 2012 alussa voimaan tullut vastaava muutos ammatillisen koulutuksen osalta (951/2011) nähtiin tarpeelliseksi muutettaessa ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöä osana laajaa koulutuksen turvallisuutta koskevaa lainsäädäntöuudistusta (HE 164/2010). Kahden toisen asteen koulutuksen toisistaan poikkeava sääntely opetuksesta epäamismahdollisuuden enimmäispituuden osalta ei ole tarkoituksemukaista.

26 d §. *Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita.* Lukiolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 26 d §. Ehdotus vastaisi pääosin tässä hallituksen esityksessä ehdotettua uutta perusopetuslain 36 d §:ää ja vastaavasti säädettäisiin myös ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Ottaen huomioon lukiokoulutuksessa olevien opiskelijoiden iän ja kehitystason, lukiokoulutuksessa ei kuitenkaan ole perusteita säätää rehtorille ja opettajille oikeutta ottaa haltuun opiskelijalta sellaisia esineitä tai aineita, joilla häiritään opetusta

tai oppimista, vaan opetusta häiritsevä opiskelija voitaisiin voimassa olevan lukiolain 26 ja 26 b §:n nojalla mm. ohjata ulos luokasta.

Pykälän 1 momentin mukaan rehtorilla ja opettajalla olisi oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta sellainen esine tai aine, jonka hallussapito on laissa kielletty, tai muu esine tai aine, joka ominaisuuksiensa puolesta soveltuu vaarantamaan opiskelijan omaa tai toisen henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta. Koulutuksen vuoksi tarpeelliset esineet ja aineet ovat edelleen pääsääntöisesti sallittuja, sillä mm. järjestyslaissa sallitaan tarpeellisten työvälineiden hallussapito. Todennäköisessä vahingoittamistarkoituksessa opiskelijan hallussa olevat esineet ja aineet voidaan ottaa haltuun. Lisääntyneet toimivaltuudet eivät aseta opettajille ja rehtoreille toimintavelvollisuutta vaan antavat mahdollisuuden toimia, mikäli se arvioidaan välttämättömän tärkeäksi sekä riittävän turvalliseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perusopetuslakia vastaavasti esineen tai aineen haltuunoton edellyttämien välttämättömien ja oikeasuhtaisten voimakeinojen käytöstä.

26 e §. *Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat.* Pykälässä säädettäisiin perusopetuslakia vastaavasti opettajan ja rehtorin oikeudesta haltuun otettavan esineen tai aineen etsimiseen. Tarkastusoikeus olisi henkilöntarkastusta lievempi ja antaisi toimivallan opiskelijan mukana olevien tavaroiden sekä päällisin puolin hänen vaatteidensa tarkastamiseen. Edellytyksenä olisi, että kielletyn esineen tai aineen hallussapito on ilmeistä. Opiskelijalle tulee aina ensin varata mahdollisuus luovuttaa esine tai aine vapaaehtoisesti tai todistaa, että sellaista ei hänen hallussaan ole. Etsintä tulee suorittaa mahdollisimman paljon puutumatta loukkaavalla tavalla opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Näin ollen mm. erogeeniseksi luokiteltavien alueiden koskettaminen edes vaatteiden läpi ei ole sallittua.

26 f §. *Haltuun ottamisen ja tarkastamisen suorittamisen yleiset periaatteet.* Pykälässä säädettäisiin vastaavasti kuin tähän esitykseen sisältyvässä perusopetuslain 36 f §:ssä yleisistä periaatteista, joita 26 d ja e pykälässä säädettyä toimivaltaa käytettäessä tulee noudattaa. Myös toimenpiteiden turvallisen toteuttamisen ja kaikkien asianosaisten oike-

usturvan parantamiseksi säädettäisiin, että toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa. Tästä seuraa koulutuksen järjestäjälle velvoite huolehtia henkilökunnan täydennyskoulutuksesta uusien toimivaltuuksien käytön varalle. Pykälässä säädettäisiin myös toimivaltuuksien käytön kirjaamis- ja ilmoittamisvelvollisuudesta.

26 g §. *Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen.* Pykälässä säädettäisiin haltuun otettujen esineiden ja aineiden palauttamisesta ja edelleen luovuttamisesta asianomaisille viranomaisille sekä niiden turvallisesta säilyttämisestä hallussapidon ajan. Kahdeksantoista vuotta täytäneiden opiskelijoiden haltuun otettu omaisuus, jota ei luovuteta viranomaiselle, palautettaisiin oppilaalle itselleen työpäivän päätyttyä opiskelijan poistuessa oppilaitoksen alueelta. Alle kahdeksantoistavuotiaiden omaisuus luovutettaisiin hänen huoltajalleen.

27 §. *Osallisuus ja opiskelijakunta.* Pykälässä säädettäisiin entistä tarkemmin opiskelijoiden oikeudesta osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. Myös opiskelijakunnan roolia selkeytettäisiin ilman että sen tehtäviä ja merkitystä kuitenkaan vähennettäisiin.

Koulutuksen järjestäjän tulee ehdotuksen mukaan edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta. Koulutuksen järjestäjän tulee järjestää opiskelijoille mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä tämän lain 21 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun. Koulutuksen järjestäjän tulee myös muilla tavoin huolehtia siitä, että opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua ja ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan oleellisesti vaikuttavissa asioissa.

Nykylain mukainen oppilaskunta korvattaisiin sanalla opiskelijakunta, sillä toisella asteella opiskelevia kutsutaan opiskelijoiksi, ei oppilaiksi. Koulutuksen järjestäjän tulisi turvata opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Opiskelijakunnan tehtävänä olisi edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä ennen muiden

opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman yhteydessä. Toiminta tulisi suunnitella myös vuosisuunnitelman laadinnan osana tai yhteydessä, jolloin osallisuudesta ja sen edistämisestä sekä opiskelijakuntatoiminnasta tulisi vahvemmin osa koulutuksen järjestäjän ja oppilaitosten toimintaa ja toimintakulttuuria.

Yhteistyövelvollisuutta täydennettäisiin velvollisuudella selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta. Selvitys voitaisiin tehdä osana muuta koulutuksen järjestäjän ja huoltajien välistä yhteistyötä, ja se tulisi toteuttaa määräajoin. Ehdotus voisi edistää osaltaan myös laadunkehittämistä ja se takaisi opiskelijoille ja näiden huoltajille mahdollisuuden vaikuttaa opiske- luympäristön kehittämiseen. Vastaava säädös sisältyisi tämän ehdotuksen mukaan myös perusopetuslakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

Oppilaskunnasta aiemmin säädetty 31 § kumottaisiin.

1.3 Laki ammatillisesta koulutuksesta

28 §. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Vastaavasti kuin lukiolaissa ja perusopetuslaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetun turvallista opiskeluympäristöä koskevan 28 pykälän 2 momentissa säädettäisiin oppilaitoksessa kielletyistä esineistä ja aineista. Pykälän 2 momentin mukaan oppilaitokseen ei saisi tuoda eikä työpäivän aikana saisi pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on laissa kielletty tai ainetta, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen, ja jonka hallussapidolle ei ole osoittaa hyväksyttävää syytä. Lisäksi pykälän 4 momentissa mainituissa järjestyssäännöissä tai määräyksissä voidaan antaa tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden tarkemmasta käytöstä ja säilytyksestä eli oikeudesta perustellusta syytä rajoittaa käyttöä tai kokonaan kieltää sellaiset esineet tai aineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan opiskelijan omaa tai toisen henkeä, terveyttä tai turvalli-

suutta tai vahingoittamaan omaisuutta. Pykälässä myös edellytettäisiin kurinpitosuunnitelmien laatimista.

Säännös mahdollistaisi entistä selkeämmin puuttumisen potentiaalisesti vaarallisten esineiden ja aineiden mukana pitämiseen ja niiden pois ottamiseen, mutta ei kuitenkaan estäisi hyväksyttävissä tarkoituksissa oppitunneilla mukana olevien ammatillisten instrumenttien mukana pitämistä. Perustellusta syystä tiettyjen instrumenttien käyttöä voidaan kuitenkin rajoittaa ja esimerkiksi edellyttää niiden säilyttämistä lukitussa tilassa sen ajan kun niitä ei välittömästi opetustilanteissa tarvita.

Vastaavat säännösmuutokset koskisivat viittaussäännösten perusteella myös ammatillista aikuiskoulutusta, sillä ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n mukaan siinä tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia 28 §:n säännöksiä turvallisuudesta opiskeluympäristöstä.

34 §. Opiskelijan velvollisuudet. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin perusopetuslakia ja lukiolakia vastaavasti viittaussäännös vahingonkorvauslakiin. Uuden 3 momentin mukaan opiskelija olisi velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon siten kun vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

35 d §. Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 35 d §. Ehdotus vastaisi tässä hallituksen esityksessä ehdotettua uutta perusopetuslain 36 d §:ää, ja vastaavasti säädettäisiin myös lukiolaissa. Ottaen huomioon ammatillisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden iän ja kehitystason, laissa ei kuitenkaan ole perusteita säätää rehtorille ja opettajille oikeutta ottaa haltuun opiskelijalta sellaisia esineitä tai aineita, joilla häiritään opetusta tai oppimista. Opetusta häiritsevä opiskelija voitaisiin voimassa olevan lain nojalla mm. ohjata ulos luokasta tai muusta opetustilasta. Pykälän 1 momentin mukaan rehtorilla ja opettajalla olisi oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta sellainen esine tai aine, jonka hallussapito on laissa kielletty, tai muu esine tai aine, joka ominaisuuksiensa puolesta soveltuu vaarantamaan opiskelijan omaa

tai toisen henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta. Koulutuksen vuoksi tarpeelliset esineet ja aineet ovat edelleen pääsääntöisesti sallittuja, sillä mm. järjestyslaissa sallitaan tarpeellisten työvälineiden hallussapito. Todennäköisessä vahingoittamistarkoituksessa oppilaan mukana olevat esineet ja aineet voidaan ottaa haltuun. Lisääntyneet toimivaltuudet eivät kuitenkaan aseta opettajille ja rehtoreille toimintavelvollisuutta vaan mahdollisuuden toimia, mikäli se arvioidaan välttämättömäksi sekä riittävän turvalliseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perusopetuslakia vastaavasti esineen tai aineen haltuunoton edellyttämien välttämättömien ja oikeasuhtaisten voimakeinojen käytöstä.

35 e §. *Oikeus tarkastaa opiskelijan tavara-* Pykälässä säädettäisiin perusopetuslakia vastaavasti opettajan ja rehtorin oikeudesta haltuun otettavan esineen tai aineen etsimiseen. Tarkastusoikeus olisi henkilöntarkastusta lievempi ja antaisi toimivallan opiskelijan mukana olevien tavaroiden sekä päällisin puolin hänen vaatteidensa tarkastamiseen. Edellytyksenä olisi, että kielletyn esineen tai aineen hallussapito on ilmeistä. Opiskelijalle tulee aina ensin varata mahdollisuus luovuttaa esine tai aine vapaaehtoisesti tai todistaa, että sellaista ei hänen hallussaan ole. Etsintä tulee suorittaa mahdollisimman paljon puuttumatta loukkaavalla tavalla opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Näin ollen mm. erogeeniseksi luokiteltavien alueiden koskettaminen edes vaatteiden läpi ei ole sallittua.

35 f §. *Haltuun ottamisen ja tarkastamisen suorittamisen yleiset periaatteet.* Pykälässä säädettäisiin vastaavasti kuin tähän esitykseen sisältyvässä perusopetuslain 36 f §:ssä yleisistä periaatteista, joita 35 d ja e pykälässä säädettyä toimivaltaa käytettäessä tulee noudattaa. Myös toimenpiteiden turvallisen toteuttamisen ja kaikkien asianosaisten oikeusturvan parantamiseksi säädettäisiin, että toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa. Tästä seuraa koulutuksen järjestäjälle velvoite huolehtia henkilökunnan täydennyskoulutuksesta uusien toimivaltuuksien käytön varalle. Pykälässä säädettäisiin myös toimivaltuuksien käytön kirjaamis- ja ilmoittamisvelvollisuudesta.

35 g §. *Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen.* Pykälässä säädettäisiin haltuun otettujen esineiden ja aineiden palauttamisesta ja edelleen luovuttamisesta asianomaisille viranomaisille sekä niiden turvallisesta säilyttämisestä hallussapidon ajan. Kahdeksantoista vuotta täytäneiden opiskelijoiden haltuun otettu omaisuus, jota ei luovuteta viranomaiselle, palauttettaisiin oppilaalle itselleen työpäivän päätyttyä opiskelijan poistuessa oppilaitoksen alueelta. Alle kahdeksantoistavuotiaiden omaisuus luovutettaisiin hänen huoltajalleen.

36 §. *Osallisuus ja opiskelijakunta.* Pykälässä säädettäisiin entistä tarkemmin opiskelijoiden oikeudesta osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. Myös opiskelijakunnan roolia selkeytettäisiin ilman että sen tehtäviä ja merkitystä kuitenkaan vähennettäisiin.

Koulutuksen järjestäjän tulee ehdotuksen mukaan edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta. Koulutuksen järjestäjän tulee järjestää opiskelijoille mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä tämän lain 28 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun. Koulutuksen järjestäjän tulee myös muilla tavoin huolehtia siitä, että opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua ja ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan oleellisesti vaikuttavissa asioissa.

Nykyisen lain mukainen oppilaskunta korvattaisiin sanalla opiskelijakunta, sillä toisella asteella opiskelevia kutsutaan opiskelijoiksi, ei oppilaitoksiksi. Koulutuksen järjestäjän tulisi turvata opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Opiskelijakunnan tehtävänä olisi edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä ennen muiden opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

Toiminta tulisi suunnitella opetussuunnitelman ja vuosittaisen toimintasuunnitelman laadinnan osana tai yhteydessä, jolloin osallisuudesta ja sen edistämisestä sekä opiskelijakuntatoiminnasta tulisi vahvemmin osa koulutuksen järjestäjän ja oppilaitosten toimintaa ja toimintakulttuuria.

Oppilaskunnasta on aiemmin erikseen säädetty 41 §:ssä, joka nyt kumottaisiin.

Pykälä vastaisi pääosin sitä, mitä tässä esityksessä lukion opiskelijakunnista säädetään. Toisin kuin lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa kahdella tai useammalla oppilaitoksella voisi olla yhteinen opiskelijakunta. Säännös mahdollistaa sen, että samalla koulutuksen järjestäjällä voisi niin päätettäessä olla yksi yhteinen opiskelijakunta. Näin opiskelijakuntien rakenne voidaan järjestää vastaamaan ammatillisessa koulutuksessa omaksuttua linjausta, jossa velvollisuuksista säädetään koulutuksen järjestäjäkohtaisesti ja järjestäjäverkkoa on muutoinkin pyritty koostamaan yhteen.

Yhteistyövelvollisuutta täydennettäisiin velvollisuudella selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta. Selvitys voitaisiin tehdä osana muuta koulutuksen järjestäjän ja huoltajien välistä yhteistyötä, ja se tulisi toteuttaa määräajoin. Ehdotus voisi edistää osaltaan myös laadunkehittämistä ja takaisi opiskelijoille ja näiden huoltajille mahdollisuuden vaikuttaa opiskeluympäristön kehittämiseen. Vastaava säädös sisältyisi tämän ehdotuksen mukaan myös perusopetuslakiin ja lukiolakiin.

1.4 Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta

11 §. *Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös.* Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain viittaussäännöksiä muutettaisiin opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskevien säännösten osalta vastaamaan ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin esitettyjä muutoksia. Jo voimassa olevien viittaussäännösten perusteella kurinpitösäännökset ja niitä koskevat menettelysäännökset ovat voimassa molempien lakien mukaisessa koulutuksessa. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 pykälään lisättäisiin viittaus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 d–g §:iin, joissa säädetään opettajien ja rehtorin oikeudesta ottaa pois esineitä tai aineita ja tutkia opiskelijan tavarat. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 pykälän kohdan 5 viittaussäännöstä tarkennettaisiin koskemaan vain ammatillisesta koulu-

tuksesta annetun lain 28 §:n 1 ja 2 momenttia. Muutos vastaisi lukiolain 21 §:ssä aikuisten lukiokoulutusta koskevaa sääntelyä. Kahden eri aikuiskoulutuksen erilainen sääntely koskien järjestyssääntöjä ja kurinpidon suunnittelua ei ole perusteltua.

Lisäksi poistettaisiin kohdan 19 viittaus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 36 §:ään, jossa on säädetty opiskelijoiden osallisuudesta. Kyseistä lainkohtaa ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa muutetaan siten, että samassa pykälässä säädettäisiin myös oppilaskunnista. Tämä ei mm. opiskelun erilaisen luonteen ja lyhyemmän keston johdosta ole ammatillisessa aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisessa opiskelussa tarkoituksenmukaista, joten oppilaiden osallisuudesta säädettäisiin erikseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain uudessa 13 b §:ssä.

13 b §. *Opiskelijoiden kuuleminen.* Laissa säädettäisiin opiskelijoiden kuulemisesta. Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä. Esitys vastaisi sitä, mitä opiskelijoiden kuulemisesta on voimassa ennen tähän esitykseen kuuluvien lainmuutosten voimaantuloa.

1.5 Laki kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta

41 §. *Erikoissairaanhoidossa olevan, koulukotiopetuksen ja lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus.* Pykälässä käytettäisiin opetuksen järjestäjien välisestä kustannusten korvaamisesta käsitettä korvaus. Aiempi nimike kotikuntakorvaus on omiaan sekoittamaan tässä pykälässä tarkoitettua korvauksen tämän lain 37–40 §:ssä tarkoitettuun laskennalliseen kotikuntakorvaukseen. Korvaus lasketaan oppilaan kustannusten ja mahdollisten oppilaan perusteella määräytyvien tulojen erotuksena.

Kotikunnan maksuosuudeksi katsotaan nykyisin vain oppilaalle sairaalan potilaana annettu sairaalaopetus. Voimassa olevan lain mukaan maksuosuus lasketaan kertomalla hoitopäivien määrä sairaalan sijaintikunnalle opetuksesta hoitopäivää kohden aiheutuvilla

keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla. Tähän esitykseen sisältyvä ehdotus perusopetuslain muuttamiseksi sisältää myös sairaalaopetusta koskevan säädösmuutoksen, jonka mukaan myös erikoissairaanhoidon piirissä olevalla ns. ”avopotilaalla” olisi tietyissä tarkasti rajatuissa tapauksissa muiden tukimuotojen ollessa riittämättömät oikeus päästä sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan järjestämään opetukseen. Lisäksi ehdotuksen mukaan perusopetuslaissa säädettäisiin opetuksen järjestäjien velvollisuudesta järjestää yhteistyössä oppilaalle opetuksen järjestämisen kannalta riittävä ja välttämätön siirtymisen nivelvaiheen tuki ennen ja jälkeen sairaalan sijaintikunnan järjestämän opetusjakson. Kotikunnan maksuosuuden tulisi kattaa myös määräaikaaisesti erikoissairaanhoidon piiriin kuuluvan oppilaan avohoidollisesta oppilaspaikasta koituvat kustannukset. Tämän lisäksi nivelvaiheiden aikana annettavasta opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömästä tuesta tulisi voida saada korvausta.

Erikoissairaanhoidon piirissä olevien avohoidon potilaiden opetus sekä nivelvaiheissa ennen perusopetuslain 4 a §:ssä tarkoitetun opetuksen alkua sekä sen päätyttyä annettava tuki rinnastettaisiin ehdotuksen mukaan rahoituksen kannalta opetukseen ja voitaisiin laskuttaa oppilaan asuinkunnalta kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 41 §:n mukaisesti, kuitenkin siten, että annettu nivelvaiheiden tuki laskutettaisiin tosiasiallisia toteutuneita kustannuksia vastaavasti. Keskimääräisiin päiväkustannuksiin sidottu maksuosuus ei sovellu annetun tuen korvaamiseen eikä sen kustannuspohjana voida käyttää opetuksesta aiheutuneita kustannuksia. Koska nivelvaiheiden tuen järjestämistä sovitaan yhdessä sairaalaopetuksen ja oppilaan opetuksesta muuten vastaavan opetuksen järjestäjän välillä, ei toinen oppilaan tuesta vastaava opetuksen järjestäjä voi yksipuolisesti vaikuttaa korvattavan tuen määrään erityisesti, kun myös oppilaan kotikunta on aina kuultava, mikäli kotikunta ei ole opetuksen järjestäjä.

Sekä perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitetun sairaalassa osastohoidossa olevan että erikoissairaanhoidon avohoidossa olevan oppilaan korvauksen laskennallisena perusteena käytettäisiin opetuspäivää, jolloin oppi-

laalle järjestetään opetusta. Sairaalaopetuspäivä olisi päivä, jolloin oppilas ei osallistu oman koulunsa opetukseen, vaan vastuu opetuksen käytännön järjestämisestä on sairaalan tai erikoissairaanhoidon muun toimintayksikön sijaintikunnalla. Korvaus lasketaan kertomalla oppilaan opetuspäivien määrä kustannuksilla, joita perusopetuslain 4 a §:n mukaisesta opetuksesta opetuspäivää kohti keskimäärin aiheutuu. Opetuksen ja tuen kustannuksiin sisältyisivät samat välttämättömät menot, mitä alla kuvataan sijoitettujen lasten osalta.

Oppilaan 41 §:n 1 momentin mukaisesti korvattaviin kustannuksiin voidaan kuten tähänkin asti lukea vain opetuksesta ja siihen liittyvästä perusopetuslain mukaisesti tuesta aiheutuvat kustannukset. Terveystieteiden ja siihen kuuluvan kuntoutuksen kustannukset on pidettävä näistä kustannuksista erillään. Sama periaate koskee oppilaan kuljetuskustannusten korvaamista. Korvauksen perusteeksi saadaan lukea vain opetuksen järjestämiseksi välttämättömät kuljetuskustannukset tai niihin myönnetty tuki.

Peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunta, joka on lastensuojelulain (417/2007) 16 b §:n 1 momentissa (muutettu 1380/2010) tarkoitetulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneet kustannukset, joita ovat vakiintuneesti ainakin toimintamenot kuten palkat, eläke- ja sosiaalivakuutusmaksut, palveluiden ostot, aineet ja tarvikkeet sekä vuokramenot ja perusopetuslain mukaisesta kuljetuksesta aiheutuneet kustannukset. Myös osuus välittömistä hallintokustannuksista voidaan lukea toimintamenoihin. Kustannusten tulee olla välittömiä, välttämättömiä ja perusteltuja opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi nimenomaisesti sijoitetun oppilaan kannalta, eikä oppilaan kotikunnalta voida laskuttaa sitä osaa kuluista, jota vastaava toiminta suunnataan muihin tarkoituksiin. Esimerkiksi sijoitetun oppilaan opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi mahdollisesti palkattavan koulunkäyntiavustajan kustannukset voidaan laskuttaa oppilaan kotikunnalta ainoastaan

osittain, mikäli avustajan tehtäviin kuuluu myös muiden kuin sijoitetun oppilaan avustaminen. Oppilaan opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi järjestettävät palvelut tulee lähtökohtaisesti järjestää yhtäläisesti kaikille järjestäjän oppilaille, myös sijoitetulle oppilaalle. Lisäksi pykälän 3 momentissa tarkennettaisiin säädöksen sanamuoto siten, että velvollisuus maksaa korvausta koskee myös esiopetuksen oppilaita.

Pykälän 4 momenttia esitetään tarkennettavaksi koskien korvausta laskettaessa huomioon otettavia oppilaan perusteella määräytyviä tuloja. Voimassa olevan säännöksen sanamuoto on epätarkka ja jättänyt tulkinnan varaan sen, minkä vuoden kotikuntakorvaustulo kustannuksista vähennetään. Ehdotuksen mukaan vähennyksinä otetaan huomioon osuus oppilaan osalta opetuksen järjestäjälle myönnettävästä 37 §:ssä ja 38 §:n 1—5 momentissa tarkoitettua varainhoitovuoden lopun tilanteen mukaan oppilaan perusteella määräytyvästä oppilaasta maksettavasta kotikuntakorvauksesta, oppilaan lisäopetuksen järjestämisestä varainhoitovuodelle maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettua rahoituksesta, pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetuksesta varainhoitovuodelle maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettua korotuksesta ja koulukotiopetuksesta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitettua koulukotikorotuksesta. Näin ollen, mikäli oppilas ilmoitetaan oppilaaksi 31.12.2013, vähennetään tämä tuleva tulo vuoden 2013 korvauksesta. Varainhoitovuoden lopun tilanteen mukaan oppilaasta määräytyvä kotikuntakorvaus vähennetään varainhoitovuoden tasossa. Vähennystä laskettaessa otetaan huomioon oppilaan kotikunta, oppilaan kotikunnan kotikuntakorvauksen perusosa varainhoitovuodelle ja oppilaan ikä varainhoitovuoden lopussa.

Pykälään lisätään uusi 5 momentti, jolloin voimassa olevan lain 5 momentti siirtyy uudeksi 6 momentiksi. Uuden 5 momentin mukaan mikäli oppilaan opetuksen järjestäjänä toimii muu kunta kuin oppilaan kotikunta, perusopetuslain 7 §:n mukainen yksityinen opetuksen järjestäjä tai valtio, joutuu tämä opetuksen järjestäjä korvaamaan oppilaan kotikuntalain mukaiselle kotikunnalle oppi-

laansa opetuksen kustannukset siltä ajalta, kun opetuksen järjestää sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimipisteen sijaintikunta. Samoin korvattavaksi tulisi siirtymävaiheiden tuki. Korvaus rajoittuisi kuitenkin varainhoitovuoden lopun tilanteen mukaan oppilaasta opetuksen järjestäjälle määräytyvään kotikuntakorvaukseen ja mahdolliseen pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetuksesta varainhoitovuodelle maksettavaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettua korotukseen. Viimesijainen maksuvelvollisuus tämän ylittävän korvauksen osalta on edelleen kotikunnalla, jonka tehtävänä on vastata peruspalvelujen järjestämisestä kuntalaisilleen.

Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa pykälää.

45 §. *Kotikuntakorvausta koskeva riita.* Edellä 41 §:ssä tarkoitettua korvausta koskeviin erimielisyyksiin sovellettaisiin edelleen lain 45 §:n mukaisesti kotikuntakorvauksia koskevaa hallintoriitamenettelyä. Pykälään tehtäisiin tarvittava selkeyttävä maininta siitä, että pykälää sovelletaan myös 41 §:n mukaiseen korvaukseen.

2 Tarkemmat säädökset ja määräykset

Ehdotukseen ei sisälly uusia asetuksenantovaltuuksia. Perusopetuslain 36 a §:n 6 momentin mukaan rehtorin ja opettajan päätösvallassa jälki-istunnon määräämisessä sekä 36 §:n 2—4 momentissa tarkoitettua asiasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Perusopetusasetuksen (2003/560) 18 §:ssä säädetään rehtorin ja opettajan päätösvalta eräissä tilanteissa. Asetuksen mukaan perusopetuslain 36 §:n 1 momentissa tarkoitettua jälki-istunnosta, pykälän 2 momentissa tarkoitettua oppilaan määräämisestä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, ja pykälän 4 momentissa tarkoitettua tehtävien suorittamisesta työpäivän päätyttyä päättää oppilaan opettaja. Mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitettua oppilaan määräämisestä poistumaan koulun järjestämästä tilaisuudesta päättää rehtori tai opettaja. Mainitun pykälän 3 momentissa tarkoitettua opetuksen epäamisestä päättää rehtori. Samassa yhteydessä, kun säädetään uusista toimivaltasäännöksistä,

muutettaisiin asetuksen mukaisia toimivaltasäännöksiä siten, että opettajan lisäksi myös rehtori voisi määrätä oppilaan poistumaan luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta. Lisäksi säädettäisiin myös rehtorin ja muun kuin oppilaan oman opettajan päätösvallasta määrätä jälki-istuntoa. Tarve jälki-istunnon määräämiseen saattaa syntyä tilanteissa, jossa tilannetta tai tapahtumaa valvoo muu opettaja tai rehtori, joka ei varsinaisesti oppilasta kuitenkaan opeta.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

Perusopetuslain 29 §:ssä tarkoitettu opetuksen järjestäjän suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käytännön käytännön ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulisivat sovellettavaksi vasta 1.8.2016 eli samaan aikaan, kun opetuksen järjestäjän on otettava käyttöön uusi perusopetuksen uuden tuntijaon mukainen opetussuunnitelma. Opetushallitus laatii suunnitelmia koskevat määräykset osana valtakunnallisten opetussuunnitelmien valmisteluprosessia. Vastaavasti voimaan tulevat 1.8.2016 säännökset koskien lukiolain 21 §:ssä säädettyä suunnitelmaa kurinpitokeinojen käytännön käytännön ja niihin liittyvistä menettelytavoista ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:ssä säädettyä suunnitelmaa lain 35 ja 35 d §:n mukaisten toimenpiteiden käytöstä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.

4 Suhde perustuslakiin ja säättämisenjärjestys

Perustuslakivaliokunta on perusoikeusuu- distusta koskevan lakiehdotuksen johdosta antamassaan mietinnössä edellyttänyt joitakin yleisiä perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia. Niiden mukaan perusoikeusrajoitusten tulee perustua lakiin. Rajoitusten on oltava täsmällisiä ja tarkkarajaisia, ja rajoituksen olennaisen sisällön, esimerkiksi rajoituksen laajuus ja sen täsmälliset edellytykset, tulee ilmetä laista. Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttävissä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia. Ne eivät saa olla ristiriidassa ihmisoikeussopimusten asianomaisen sopimusmääräyksen mukaan hy-

väksyttävien rajoitusperusteiden kanssa. Rajoitukset eivät saa ulottua perusoikeuksien ytimeen. Rajoittamisen tulee myös aina olla tarkoitukseen nähden oikeassa suhteessa ja mahdollisimman vähäistä. Lisäksi rajoittamiseen tulee liittyä riittävät oikeusturvajärjestelyt.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten huomioon ottaminen merkitsee, että laissa tulee säätää yksittäisten rajoitusten hyväksyttävistä perusteista (hyväksyttävyyssvaatimus). Laissa tulee myös säätää riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti siitä, millaisia rajoituksia oppilaaseen voidaan kohdistaa (tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimus). Lisäksi on pyrittävä varmistamaan se, että rajoitusta käytetään vain silloin, kun sen käyttö on välttämätöntä laissa säädetyn hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi eikä tavoitetta voida saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvilla keinoilla (suhteellisuusvaatimus). Näiden vaatimusten lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti oppilaan oikeusturvan toteutumiseen.

Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisten oikeuksien toteutumiseen.

Perusoikeuksia voidaan rajoittaa vain lailla ja kunkin oikeuden osalta erikseen säännellyissä tilanteissa ja edellytyksin. Tämä sisältää kiellon delegoida perusoikeuksien rajoittamista koskevaa toimivaltaa lakia alemmalle hierarkiatasolle. Rajoitukset eivät saa perustua asetuksiin, hallinnollisiin määräyksiin tai niin sanottuun laitosvaltaan. Perusoikeusuu- distuksessa sanouduttiin selkeästi irti sellaisesta käsityksestä, että tietyn ihmisryhmän perusoikeuksia voitaisiin suoraan rajoittaa erityisen vallanalaisuussuhteen tai laitostal- lan perusteella. Näin ollen perusoikeuksien tulee lähtökohtaisesti toteutua täysimääräisesti myös koulussa. Tässä ehdotettu sääntely parantaa oppilaiden ja koulun työntekijöiden oikeusturvaa.

Ehdotus sisältää mm. säännöksen oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Jos oppilas tai opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää aineen tai esineen poistamisen, on rehtorilla ja opettajalla oikeus käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai häirinnän vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Voimakeinojen käyttäminen merkitsee puuttumista perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tähän oikeuteen ei perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.

Voimassa oleva perusopetuslaki sisältää jo säännöksen oikeudesta voimakeinojen käyttöön. Perusopetuslain 36 b §:ssä säädetään rehtorin ja opettajan oikeudesta poistaa oppilas luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta ja koulun tilaisuudesta. Edellytyksenä on, että opetusta häiritsevä oppilas ei noudata annettua määräystä poistua jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai vastaavasta. Tällaisen oppilaan osallistuminen opetukseen on katsottu voitavan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos toisen oppilaan tai koulussa työskentelevän henkilön turvallisuus on vaarassa kärsiä oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi tai jos opetus vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, on rehtorilla ja opettajalla oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai häirintän vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Asian valmisteluun (HE 205/2002) liittyneen perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan (PeVL 70/2002 vp) oppilaan poistamiseen liittyvä sääntely ei ole ongelmallinen perustuslaissa tarkoitetun lailla säätämisen vaatimuksen eikä mielivallan kiellon kannalta. Opetusta häiritsevän tai käytöksellään muita uhkaavan oppilaan poistaminen luokkahuoneesta tai koulun alueelta on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää. Perusopetuslain 36 b §:n mukainen sääntely on tältä osin myös riittävän täsmällistä.

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan rajoitettujen voimankäyttövaltuuksien uskonnosta muille kuin viranomaisille pitänyt henkilökohtaisen koskemattomuuden suojan kannalta tärkeänä, että voimakeinojen käyttöoikeuksia osoitetaan vain niiden käyttämiseen koulutetuille henkilöille ja että koulutuksessa kiinnitetään huomiota perus- ja ihmisoikeuksiin voimankäyttöä rajoittavina tekijöinä (PeVL 54/2001 vp, hallituksen esitys

laiksi säilöön otettujen ulkomaalaisten kohteesta ja säilöönottoyksiköstä sekä laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja PeVL 28/2001 vp, hallituksen esitys laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi). Valtiosääntöoikeuden näkökulmasta nähtiin sen vuoksi ongelmallisena, että voimankäyttöoikeus on ehdotusten perusteella henkilöillä, joilta ei voida edellyttää voimakeinojen käytön osaamista eikä voimankäytössä huomioitavien oikeudellisten seikkojen tuntemusta. Voimakeinoihin turvautuminen merkitsi perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan tällaisessa tilanteessa vakavaa riskiä niiden kohteeksi joutuvan henkilön oikeuksien kannalta. Taitamaton voimankäyttö tai voimalla uhkaaminen voi tilanteiden moninaisuuden huomioon ottaen muodostua riskiksi myös rehtorille tai opettajalle. Perustuslakivaliokunta katsoi, että voimakeinojen käytölle luokasta poistettaessa on kuitenkin käytännössä havaituista ongelmatilanteista johtuva välttämätön tarve.

Lausunnoissaan (PeVL 70/2002 vp) valiokunta painokkaasti korosti, että rehtorin tai opettajan turvautuminen voimankäyttöön voi tulla kysymykseen vain hyvin poikkeuksellisesti. Tämän seikan ilmentämiseksi lakiehdotuksiin oli valiokunnan mukaan aiheellista lisätä säännös koulun ja oppilaitoksen oikeudesta saada poliisilta virka-apua vastarintaa tekevä oppilaan tai opiskelijan poistamiseksi. Valiokunta esitti myös muita täsmennyksiä, kuten viittaus rikoslakiin voimakeinojen käytön liioittelusta, täsmennys voimakeinojen puolustettavuuden arviointiin ja voimankäytön välineiden käyttökielto, jotka kaikki sisällytettiin voimassa olevaan perusopetus- ja lukiolakiin sekä ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin.

Tähän hallituksen esitykseen sisältyvät perusopetuslain 36 f §, lukiolain 26 f § ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 f § sisältäisivät yhtäläiset periaatteet siitä, millä edellytyksillä oppilaan tai opiskelijan oikeudelliseen asemaan voidaan puuttua rajoittamalla hänen itsemääräämisoikeuttaan, oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja muita perusoikeuksiaan. Säännöksen mukaan oppilaaseen saisi kohdistaa perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä vain siinä määrin kuin perusopetuslaissa, lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa

säädetty oikeus saada opetusta, oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja oppilaan tai opiskelijan oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus välttämättä vaatii. Samalla säännös korostaisi perusoikeuksien yleisenä rajoitusedellytyksenä olevan suhteellisuusperiaatteen merkitystä. Oppilaan tai opiskelijan perusoikeuksiin puuttuminen ehdotetun säännöksen tarkoittamalla tavalla edellyttäisi säännöksen sanamuodon mukaisesti aina, että se on säännöksessä mainitun edun turvaamiseksi välttämätöntä. Säännöksen näin ilmentämän hyväksyttävyyperiaatteen mukaisesti lain mukaisia toimivaltuuksia ei saa käyttää muuhun kuin säännöksestä ilmenevään ja siinä hyväksytyyn tarkoitukseen. Turvaamistoimien käyttäminen esimerkiksi rangaistuksena on siten kiellettyä.

Lakiesityksiin sisältyvien pois ottamiseen liittyvien välttämättömien voimakeinojen osalta on säädetty vielä erikseen tarkemmin välttämättömien voimakeinojen puolustettavuudesta eli oikeasuhtaisuudesta, joiden käyttö tulee arvioida tapauskohtaisesti suhteessa oppilaan tai opiskelijan ikään, tilanteen uhkaavuuteen tai vastarinnan vakavuuteen tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Säännösten samalla korostaman suhteellisuusperiaatteen (lievimmän puuttumisen periaate) mukaisesti edellytettäisiin paitsi, että toimenpide on laissa säädetyin tavoitteen saavuttamiseksi välttämätön, myös, että käytävissä olevista toimenpiteistä aina valitaan oppilaan tai opiskelijan itsemääräämisoikeutta tai muuta perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide. Jos lain tarkoittamia rajoitustoimenpiteitä lievemmat toimet ovat riittäviä, perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä ei saisi käyttää lainkaan. Ehdotuksen mukaan oppilaan tai opiskelijan omaisuuden tutkiminen tulee kyseeseen vasta, mikäli oppilas tai opiskelija ei ensin itse luovuta tarkoitettua esinettä tai ainetta tai muutoin osoita, esimerkiksi taskua itse raottamalla, ettei hänen hallussaan ole mainittua esinettä tai ainetta.

Rajoitustoimenpiteiden on aina oltava järjestyksessä ja kohtuullisissa suhteissa niiden käytölle asetettuun tavoitteeseen nähden. Ehdotetun perusopetuslain 36 f §:n ja sitä vastaavien lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännösten mukaan tarkas-

tus- ja poisottotoimenpiteet olisi suoritettava mahdollisimman turvallisesti.

Oikeusturvasyistä tarkastukset olisi aina suoritettava kahden oppilaitoksen henkilökunnan jäsenen läsnä ollessa, joista toisen valintaan tarkastettava voi tietyn edellytyksin vaikuttaa. Tarkastuksen tekisi tarkastettavan kanssa samaa sukupuolta oleva. Tarkastettavalle tulee aina antaa mahdollisuus vapaaehtoisesti luovuttaa etsitty tavara tai aine. Tämä edellyttää syyn ilmoittamista ennen tarkastukseen ryhtymistä.

Henkilöntarkastus tarkoittaa pakkokeinolain 5 luvun 9 §:n mukaan sen tutkimista, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muutoin yllään. Lakivaliokunnan alkoholilain muutoslausekseen koskeneen mietinnön (LaVM 11/2009 vp – HE 84/2008 vp) mukaan oikeuskirjallisuudessa todetun vakiintuneen tulkinnan mukaan tämä kattaa myös sen tarkastamisen, mitä henkilöllä on vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Henkilöntarkastukseksi ei vakiintuneen tulkinnan mukaan katsota henkilön yllä olevien vaatteiden päällisin puolin tapahtuvaa käsin koettelemista eikä vaatteista selvästi pullottavan tai taskussa varmasti olevaksi tiedetyn esineen pelkkää pois ottamista.

Sääntelyn pääasiallisten tavoitteiden ja oikeasuhtaisuuden kannalta on selvästi asianmukaisempaa rajata tarkastusvaltuus koskemaan ensisijaisesti vain rikkomuksesta epäillyn oppilaan mukana olevia tavaroita, kuten laukkuja ja kasseja, sekä tämän hallinnassa olevia säilytystiloja, kuten kaappeja. Esitetty opettajien ja rehtorin tarkastusoikeus poikkeaa pakkokeinolaissa säädetyistä henkilöntarkastuksesta muun muassa siten, ettei vaatteiden muu kuin päällisin puolin tarkastaminen ole mahdollista.

Sääntelyn tarkkuuden ja täsmällisyyden osalta on perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla (esimerkiksi PeVL 8/1995 vp) pyritty erityisesti kiinnittämään huomiota myös siihen, että kustakin ehdotetusta säännöksestä riittävän selkeästi ilmenee, kuka on oikeutettu käyttämään rajoitusvaltuuksia, mitä valtuuksia käytettäessä saadaan tehdä ja miten silloin on meneteltävä.

Ehdotuksen mukainen toimivalta koskee kaikkia rehtoreita ja opettajia riippumatta siitä, ovatko he virka- vai työsuhteessa ja järjestäkö opetusta kunta, valtio vai laissa tarkoitettu yksityinen yhteisö tai säätiö. Perusoike-

uksien rajoittamista koskevassa päätöksenteossa ja toimeenpanossa on aina kysymys julkisesta hallintotehtävästä, johon sisältyy julkisen vallan käyttämistä. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Perustuslain 124 § koskee julkisen hallintotehtävän siirtämistä viranomaiskoneiston ulkopuolelle. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla ja vain, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi ja jos se ei vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai hyvän hallinnon vaatimuksia.

Luvanvaraisen opetuksen tai koulutuksen järjestämiseen liittyy vakiintuneen tulkinnan mukaisesti julkisen vallan käyttöä. Laissa määriteltyä luvanvaraista opetusta tai koulutusta järjestävään tahoon sovelletaan samoja hyvän hallinnon, muutoksenhaun ja rikoslain säännöksiä kuin kuntien ja valtion järjestämään opetukseen. Julkista valtaa käyttäessään myös yksityisten koulujen opettajat ja rehtorit ovat virkamiehiä rikoslain mielessä. Rikoslain 40 luvun virkarikossäännöstö ulottaa rikosoikeudellisen virkavastuun koko laajuudessaan virkamiehen ohella julkista luottamustehtävää hoitaviin henkilöihin ja kaikkiin julkista valtaa rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdan tarkoittamalla tavalla käyttäviin henkilöihin (rikoslain 40 luvun 12 §:n 1 momentti). Kaikkien tässä esityksessä tarkoitettujen turvaamistoimiin liittyvien toimivaltuuksien käytössä on kysymys rikoslain 40 luvun 11 §:n 5 kohdan tarkoittamasta julkisen vallan käyttämisestä.

Perustuslain 118 §:n 3 momentissa säädetään paitsi rikosoikeudellisesta myös vahingonkorvausoikeudellisesta vastuusta julkista tehtävää hoidettaessa. Säännöksen mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Yksilön oikeus ei siis riipu siitä, onko tehtävää hoitanut virkamies tai viranomaiskoneiston ulkopuolinen. Vahingonkorvausvastuuseen ja sen jakaantumiseen toisaalta työnantajan ja julkisyhteis-

sön ja toisaalta työntekijän ja virkamiehen välillä sovelletaan vahingonkorvauslakia. Yksityisen järjestämään perusopetukseen ja lukiokoulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen ja ammatilliseen aikuiskoulutukseen sovelletaan asetusta opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998).

Valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta (634/1998) annetun lain perusteella koulujen toimintaan sovelletaan hallintolakia. Lain mukaan aluehallintovirasto voi kantelun perusteella tutkia, onko tässä laissa tarkoitettua koulutusta järjestettäessä toimittu säännösten ja määräysten mukaan.

Ehdotuksen mukaisten toimenpiteiden osalta loukatulla on käytössään samat oikeudelliset keinot puuttua epäasialliseen toimintaan ja oikeudenloukkauksiin riippumatta siitä, järjestääkö opetusta julkinen vai yksityinen toimija.

Perusopetuslain kurinpito- ja turvaamistoimivaltuuksien keskeisenä tavoitteena on lapsen perusoikeutta rajoittamalla turvata lapsen muita perusoikeuksia eli perustuslain 19 §:n 1 momentin sääntelemää oikeutta ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään huolenpitoon ja 16 §:n mukaista oikeutta opetukseen. Myös lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tähän esitykseen sisältyvien uusien turvaamistoimenpiteiden tavoitteena on turvata oikeus opetukseen ja turvalliseen opiskeluympäristöön. Tavoitteena on myös pyrkiä vetämään rajaa opetukseen kuuluvan tavanomaisen kasvatuksen rajojen ja laissa tarkemmin säänneltävien toimenpiteiden välille. Tavoitteena on laissa tarkemmin kurinpito- ja turvaamistoimista säätämällä yhdenvertaisen kohtelun turvaaminen eri kouluissa ja oppilaitoksissa sekä oppilaiden, opiskelijoiden ja työntekijöiden oikeusturvan parantaminen. Lisäksi ehdotetut säännökset kirjaamis- ja suunnitteluvollisuuksineen mahdollistaisivat entistä paremmin toimenpiteiden valvonnan ja seuraamisen sekä kehittämisen.

Hallituksen esitykseen sisältyvät esineiden haltuunottoon, tarkastukseen ja voimakeinojen käyttöön liittyvät säädösmuutokset ovat perusoikeuksien rajoittamisen näkökulmasta rinnastettavissa voimassa olevan perusopetuslain 36 b §:n, lukiolain 26 b §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 b §:n toimivaltasäännöksiin. Lisäksi oikeusturvan

ja turvallisuuden parantamiseksi tässä ehdotuksessa lisättyjen toimivaltuuksien lainmukaisesta käytöstä järjestettäisiin opettajille täydennyskoulutusta. Velvollisuus suunnitella ja ohjeistaa toimenpiteiden käyttö parantaa toimivallan käytön turvallisuutta ja lainmukaisuutta.

Esitykseen sisältyvän perusopetuslain 36 f §:n mukaan opetuksen järjestäjän tulee seurata tämän lain 35 a, 36, 36 b, 36 d ja 36 e §:ien mukaisten kasvatuksellisten ja kurinpidollisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä. Kyseessä on kunnan tai muun opetuksen järjestäjän vastuulla olevasta omavalvonnasta. Tämän lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaa seurannan ja arvioinnin kasvatuksellisten ja kurinpidollisten keinojen sekä pois ottamiseen ja tarkastami-

seen liittyvien toimivaltuuksien käytöstä sekä perusopetuslakiin, lukiolakiin ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin esitettyjen kurinpitosuunnitelmien laadinnasta vuoden 2017 loppuun mennessä.

Esitettyjen säädösmuutosten voidaan katsoa vastaavan perustuslakivaliokunnan aiemmin hyväksymiä edellytyksiä oppilaiden tiettyjen tarkasti rajattujen perusoikeuksien rajoittamiseksi. Tällä perusteella hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Hallituksen esityksestä on kuitenkin tarpeen pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**perusopetuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan perusopetuslain (628/1998) 4 §:n 3 momentti ja 31 a §:n 5 momentti, sellaisena kuin niistä on 31 a §:n 5 momentti laissa 477/2003,
muutetaan 29 ja 47 a §, sellaisina kuin ne ovat, 29 § osaksi laissa 477/2003 ja 47 a § laissa 239/2007, sekä

lisätään lakiin uusi 4 a §, 35 §:ään uusi 3 ja 4 momentti, lakiin uusi 35 a §, 36 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 477/2003, uusi 5 ja 6 momentti, 36 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 477/2003, uusi 7 momentti sekä lakiin uusi 36 d—36 i § seuraavasti:

4 a §

Erikoissairaanhoidossa olevan oppivelvollisen opetus

Tässä pykälässä tarkoitettulle oppivelvolliselle oppilaalle annetaan opetusta, jolla on oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa tämän lain 6 §:ssä tarkoitettussa koulussa. Sairaalan sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole tämän tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoitolaissa (1062/1989) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikuntalainen mukainen kotikunta sopivat yhdessä tässä pykälässä tarkoitettujen opetuksen järjestämisestä oppilaalle kuultuaan ensin oppilasta, tämän huoltajia tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilaan oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Mikäli sopimukseen ei päästä, päätöksen tekee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta.

Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä 1 momentissa tarkoitettuun opetukseen ja takaisin. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, myös oppilaan kotikuntaa tulee kuulla. Oppilaan tulee voida 1 momentissa säädettyjen velvollisuuksien lakattua palata siihen opetukseen, johon oppilas osallistui ennen siirtymistään 1 momentissa säädettyyn opetukseen.

Erikoissairaanhoidossa oleva oppilas on oikeutettu 32 §:n 1 momentin mukaiseen ilmaiseen kuljetukseen tai riittävään avustuk-

seen osallistuessaan tämän pykälän mukaiseen opetukseen.

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelmien laatimisesta.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteettömyyden sujuumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä, koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella.

Pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun perusopetuslain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla

laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

35 §

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Vahingoista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.

Jos tekijä on varmuudella tiedossa ja yksilöitävissä, koulun opettaja tai rehtori voi kasvatuksellisista syistä määrätä oppilaan puhdistamaan tai uudelleen järjestämään oppilaan tahallaan tai huolimattomuuttaan likaan tai epäjärjestykseen saattaman koulun omaisuuden tai tilan. Tehtävä tulee suorittaa valvotusti eikä se saa muodostua oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle vaaralliseksi tai raskaaksi eikä sen suorittaminen saa kestää enempää kuin kaksi tuntia. Oppilas ei voi tehtävän suorittamisen vuoksi jäädä pois opetuksesta. Mikäli tehtävä suoritetaan oppilaan työpäivän ulkopuolella, siitä tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Tehtävän suorittaminen tulee ottaa huomioon päätettäessä tämän lain mukaisista kurinpidollisista toimenpiteistä.

35 a §

Kasvatustieteiden opetus

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai kohtelee muita oppilaita tai koulun henkilökuntaa epäkunnioittavasti tai heidän ihmisarvoaan loukkaavasti, voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestäväan kasvatustieteiden opetukseen. Kasvatustieteiden opetus voidaan järjestää kerralla tai useammassa osassa koulupäivän aikana tai sen ulkopuolella.

Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa ja tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi.

Kasvatuskeskusteluun määrää koulun opettaja tai rehtori. Kasvatuskeskustelu tulee kirjata ja siitä tulee ilmoittaa oppilaan huoltajille. Huoltajalle tulee varata mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun tai osaan siitä, jos se 2 momentissa esitetty huomioon ottaen katsotaan tarpeelliseksi.

36 §

Kurinpito

Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä tai harjoituksia, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan.

Jälki-istuntoa ei voida järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetussuunnitelman tai muun koulun toimintaa koskevan suunnitelman mukaisesta opetuksesta.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustuksesta käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa säädetään lastensuojelulain 24 §:n 2 momentissa. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori.

36 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

Jos haltuun otettavaa 1 momentissa tarkoitettua esinettä tai ainetta hallussaan pitävä oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

36 e §

Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kiellettyjen esineiden tai aineiden haltuun ottamiseksi koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on ilmeistä, että oppilaan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Oppilaalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla oppilaan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Oppilaan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa koulun henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huo-

mioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

36 f §

Haltuunoton ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitetut toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja oppilaan tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee kouluissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 36 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajille mahdollisimman pian.

36 g §

Haltuun otettujen esineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Opettajan tai rehtorin 36 d §:n perusteella haltuun ottama häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle viimeistään työpäivän päättyessä.

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitetut kielletyt esineet ja aineet luovutetaan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos oppilaalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian

haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden hävittäminen ja luovuttaminen tulee kirjata.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpitotapa tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

36 i §

Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen

Opetuksen järjestäjän tulee seurata 35 a, 36, 36 b, 36 d ja 36 e §:n mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

47 a §

Osallisuus ja oppilaskunta

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestysäännön valmisteluun.

Edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettulla koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunta voi olla useamman koulun yhteinen. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista se-

kä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla koulun oppilaskuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä ennen muita oppilaiden asemaan olennaisesti vaikuttavia päätöksiä.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Tarkemmin toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden koulun toimintaa ohjaavien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Opetuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa nä-

kemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Edellä 29:n 3 momentin mukainen opetuksen järjestäjän suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee ottaa käyttöön 1 päivänä elokuuta 2016.

Opetushallituksen tulee antaa määräykset suunnitelman laatimisesta siten, että opetuksen järjestäjä voi ottaa suunnitelman käyttöön viimeistään mainittuna päivänä.

2.

Laki**lukiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (629/1998) 31 §,
muutetaan 21 §, 26 §:n 3 momentti ja 27 §, sellaisena kuin niistä on 21 § osaksi laissa 478/2003, sekä
lisätään 25 §:ään uusi 3 momentti, 26 a §:ään sellaisena kuin se on laissa 478/2003 ja 26 § 3 momentti laissa 478/2003, uusi 5 momentti ja lakiin uusi 26 d—26 g §
 seuraavasti:

21 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Koulutuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset suunnitelmien laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja

asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

Mitä 3 momentissa säädetään, ei koske aikuisten koulutukseen tarkoitettuja opetussuunnitelman perusteita eikä opetussuunnitelmia. Aikuisten koulutusta varten ei tarvitse myöskään hyväksyä järjestyssääntöjä eikä muita määräyksiä.

25 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

26 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti

opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

26 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös oppilaitoksen rehtori.

26 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla ja opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

26 e §

Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Edellä 21 §:n 2 momentissa tarkoitettun esineen tai aineen haltuun ottamiseksi opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat sekä päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on ilmeistä, että opiskelijan hal-

lussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Opiskelijalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Opiskelijan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitseman oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

26 f §

Haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 26 d ja 26 e §:ssä tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttaminen on mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja opiskelijan tarkastamisessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 26 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Haltuun ottamisesta ja tarkastamisesta on ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajille mahdollisimman pian.

26 g §

Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Edellä 26 d §:ssä tarkoitettujen opiskelijalta haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle

edustajalle tai, jos opiskelija on täysi-ikäinen, hänelle itselleen. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetyille viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, amukset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi. Opiskelijalle itselleen luovutettavat esineet ja aineet luovutetaan työpäivän päätyttyä.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen tulee kirjata.

27 §

Osallisuus ja opiskelijakunta

Koulutuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan liittyvistä asioista. Opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä 21 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun.

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla

sen opiskelijoista muodostuva opiskelijakunta. Koulutuksen järjestäjän tulee turvata opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Opiskelijakunnat myös osaltaan valmistavat opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä, ellei se ole asian luonteen vuoksi tarpeetonta, ennen opiskelijoiden asemaan vaikuttavien muiden päätösten tekemistä. Koulutuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Edellä 21:n 3 momentin mukainen koulutuksen järjestäjän suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee ottaa käyttöön 1 päivänä elokuuta 2016. Opetushallituksen tulee antaa määräykset suunnitelman laatimisesta siten, että koulutuksen järjestäjä voi ottaa suunnitelman käyttöön viimeistään mainittuna päivänä.

3.

Laki**ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 41 §,
muutetaan 28 ja 36 § sellaisena kuin niistä on 28 § osaksi laissa 479/2003, sekä
lisätään 34 §:ään uusi 3 momentti ja lakiin uusi 35 d—35 g § seuraavasti:

28 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu-
 ympäristöön.

Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän
 aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ai-
 netta, jonka hallussapito on muussa laissa
 kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai
 toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti
 soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja
 jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää
 syytä.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetus-
 suunnitelman yhteydessä suunnitelma opis-
 kelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiu-
 saamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna
 suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja
 toteutumista. Koulutuksen järjestäjän tulee
 laatia suunnitelma kurinpitokeinojen käyttä-
 misestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.
 Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman
 perusteissa antaa määräykset suunnitelmien
 laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä jär-
 jestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa
 sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edis-
 tetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetön-
 tä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvalli-
 suutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjes-
 tyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksis-
 sä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvalli-
 suuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia
 määräyksiä käytännön järjestelyistä ja
 asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tar-
 kempia määräyksiä 2 momentissa tarkoite-

tuista esineistä tai aineista sekä niiden käy-
 töstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä
 voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden kä-
 sittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta
 oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

34 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudesta korvata aihe-
 uttamansa vahinko säädetään vahingonkor-
 vauslaissa (412/1974).

35 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai opettajalla on yhdessä tai
 erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa hal-
 tuunsa opiskelijalta 28 §:n 2 momentissa tar-
 koitettu kielletty esine tai aine.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta
 hallussaan pitävä opiskelija koettaa vastarin-
 taa tekemällä välttää haltuun ottamisen, reh-
 torilla tai opettajalla on oikeus käyttää sellai-
 sia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi
 välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan
 pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilan-
 teen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus se-
 kä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ot-
 taen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa hal-
 tuunotossa ei saa käyttää voimankäyttöväli-
 neitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta
 säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momen-
 tissa ja 7 §:ssä.

35 e §

Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Edellä 28 §:n 2 momentissa tarkoitetun esineen tai aineen haltuun ottamiseksi opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on ilmeistä, että opiskelijan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Opiskelijalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Opiskelijan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

35 f §

Haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 35 d ja 35 e §:ssä tarkoitetut toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja opiskelijan tarkastamisessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 35 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ot-

taminen tulee kirjata. Haltuun ottamisesta ja tarkastamisesta on ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajille mahdollisimman pian.

35 g §

Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Edellä 35 d §:ssä tarkoitetut opiskelijalta haltuun otetut esineet tai aineet luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tai, jos opiskelija on täysi-ikäinen, hänelle itselleen. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, amukset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi. Opiskelijalle itselleen luovutettavat esineet ja aineet luovutetaan työpäivän päätyttyä.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa huostaanottoa koskevasta ilmoituksesta noudata esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen tulee kirjata.

36 §

Osallisuus ja opiskelijakunta

Koulutuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan liittyvistä asioista. Opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä 28 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun.

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla sen opiskelijoista muodostuva opiskelijakunta. Opiskelijakunta voi olla useamman oppilaitoksen yhteinen. Koulutuksen järjestäjän

tulee turvata opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Opiskelijakunnat myös osaltaan valmistavat opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä, jollei se ole asian luonteen vuoksi tarpeetonta, ennen opiskelijoiden asemaan vaikuttavien muiden päätösten tekemistä.

Koulutuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 28 §:n 3 momentin mukainen koulutuksen järjestäjän suunnitelma tämän lain kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee ottaa käyttöön viimeistään 1 päivänä elokuuta 2016.

Opetushallituksen tulee antaa määräykset suunnitelman laatimisesta siten, että koulutuksen järjestäjä voi ottaa suunnitelman käyttöön viimeistään mainittuna päivänä.

4.

Laki**ammattillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n 5 ja 19 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 952/2011, sekä
lisätään lakiin uusi 13 b §, seuraavasti:

11 §

*Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia
koskeva viittaussäännös*

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:

5) 28 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä turvallisuudesta opiskeluympäristöstä;

19) 35 d–g §:n säännöksiä oikeudesta ottaa pois esineitä tai aineita ja tutkia opiskelijan

tavarat sekä esineiden ja aineiden palauttamisesta ja hävittämisestä;

13 b §

Opiskelijoiden kuuleminen

Koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

5.

Laki**kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 41 ja 45 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 ja 45 § seuraavasti:

41 §

*Erikoissairaanhoidossa olevan,
 koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi
 sijoitetun oppilaan korvaus*

Kunta, joka on perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Kunta, joka on lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitettussa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joihin oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan koti-

kunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettua korvausta varainhoitovuodelle laskettaessa otetaan vähennyksenä huomioon oppilaan osuus opetuksen järjestäjälle maksettavasta seuraavasta rahoituksesta:

1) 37 §:ssä ja 38 §:n 1—5 momentissa tarkoitettua varainhoitovuoden lopun tilanteen mukaan oppilaasta määräytyvästä kotikuntakorvauksesta;

2) oppilaan lisäopetuksen järjestämisestä varainhoitovuodelle maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettua rahoituksesta;

3) pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetuksesta varainhoitovuodelle maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettua korotuksesta; ja

4) koulukotiopetuksesta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitettua koulukotikorotuksesta.

Mikäli 1 momentissa tarkoitettun oppilaan perusopetuslaissa tarkoitettu opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta, tulee mainitun opetuksen järjestäjän maksaa 1 momentissa mainittua korvausta vastaava korvaus oppilaan kotikuntalaissa mukaiselle kotikunnalle. Korvattava määrä on enintään varainhoitovuodessa tässä momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle maksettava osuus tämän pykälän 4 momentissa tarkoitettua rahoituksesta.

Sen estämättä, mitä edellä säädetään korvauksen määräytymisestä, kunnat voivat

keskenään tai muun opetuksen järjestäjän kanssa sopia korvauksesta.

45 §

Kotikuntakorvausta koskeva riita

Jos kunnat tai kotikunta ja muu opetuksen järjestäjä ovat erimielisiä, onko toinen kunta

tai opetuksen järjestäjä oikeutettu saamaan tai velvollinen maksamaan kotikuntakorvausta tai 41 §:ssä tarkoitettua korvausta, asiaa koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2013

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Opetusministeri *Krista Kiuru*

1.

Laki**perusopetuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan perusopetuslain (628/1998) 4 §:n 3 momentti ja 31 a §:n 5 momentti, sellaisena kuin niistä on 31 a §:n 5 momentti laissa 477/2003,
muutetaan 29 ja 47 a §, sellaisina kuin ne ovat, 29 § osaksi laissa 477/2003 ja 47 a § laissa 239/2007, sekä
lisätään lakiin uusi 4 a §, 35 §:ään uusi 3 ja 4 momentti, lakiin uusi 35 a §, 36 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 477/2003, uusi 5 ja 6 momentti, 36 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 477/2003, uusi 7 momentti sekä lakiin uusi 36 d—36 i § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

4 §

*Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta**Velvollisuus järjestää perusopetusta ja esiopetusta*

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

(3 mom. kumotaan)

4 a §

Erikoissairaanhoidossa olevan oppivelvollisen opetus

Tässä pykälässä tarkoitettulle oppivelvolliselle oppilaalle annetaan opetusta, jolla on oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonais-kuntoutuksellinen tavoite. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa tämän lain 6 §:ssä tarkoitettussa koulussa. Sairaalan si-

jaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole tämän tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) tarkoitettu erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja oppilaan opetuksen järjestäjä sekä oppilaan kotikuntalain mukainen kotikunta sopivat yhdessä tässä pykälässä tarkoitetun opetuksen järjestämisestä oppilaalle kuultuaan ensin oppilasta, tämän huoltajia tai muuta laillista edustajaa, oppilaan opetuksen järjestäjää sekä oppilaan oppilashuollosta vastaavia henkilöitä. Mikäli sopimukseen ei päästä, päätöksen tekee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta.

Oppilaan opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki opetuksen järjestämiseksi oppilaan siirtyessä 1 momentissa tarkoitettuun opetukseen ja takaisin. Mikäli oppilaan opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan hoidon aikainen kotikunta, myös oppilaan kotikuntaa tulee kuulla. Oppilaan tulee voida 1 momentissa säädettyjen velvollisuuksien lakkautua palata siihen opetukseen, johon oppilas osallistui ennen siirtymistään 1 momentissa säädettyyn opetukseen.

Erikoissairaanhoidossa oleva oppilas on oikeutettu 32 §:n 1 momentin mukaiseen ilmaiseen kuljetukseen tai riittävään avustukseen osallistuessaan tämän pykälän mukaiseen opetukseen.

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetus-suunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 3 momentissa tarkoitettussa järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella.

29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetus-suunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. *Opetuksen järjestäjän tulee opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.* Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset *suunnitelmien* laatimisesta.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä *sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitettuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä.* Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä, *koulun tilojen siisteydestä huolehtimisesta* sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella.

Pykälässä säädetyt oikeudet ja velvollisuudet ovat voimassa ajan, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman tai opetuksen järjestäjän hyväksymän muun perusopetuslain tai sen nojalla annettujen säädösten nojalla laaditun suunnitelman mukaiseen opetukseen tai toimintaan.

Koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

31 a §

Oppilashuolto

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jonka käyttäytyminen on aiheuttanut jäljempänä 36 §:n 1 momentissa tarkoitetun kurinpitorangaistuksen tai jolta opetus on evätty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentin tarkoittamien toimenpiteiden jälkeen.

35 §

Oppilaan velvollisuudet

31 a §

Oppilashuolto

(kumottu)

35 §

Oppilaan velvollisuudet

Oppilaan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974). Vahingoista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai tämän muulle lailliselle edustajalle.

Jos tekijä on varmuudella tiedossa ja yksilöitävissä, koulun opettaja tai rehtori voi kasvatuksellisista syistä määrätä oppilaan puhdistamaan tai uudelleen järjestämään oppilaan tahallaan tai huolimattomuuttaan likaaman tai epäjärjestykseen saattaman koulun omaisuuden tai tilan. Tehtävä tulee suorittaa valvotusti eikä se saa muodostua oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle vaaralliseksi tai raskaaksi eikä sen suorittaminen saa kestää enempää kuin kaksi tuntia. Oppilas ei voi tehtävän suorittamisen vuoksi jäädä pois opetuksesta. Mikäli tehtävä suoritetaan oppilaan työpäivän ulkopuolella, siitä tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Tehtävän suorittaminen tulee ottaa huomioon päätettäessä tämän lain mukaisista kurinpidollisista toimenpiteistä.

Kasvatuskeskustelu

Oppilas, joka häiritsee opetusta tai muutoin rikkoo koulun järjestystä, menettelee villillisesti tai kohtelee muita oppilaita tai koulun henkilökuntaa epäkunnioittavasti tai heidän ihmisarvoaan loukkaavasti, voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestävään kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelu voidaan järjestää kerralla tai useamassa osassa koulupäivän aikana tai sen ulkopuolella.

Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa ja tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä keinot koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi.

Kasvatuskeskusteluun määrää koulun opettaja tai rehtori. Kasvatuskeskustelu tulee kirjata ja siitä tulee ilmoittaa oppilaan huoltajille. Huoltajalle tulee varata mahdollisuus osallistua kasvatuskeskusteluun tai osaan siitä, jos se 2 momentissa esitetty huomioon ottaen katsotaan tarpeelliseksi.

36 §

Kurinpito

36 §

Kurinpito

Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä tai harjoituksia, joiden tulee olla kasvatusta, opetusta ja kehitystä tukevia, oikeassa suhteessa oppilaan tekoon tai laiminlyöntiin sekä ikä ja kehitystaso huomioon ottaen oppilaalle sopivia. Oppilas voidaan myös velvoittaa istumaan hiljaa jälki-istunnon ajan.

Jälki-istuntoa ei voida järjestää siten, että oppilas joutuisi sen seurauksena jäämään pois opetussuunnitelman tai muun koulun toimintaa koskevan suunnitelman mukaisesta opetuksesta.

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

36 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja erottamisen täytäntöönpano

Määräaikaisesta erottamisesta päättää opetuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen edustuksesta käsiteltäessä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa säädetään lastensuojelulain 24 §:n 2 momentissa. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi opetuksen järjestäjän niin päättäessä päättää myös koulun rehtori.

36 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

Jos haltuun otettavaa 1 momentissa tarkoitettua esinettä tai ainetta hallussaan pitävä oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

36 e §

Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitettun kielletyn esineen tai aineen haltuun ottamiseksi koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on ilmeistä, että oppi-

laan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Oppilaalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla oppilaan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Oppilaan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa koulun henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

36 f §

Haltuunoton ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitetut toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua oppilaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja oppilaan tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee kouluissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 36 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Edellä 36 d ja 36 e §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava oppilaan huoltajille mahdollisimman pian.

36 g §

Haltuun otettujen esineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Opettajan tai rehtorin 36 d §:n perusteella haltuun ottama häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos

on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, häirintään käytetty esine tai aine tulee luovuttaa oppilaalle viimeistään työpäivän päättyessä.

Edellä 29 §:n 2 momentissa tarkoitetut kielletyt esineet ja aineet luovutetaan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos oppilaalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, amukset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden hävittäminen ja luovuttaminen tulee kirjata.

36 h §

Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä

Opetuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaalle, jolle on määrätty 36 §:n 1 momentissa tarkoitettu kurinpidorangaistus tai jolta opetus on eväty jäljellä olevan työpäivän ajaksi 36 §:n 2 tai 3 momentin nojalla, järjestetään tarvittava oppilashuolto. Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa 36 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden jälkeen.

36 i §

Kurinpidollisten ja kasvatuksellisten toimien seuraaminen

Opetuksen järjestäjän tulee seurata 35 a, 36, 36 b, 36 d ja 36 e §:n mukaisten toimenpiteiden käyttöä ja niiden kehittymistä.

47 a §

Oppilaskunta

Edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla koululla voi olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Sen tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista oppilaita koskevissa asioissa.

Oppilaskunnan toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Oppilaskunnan toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Oppilaskunta voi olla useamman koulun tai toimintayksikön yhteinen.

Jos opetuksen järjestäjä ei järjestä edellä 1 ja 2 momenteissa tarkoitettua oppilaskunta-toimintaa, opetuksen järjestäjän tulee muulla tavoin huolehtia siitä, että oppilailla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulunsa tai muun toimintayksikkönsä toimintaan liittyvistä, oppilaita yhteisesti koskevista asioista.

47 a §

Osallisuus ja oppilaskunta

Opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun.

Edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunta voi olla useamman koulun yhteinen. Oppilaskunnan tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää oppilaiden ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla koulun oppilaskuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä ennen muita oppilaiden asemaan olennaisesti vaikuttavia päätöksiä.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti paikalliset olosuhteen huomioon ottaen. Tarkemmin toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden koulun toimintaa ohjaavien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Opetuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää oppilaiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä koulun ja opetuksen järjestäjän toiminnasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Edellä 29:n 3 momentin mukainen opetuksen järjestäjän suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee ottaa käyttöön 1 päivänä elokuuta 2016.

Opetushallituksen tulee antaa määräykset suunnitelman laatimisesta siten, että opetuksen järjestäjä voi ottaa suunnitelman käyttöön viimeistään mainittuna päivänä.

2.

Laki**lukiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan lukiolain (629/1998) 31 §,
muutetaan 21 §, 26 §:n 3 momentti ja 27 §, sellaisena kuin niistä on 21 § osaksi laissa 478/2003, sekä
lisätään 25 §:ään uusi 3 momentti, 26 a §:ään sellaisena kuin se on laissa 478/2003 ja 26 § 3 momentti laissa 478/2003, uusi 5 momentti ja lakiin uusi 26 d—26 g §
 seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

21 §

21 §

*Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön**Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön*

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu-
 ympäristöön.

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiske-
 luympäristöön.

Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetus-
 suunnitelman yhteydessä suunnitelma opiske-
 lijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaami-
 selta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunni-
 telma ja valvoa sen noudattamista ja toteutu-
 mista. Opetushallituksen tulee opetussuunni-
 telman perusteissa antaa määräykset tämän
 suunnitelman laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetus-
 suunnitelman yhteydessä suunnitelma opiske-
 lijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiu-
 saamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna
 suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja
 toteutumista. *Koulutuksen järjestäjän tulee
 opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja oh-
 jeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen käyt-
 tämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavois-
 ta.* Opetushallituksen tulee opetussuunnitel-
 man perusteissa antaa määräykset *suunnitel-
 mien* laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä jär-
 jestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa
 sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edis-
 tetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetön-
 tä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja
 viihtyisyyttä.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä jär-
 jestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa
 sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edis-
 tetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetön-
 tä sujumista sekä oppilaitos yhteisön turvalli-
 suutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 3 momentissa tarkoitettu järjestys-
 säännössä ja muissa järjestysmääräyksissä
 voidaan antaa oppilaitos yhteisön turvallisuus-

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjes-
 tyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksis-
 sä voidaan antaa oppilaitos yhteisön turvalli-

den ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

Mitä edellä 2 momentissa säädetään, ei koske aikuisten koulutukseen tarkoitettuja opetussuunnitelman perusteita eikä opetussuunnitelmia. Aikuisten koulutusta varten ei tarvitse myöskään hyväksyä järjestyssääntöjä eikä muita määräyksiä.

25 §

Opiskelijan velvollisuudet

26 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään *jäljellä olevan* työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

26 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano

suuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä *sekä tarkempia määräyksiä 2 momentissa tarkoitettuihin esineisiin tai aineisiin sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä*. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

Mitä 3 momentissa säädetään, ei koske aikuisten koulutukseen tarkoitettuja opetussuunnitelman perusteita eikä opetussuunnitelmia. Aikuisten koulutusta varten ei tarvitse myöskään hyväksyä järjestyssääntöjä eikä muita määräyksiä.

25 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

26 §

Kurinpito

Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään *kolmen* työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

26 a §

Menettely kurinpitoasiassa ja kurinpitorangaistuksen täytäntöönpano

Oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta ja opiskelusta pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asianomainen monijäseninen toimielin. Kirjallisen varoituksen antamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin

päättyessä päättää myös oppilaitoksen rehtori.

26 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla ja opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

26 e §

Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Edellä 21 §:n 2 momentissa tarkoitettujen esineen tai aineen haltuun ottamiseksi opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat sekä päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on ilmeistä, että opiskelijan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Opiskelijalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Opiskelijan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin

poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

26 f §

Haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 26 d ja 26 e §:ssä tarkoitetut toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja opiskelijan tarkastamisessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 26 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Haltuun ottamisesta ja tarkastamisesta on ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajille mahdollisimman pian.

26 g §

Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Edellä 26 d §:ssä tarkoitetut opiskelijalta haltuun otetut esineet ja aineet luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tai, jos opiskelija on täysi-ikäinen, hänelle itselleen. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi. Opiskelijalle itselleen luovutettavat esineet ja aineet

luovutetaan työpäivän päätyttyä.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa haltuunottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen tulee kirjata.

27 §

Opiskelijoiden kuuleminen

Koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

27 §

Osallisuus ja opiskelijakunta

Koulutuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan liittyvistä asioista. Opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä 21 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun.

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla sen opiskelijoista muodostuva opiskelijakunta. Koulutuksen järjestäjän tulee turvata opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Opiskelijakunnat myös osaltaan valmistavat opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä, ellei se ole asian luonteen vuoksi tarpeetonta, ennen opiskelijoiden asemaan vaikuttavien muiden päätösten tekemistä. Koulutuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

31 §

Oppilaskunta

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta.

Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa 27 §:ssä säädetyissä asioissa.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Edellä 21:n 3 momentin mukainen koulutuksen järjestäjän suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee ottaa käyttöön 1 päivänä elokuuta 2016. Opetushallituksen tulee antaa määräykset suunnitelman laatimisesta siten, että koulutuksen järjestäjä voi ottaa suunnitelman käyttöön viimeistään mainittuna päivänä.

3.

Laki**ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 41 §,
muutetaan 28 ja 36 § sellaisena kuin niistä on 28 § osaksi laissa 479/2003, sekä
lisätään 34 §:ään uusi 3 momentti ja lakiin uusi 35 d – 35 g § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

28 §

28 §

*Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön**Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön*

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu-
 ympäristöön.

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiske-
 luympäristöön.

Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetus-
 suunnitelman yhteydessä suunnitelma opiske-
 lijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaami-
 selta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunni-
 telma ja valvoa sen noudattamista ja toteutu-
 mista. Opetushallituksen tulee opetussuunni-
 telman perusteissa antaa määräykset tämän
 suunnitelman laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetus-
 suunnitelman yhteydessä suunnitelma opiske-
 lijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiu-
 saamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna
 suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja
 toteutumista. *Koulutuksen järjestäjän tulee
 laatia suunnitelma kurinpitokeinojen käyttä-
 misestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.*
 Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman
 perusteissa antaa määräykset *suunnitelmien*
 laatimisesta.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä jär-
 jestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa
 sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edis-
 tetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä
 sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvalli-
 suutta ja viihtyisyyttä.

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä jär-
 jestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa
 sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edis-
 tetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetön-
 tä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvalli-
 suutta ja viihtyisyyttä.

Edellä 3 momentissa tarkoitettussa järjestys-
 säännössä ja muissa järjestysmääräyksissä
 voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuus-
 den ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia
 määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asian-
 mukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määrä-
 yksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuus-

Edellä 4 momentissa tarkoitetuissa järjes-
 tyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksis-
 sä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvalli-
 suuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia
 määräyksiä käytännön järjestelyistä ja
 asianmukaisesta käyttäytymisestä *sekä tar-
 kempia määräyksiä 2 momentissa tarkoite-*

den käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

tuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

34 §

Opiskelijan velvollisuudet

34 §

Opiskelijan velvollisuudet

Opiskelijan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

35 d §

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

Rehtorilla tai opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta 28 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä opiskelija koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina opiskelijan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Edellä 1 tai 2 momentissa tarkoitettussa haltuunotossa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.

35 e §

Oikeus tarkastaa opiskelijan tavarat

Edellä 28 §:n 2 momentissa tarkoitettujen esineen tai aineen haltuun ottamiseksi opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on ilmeistä, että opiskelijan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita,

ettei hänen hallussaan niitä ole.

Opiskelijalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy.

Tarkastajan tulee olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa tulee olla läsnä tarkastajan lisäksi toinen täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Opiskelijan pyynnöstä tarkastuksessa tulee olla läsnä hänen valitsemansa oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva, jos tämä on saapuvilla.

Edellä 3 momentissa säädetystä tarkastuksen suorittamistavasta voidaan kuitenkin poiketa, jos se on asian kiireellinen luonne huomioon ottaen turvallisuuden kannalta ehdottoman välttämätöntä.

35 f §

Haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleiset periaatteet

Edellä 35 d ja 35 e §:ssä tarkoitetut toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti. Toimenpiteillä ei saa puuttua opiskelijan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityisyyteen enempää kuin on välttämätöntä opiskelurauhan ja turvallisuuden varmistamiseksi. Esineiden ja aineiden haltuun ottamisessa ja opiskelijan tarkastamisessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta. Toimenpiteiden käyttö tulee oppilaitoksissa suunnitella ja ohjeistaa.

Edellä 35 d §:n mukaisten voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata. Haltuun ottamisesta ja tarkastamisesta on ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajille mahdollisimman pian.

35 g §

Haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen

Edellä 35 d §:ssä tarkoitetut opiskelijalta haltuun otetut esineet tai aineet luovutetaan opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle tai, jos opiskelija on täysi-ikäinen, hänelle itselleen. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle

laissa säädetylle viranomaiselle, jos opiskelijalla, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan.

Ennen luovuttamista esine tai aine tulee säilyttää huolellisesti. Esineiden ja aineiden luovutus tulee järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Haltuun otetut huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet tulee luovuttaa poliisille välittömästi. Opiskelijalle itselleen luovutettavat esineet ja aineet luovutetaan työpäivän päätyttyä.

Jos huoltaja ei kolmen kuukauden kuluessa huostaanottoa koskevasta ilmoituksesta noudata esinettä tai ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää. Esineiden ja aineiden luovuttaminen ja hävittäminen tulee kirjata.

36 §

Opiskelijoiden kuuleminen

Koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

36 §

Osallisuus ja opiskelijakunta

Koulutuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan liittyvistä asioista. Opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä 28 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun.

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla sen opiskelijoista muodostuva opiskelijakunta. Opiskelijakunta voi olla useamman oppilaitoksen yhteinen. Koulutuksen järjestäjän tulee turvata opiskelijakunnalle riittävät toimintaedellytykset. Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Opiskelijakunnat myös osaltaan valmistavat opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ennen 1 momentissa mainittujen suunnitelmien ja määräysten vahvistamista sekä, jollei se ole asian luonteen vuoksi tarpeetonta, ennen opiskelijoiden asemaan vaikuttavien muiden päätösten tekemistä.

Koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Tässä pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

41 §

Oppilaskunta

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, on opiskelijoista muodostuva oppilaskunta.

Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa 36 §:ssä säädettyissä asioissa.

(kumotaan)

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 28 §:n 3 momentin mukainen koulutuksen järjestäjän suunnitelma tämän lain kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee ottaa käyttöön viimeistään 1 päivänä elokuuta 2016.

Opetushallituksen tulee antaa määräykset suunnitelman laatimisesta siten, että koulutuksen järjestäjä voi ottaa suunnitelman käyttöön viimeistään mainittuna päivänä.

4.

Laki**ammattillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 11 §:n 5 ja 19 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 952/2011, sekä
lisätään lakiin uusi 13 b §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös

Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:

5) 28 §:n säännöksiä turvallisesta opiskelu-
ympäristöstä;

5) 28 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä turvallisesta opiskeluympäristöstä;

19) 36 §:n säännöksiä opiskelijoiden kuulemisesta;

19) 35 d–g §:n säännöksiä oikeudesta ottaa pois esineitä tai aineita ja tutkia opiskelijan tavarat sekä esineiden ja aineiden palauttamisesta ja hävittämisestä;

13 b §

Opiskelijoiden kuuleminen

Koulutuksen järjestäjän tulee varata opiskelijoille mahdollisuus osallistua koulutuksen kehittämiseen sekä kuulla opiskelijoita ennen opintoihin ja muihin opiskelijoiden asemaan olennaisesti vaikuttavien päätösten tekemistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain 41 ja 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 ja 45 §
seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

41 §

41 §

*Sairaalaopetuksen, koulukotiopetuksen ja
lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan
kotikuntakorvaus*

***Erikoissairaanhoidossa olevan,
koulukotiopetuksen tai lastensuojelun
vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus***

Kunta, joka on sairaalassa perusopetuslain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan sijaintikunnalle kotikuntakorvauksen, joka lasketaan kertomalla hoitopäivien määrä sairaalan sijaintikunnalle opetuksesta hoitopäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Kunta, joka on perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Kunta, joka on lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitettussa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia kotikuntakorvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Kunta, joka on lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitettussa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan op-

Kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen mak-

pilaasta opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle *kotikuntakorvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, kunnalle tai opetuksen järjestäjälle opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.*

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettua kotikuntakorvausta laskettaessa otetaan vähennyksenä huomioon osuus opetuksen järjestäjälle maksettavasta seuraavasta rahoituksesta:

1) 37 §:ssä ja 38 §:n 1—5 momentissa tarkoitettu oppilaasta maksettavasta kotikuntakorvauksesta;

2) oppilaan lisäopetuksen järjestämisestä maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettu rahoituksesta;

3) pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetuksesta maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettu korotuksesta; ja

4) koulukotiopetuksesta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitettu koulukotikorotuksesta.

Sen estämättä, mitä edellä säädetään kotikuntakorvauksen määräytymisestä, kunnat voivat keskenään tai muun opetuksen järjestäjän kanssa sopia kotikuntakorvauksesta.

45 §

Kotikuntakorvausta koskeva riita

Jos kunnat tai kotikunta ja muu opetuksen järjestäjä ovat erimielisiä, onko toinen kunta tai opetuksen järjestäjä oikeutettu saamaan tai velvollinen maksamaan kotikuntakorvausta,

samaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle *oppilaan esitai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.*

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettua *korvausta* varainhoitovuodelle laskettaessa otetaan vähennyksenä huomioon oppilaan osuus opetuksen järjestäjälle maksettavasta seuraavasta rahoituksesta:

1) 37 §:ssä ja 38 §:n 1—5 momentissa tarkoitettu *varainhoitovuoden lopun tilanteen mukaan* oppilaasta määräytyvästä kotikuntakorvauksesta;

2) oppilaan lisäopetuksen järjestämisestä *varainhoitovuodelle* maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettu rahoituksesta;

3) pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaan opetuksesta *varainhoitovuodelle* maksettavasta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettu korotuksesta; ja

4) koulukotiopetuksesta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 15 §:ssä tarkoitettu koulukotikorotuksesta.

Mikäli 1 momentissa tarkoitettun oppilaan perusopetuslaissa tarkoitettu opetuksen järjestäjä on muu kuin oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta, tulee mainitun opetuksen järjestäjän maksaa 1 momentissa mainittua korvausta vastaava korvaus oppilaan kotikuntalaan mukaiselle kotikunnalle. Korvattava määrä on enintään varainhoitovuodessa tässä momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle maksettava osuus tämän pykälän 4 momentissa tarkoitettu rahoituksesta.

Sen estämättä, mitä edellä säädetään *korvauksen* määräytymisestä, kunnat voivat keskenään tai muun opetuksen järjestäjän kanssa sopia *korvauksesta*.

45 §

Kotikuntakorvausta koskeva riita

Jos kunnat tai kotikunta ja muu opetuksen järjestäjä ovat erimielisiä, onko toinen kunta tai opetuksen järjestäjä oikeutettu saamaan tai velvollinen maksamaan kotikuntakorvaus-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

asiaa koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

ta tai 41 §:ssä tarkoitettua korvausta, asiaa koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.